

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

AIDA BENIUŠIENĖ

Edukologijos studijų programos (specializacija: švietimo vadyba)

EMMn 1-4 grupės studentė

**VAIKŲ (7-11 m.) SITUACINIO MIKROMOKYMOSI
PLĖTOJIMOSI GALIMYBĖS
NAMŲ IR MOKYKLOS APLINKOJE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė:
Prof. habil. dr. A. Juodaitytė

Šiauliai, 2006

SUMMARY

Nowadays it is very important to link the pupil's personal experience in his family, at school environment, in the community with his consciousness and moral deeds. For this purpose we should help to young people to become stronger in this new environment. Only personal characteristics, the school and home environment, teachers and parents' attitude to subjects, teaching methods determine the pupil's ability how to learn during all this learning process. The main goal for each teacher should be the responsibility for pupils' education and improving the pupils' abilities. These are the most important and the greatest goals for the nation culture.

The theme of this work is *Possibilities of the Development of the Situational Microlearning for 7-14-year-old Children in Home and School Environment*.

The hypothesis of the work shows that all educators know the main point of the situational microlearning very deeply and all main aspects of this are spread in educational institutions.

The goal of this work is to explain the main point of the situational microlearning and to expose the possibilities of the development in educational institutions and in home environment. Also, to research how primary school teachers and pupils are interested in the situational microlearning turning attention to the main point and possibilities of the application.

The objectives are:

1. To motivate the educational importance of the pupils' situational microlearning theoretically.
2. To do the research and establish the conditions and possibilities of the situational microlearning in home and school environment.
3. To prepare the recommendations of improvement for the pupils' situational microlearning.

The object is the pupils' situational microlearning

The results show that the main aspects of the situational microlearning are spread in educational institutions successfully but not always as it is expected. Educators are interested in the main points of the situational microlearning in home and school environment. There is done the research, which shows how successfully the different ways of microlearning are used. The analysis of pupils' experience in socialization processes revealed the source of the formation and helped to define the common features of cognitive and social experience, which are characteristic for early childhood. The results of the research revealed the content and structure of children's social experience and the pupils' the interaction with different situations.

It was established that the great group of teachers agree that social life, which is changing very quickly, influence the children's social experience. The situations influence the child's life. It is a social-didactic factor. During the interaction process between an educator and a child, the

educator comes closer to the child's world. The effective learning will not be successful if there is no the child's relation with the reality. The situation is a useful mean for the syllabus to adopt more successfully.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. MIKROMOKYMO SI VAIKYSTĖJE TEORINIAI PAGRINDAI.....	7
1.1. Vaikystės, kaip žmogaus gyvenimo tarpsnio socialinis - pedagoginis vertingumas.....	7
1.2. Vaikų ugdymas demokratijos kultūroje.....	9
1.3. Vaikų ugdymas gerumu ir meile.	12
1.4. Į vaiką orientuotas ugdymas.....	13
2. VAIKŲ SITUACINIO MIKROMOKYMO(SI) ESMĖ.....	15
2.1. Vaikų mokymo(si) ryšys su gyvenimo situacijomis.....	18
2.2. Situacinio mikromokymo(si) problemos	19
2.3. Bandymai ir klaidos situaciniame mikromokyme (si).....	19
2.4. Mikromokymo(si) situacijų pedagoginis reikšmingumas	20
3. SITUACINIO MIKROMOKYMO(SI) SVARBA NAMŲ APLINKOJE.....	22
4. VAIKŲ SITUACINIO MIKROMOKYMO(SI) SĄLYGŲ IR GALIMYBIŲ MOKYKLOJE IR NAMUOSE EMPIRINIS TYRIMAS.....	25
4.1. Empirinio tyrimo organizavimas.....	26
4.2. Pradinių klasių mokytojų reprezentacijos dėl vaikų situacinio mikromokymosi sąlygų ir galimybių.....	27
4.3. Vaikų mikromokymosi patirtis namų aplinkoje.....	43
IŠVADOS.....	67
REKOMENDACIJOS.....	69
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	70
PRIEDAI.....	73

IVADAS

Šiandien Lietuvai reikia gebančio laisvai kurti ir laisve naudotis, doro, gerai pasirengusio, tvirtos savimonės žmogaus. Todėl visame ugdymo procese siekiama, kad mokinio sąmonėje susieitų į visumą jo praktinė patirtis šeimoje, klasėje, mokykloje, bendruomenėje, savęs pažinimas, dorinės nuostatos. Ugdant igūdžius reikia pagelbėti jauniems žmonėms įsitvirtinti naujoje aplinkoje.

Vaiko gebėjimą išmokti bei patį mokymosi procesą nulemia asmeninės individo savybės, supanti aplinka (ugdymo įstaiga bei namų aplinka), pačio individo ir globėjų –tėvų bei mokytojų - požiūris į mokomuosius dalykus plačiąja prasme, darbo bei mokymo metodai ir kt. Atsakingybė prieš vaiko ugdymą, gebėjimų tobulinimą yra svarbiausias mokytojo tikslas. Tai yra atsakingiausi ir didžiausi uždaviniai tautos kultūrai per asmens ugdymą, kuris apibrėžiamas kaip „būtinų sąlygų individo prigimtyje glūdintiems gebėjimams kūrybiškai reikštis, perimant ir plėtojant kultūrą, visumą“ (Lietuvos švietimo reformos koncepcija/ Vilnius: Kultūros ir švietimo ministerijos Leidybos centras. 1992. P. 6.). Todėl vienas svarbiausių pedagoginių uždavinių – vaikų situacinio mikromokymosi plėtojimas namų bei mokyklos aplinkoje.

Tema „Vaikų (7-11m.) situacinio mikromokymosi plėtojimosi galimybės namų ir mokyklos aplinkoje“ pasirinkta todėl, kad ši tema aktuali visai švietimo sistemai, o kartu ir mano mokyklai. Nūdienai yra aktualūs psichologiniai – pedagoginiai – socialiniai veiksniai, įtakoiantys vaikų mikromokymąsi tiek mokykloje, tiek namuose bei skirtingu ugdymo proceso įgyvendinimo laikotarpiu, t.y. mokslo metų bei vasaros atostogų metu.

Įdomu buvo nagrinėti vaikų mikromokymosi plėtotę bei patį proceso vystymąsi įvairiose terpėse bei skirtingomis sąlygomis. Taip pat susipažinti su žymiausiais Lietuvos socialinių mokslų atstovų darbais. Tirti vaikų situacinį mikromokymąsi, ieškoti lemiančių priežasčių, atlikti empirinius tyrimus, remiantis kokybiškumo ir kiekybiškumo principais. Aiškinausi mikromokymosi plėtojimo svarbą vaikų ugdyme bei plėtojimo galimybes.

Darbo aktualumas. Mokyklų bendruomenėse nuolat diskutuojama apie dalykinio mokymo bei globalinio ugdymo proceso kaitą, akcentuojamas ugdytinių gebėjimų tobulinimas, siekiama pasiekti aukštesnių mokymosi rezultatų. Ugdymo įstaigose skiriamas ypatingas dėmesys vaikų ugdymo proceso gerinimui. Deja ši pozicija tarnauja didesnei daliai, kuri susieta su dalykinių programų įsisavinimu. Vaikų situacinis mikromokymas(sis) namuose ir mokykloje yra lyg ir antraplanis, mažiau ištirtas procesas.

Problema. Dėmesį akcentuoti į tai, kad mokykloje mokymas labiau orientuotas į dalyką, bet ne į vaiko patyrimą. Formalus ugdymas ne visuomet susijęs su patirtimi, todėl vaikams trūksta

neformalaus mokymosi patirties, įgytos žinios nėra taikomos mokykloje. Europos patirtis rodo, jog mokymasis orientuotas į vaiką, bet realiai praktikoje mokymasis per patyrimą nėra taikomas ugdymo, mokymo, lavinimo procesuose. Kyla klausimas: kaip tai padaryti? Todėl svarbu yra skatinti mokytojų domėjimąsi situaciniu mikromokymusi, suprasti, vertinti ir tirti sąlygas, reikalingas situaciniam mikromokymuisi mokykloje ir namų aplinkoje.

Hipotezė. Teigiama, jog vaikų situacinio mikromokymo(si) esmė yra gerai žinoma visiems pedagogams ir ugdymo įstaigose kryptingai plėtojami pagrindiniai pastarojo aspektai. Tvirtinama, jog nebėra sąlygų ir galimybių diegti situacinio mokymosi, todėl nesigiliname į jo esmę. Norint diegti situacinį mikromokymąsi pradinėje mokykloje ir namų aplinkoje, būtina išsiaiškinti mokytojų reprezentacijas situacinio mikromokymosi atžvilgiu ir skatinti domėtis jo esme ir plėtojimosi galimybėmis pradinėje mokykloje.

Darbo tikslas – atskleisti vaikų situacinio mikromokymosi esmę bei išryškinti plėtojimo galimybes ugdymo įstaigų ir namų aplinkoje. Empirikai ištirti pradinių klasių mokytojų ir vaikų domėjimąsi situaciniu mikromokymusi, suvokiant jo esmę ir taikymo galimybes.

Darbo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti vaikų situacinio mikromokymosi namų ir mokyklos aplinkoje edukacinį reikšmingumą;
2. Atlikti empirinį tyrimą ir nustatyti situacinio mikromokymosi sąlygas ir galimybes namų ir mokyklos aplinkoje;
3. Parengti rekomendacijas vaikų situacinio mikromokymosi tobulinimui;

Tyrimo objektas: Vaikų situacinis mikromokymasis.

Tyrimo metodai:

1. Teoriniai: mokslinės pedagoginės – psichologinės, socialinės literatūros analizė.
2. Empiriniai: pokalbis su vaiku, pedagogų anketavimas, padėsiantis išsiaiškinti jų požiūrį į darbo temos aktualumą.
3. Duomenys apdoroti SPSS, Excel kompiuterinėmis programomis.

Darbo struktūra: Magistro darbą sudaro turinys, įvadas, problemos teorinė bei praktinė analizė, bendrosios išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas. Darbe pateikta 15 lentelių, 20 paveikslų, 6 priedai.

1. MIKROMOKYMOŠI VAIKYSTĖJE TEORINIAI PAGRINDAI

Stebint vaikų gyvenimą, jį analizuojant, stiprinant kontaktus su vaikais įvairiose terpėse – namų ir ugdymo įstaigų aplinkoje - keičiasi pedagogo pažiūros tiek į ugdytinį, tiek į patį mokomąjį procesą. Daugelyje Europos šalių kyla diskusijų, kaip organizuoti bei parengti vaikų ugdymo programą, kuri būtų orientuota į įvairias gyvenimo situacijas, kurios sutinkamos vaiko aplinkoje. „Svarbu didaktinių priemonių bei būdų visuma, kurie turėtų sudaryti tam tikrą sistemą ir padėtų vystyti ugdymą kaip projektą, orientuotą į vaikų socialinę situaciją“ (Juodaitytė, 2003, p. 237). Tik suderinęs demokratiškumo ir formaliojo ugdymo principus, pedagogas gali pasiekti gerų ugdymo rezultatų bei išugdyti visavertę, įvairiapusišką, daugiaplanę asmenybę.

1.1 VAIKYSTĖS, KAIP ŽMOGAUS GYVENIMO TARPSNIO SOCIALINIS – PEDAGOGINIS VERTINGUMAS

Žmogaus esmė susiformuoja iki ketvirtų – penktų jo gyvenimo metų. Asmenybės bruožai keičiasi iki dešimties – vienuolikos metų. Visa, kas vyksta vėliau – tik charakterio, elgesio ir pasaulėžiūros „operacijos“ (Mieliauskienė, 1998). Pasaulėjauta – pirmiausiai tėvų ir mokytojų rankose. Pradinė mokykla yra pirmasis vaiko žingsnis į organizuotą visuomenę. Dr. M. Lukšienė (1995, p. 2) teigia, jog „mes dažnai klystame, manydami, kad doriniai, o ypač pilietiniai žmogaus pagrindai formuojami paauglystėje“. Vaikystėje pedagoginio ugdymo svarba yra tokia pat aktuali kaip ir paauglystėje. Jau vaikystėje individas mokosi mylėti kraštą, žmones, kultūrą, formuojasi jo socialinio teisingumo nuostata ir atsakomybė už save patį bei kitus. Berger ir Luckmann (1999) įrodė, kad vaikystė yra itin turtinga socialine ir kognityvine prasme, nes būtent joje formuojasi ankstyvasis socialinis, konstruktyvusis žinojimas, kurio pagrindą sudaro žmogui socialiai veiksmingo patyrimo kaupimas. Būtent pradinėje mokykloje siekiama padėti vaikui išsiugdyti savęs, kaip asmens, nuovoką, suvokiant, jog visi kiti vaikai bei žmonės yra ir panašūs, ir skirtingi (Zaukienė, 1998). Vaikystėje ugdoma nuostata, jog egzistuoja vienoda vertė ir vienodai gerbtinas orumas, nežiūrint žmonių (vaikų) skirtingumo. Pradiniame ugdyme skatinamas gyvenamosios aplinkos – gamtinės ir kultūrinės, savo šeimos ir jos narių veiklos, poelgių ar situacijų suvokimas.

Kuo svarbi vaikystė kaip žmogaus gyvenimo laikotarpis? Kadangi vaikystėje pasireiškia biologinės, socialinės ir psichologinės reikšmės, įtakojančios tarpsnio svarbą asmenybės vystymesi, yra sunku vienareikšmiškai ir trumpai atsakyti į klausimą. Augantį vaiką nuolat veikia socialinė aplinka, o atskirais socializacijos etapais, kada vaikas pradeda lankyti darželį, šis

poveikis itin stiprus. Atėjęs vaikas į ugdymo įstaigą atsiduria naujoje aplinkoje, naujose situacijose, pasikeičia pagrindiniai namų aplinkos parametrai: interjeras, žmonės, elgesys su juo (Grinienė, 1984). Kadangi vaiko adaptaciniai mechanizmai dar nėra subrendę, toks aplinkos pasikeitimas veikia vaiko psichiką. Iš čia formuojasi situacinis mikromokymasis. Vaikas ima elgtis pagal suaugusiųjų reikalavimus vyksta vaiko fiziologinė (naujas režimas, ilgas sėdėjimas suole, kolektyvas, naujos veiklos formos) ir socialinė adaptacija, todėl iškyla būtinybė vaikystės periodą tinkamai vertinti pedagoginiu ir socialiniu aspektu. Anot Juodaitytės (2000, p. 37), vaikystė „priklauso ne tik nuo asmens vidinių ypatybių, bet ir nuo išorinių žmonių visuomenei būdingų iracionalių ir racionalių vaikystės sampratų ir joms turinčių įtaką krypčių“. Vaikystę galima apibūdinti kaip sudedamąją asmenybės raidos ir jos kaitos procesų nulemtą būseną arba kaip bendrosios visuomenės kultūros, jos gyvensenos vertybių sistemą. Pirmiausiai socialinis vertingumas pagrįstas tarpusavio santykiais. Socializacija sudaro vaikui sąlygas tapti visuomenės nariu, leidžia save išreikšti tiek šeimoje, tiek darželyje ar mokykloje, draugų grupėje ar kitur (sud. Leonavičius, 2003). Kiekviena socialinė sąveika, kiekviena situacija atlieka socializacijos funkciją, tačiau ne kiekviena yra vienodai reikšminga ar svarbi. Vaikas išmoksta elgtis pagal tam tikras normas, perima, įsisavina tam tikrus reikalingus įgūdžius. Socializacijos procesas remiasi įgimtu ir įgytu pagrindu. Pagal Berger (1999) socializacija pagal amžių skirstoma į pirminę (ankstyvieji gyvenimo metai) ir antrinę (vėlesnieji gyvenimo metai). Vaikystėje socializacija yra pati svarbiausia, kadangi būtent šiuo žmogaus gyvenimo tarpsnio metu susiformuoja pagrindinės nuostatos, įgūdžiai, vertybės, įsitikinimai. Kiekvieno asmens situacija, kurią vaikui apibūdina bei pateikia reikšmingi asmenys (tėvai, seserys ir broliai, giminės, mokytojai, draugai, pažįstami), jam egzistuoja kaip objektyvi realybė. Todėl, anot Leonavičiaus (Sociologija, 2003, p. 57) „vaikų socialinio pasaulio atsirinkimas priklauso nuo jam reikšmingų asmenų vietos socialinėje struktūroje ir nuo vaikui reikšmingų asmenų biografiškai susiformavusio mąstymo tipo“.

Vaikystė yra tam tikras žmogaus amžiaus tarpsnis. Kaip teigia Jovaiša (1993), tai žmogaus amžiaus laikotarpis nuo 1 iki 12 metų. Būtent šis tarpsnis įprasmina ir biologines, ir sociokultūrinės gyvenimo kategorijas. Pagal Juodaitytę (1999) galima išskirti tris požiūrius į vaikystę, kaip amžiaus tarpsnį:

1. vaikystė yra laikinas etapas ir jo esmė yra pasirengti svarbesniam etapui – paauglystei;
2. tai yra sąlyginai savarankiškas etapas, kuris turi ypatingą reikšmę visam gyvenimui;
3. vaikystė yra išbaigtas gyvenimo ciklas, kuris teikia galimybes vaikui tapti suaugusiu ir sukurti savo gyvenimo ateities perspektyvas.

Vaikystės samprata nėra vienalytė ar griežtai apibrėžta sąvoka, - ji nuolat kinta keičiantis pasauliui. Kadangi vaikai kitaip mąsto, kitaip bendrauja, žaidžia, rengiasi kalba, jie užima specialią padėtį visuomenėje, nes vaikystė yra tiltas tarp kūdikystės ir suaugusio žmogaus. Ypatingą vaikų socialinę padėtį visuomenėje lemia tai, jog žmogaus raidoje išvelgiama pakopų sistema (seka) ir nusakoma minėta vaikystės paskirtis.

Piaget (1983) išskyrė amžiaus tarpsnius (sensomotorinę, priešoperacinę, operacinę, formalių operacijų stadijas) ir teigė, kad kiekvienoje visuomenėje vaikai siekia tirti fizinius ir socialinius reiškinius tuo būdu susipažindami su aplinka, pasauliu. Todėl pedagoginiu požiūriu svarbu suvokti bei žinoti, kokie protinės veiklos procesai vyksta vaikystėje, būtina suvokti, jog vaikas yra mąstanti, protaujanti ir tobulėjanti asmenybė.

Nuo požiūrio į vaiką kaip socialinės grupės narį, priklauso ugdymo, auklėjimo, mokymo, globos trukmė bei pačios vaikystės sociokultūrinis turinys. Nesudėtinga įrodyti, kad nuolat plėtojamoms ir tobulinamos vaikų ugdymo institucijoms praturtina vaikystės sociokultūrą ir įtakoja biologinę trukmę.

Priešmokyklinis amžius yra sudėtingas raidos laikotarpis, kuris lemia tolesnio ugdymo sėkmę, todėl priešmokyklinių ir pradinių klasių pedagogams svarbu žinoti psichologinius šio amžiaus ypatumus, kad galėtų kurti vaiko gyvenimui ir ugdymuisi palankų mikroklimatą, kad tenkintų jo poreikius. Anot Monkevičienės (2003), vaikas šiame amžiuje nori kito socialinio statuso (būti mokiniu), ryškėja pažintiniai motyvai, atsiranda vidinė ugdymosi motyvacija bei noras eiti į mokyklą (skatina socialiniai bendravimo motyvai), vaikas bando suvokti save, t.y. formuojasi savivaizdis, savigarba, emocinė kompetencija, adaptyvumas įvairiose gyvenimiškose situacijose įstaigose bei namų aplinkoje. Vaikystėje formuojasi pažinimo gebėjimai ir pasaulio suvokimas, bendravimo ir draugystės sampratos, bendradarbiavimo ir atsakomybės jausmas ir, be abejo, fizinė branda (savarankiškumas, aktyvumas, judėjimas).

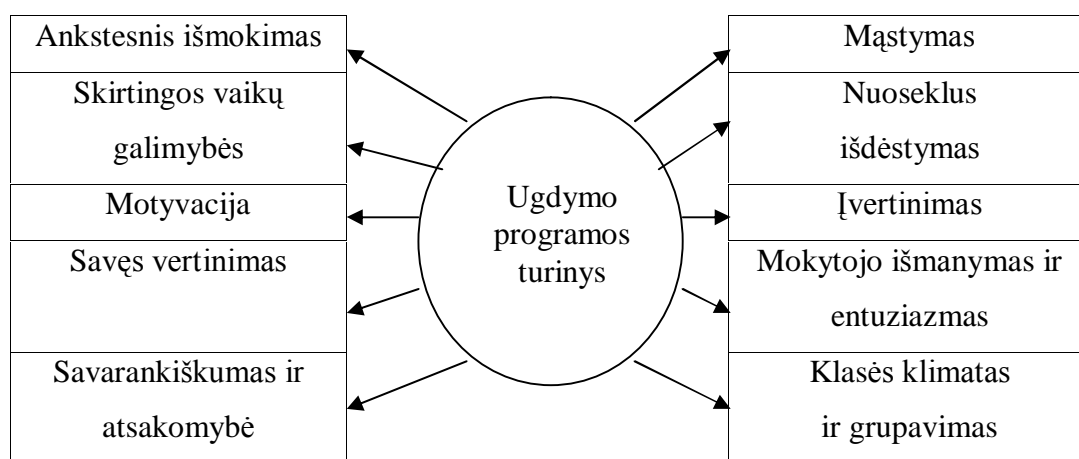
Vaikystė yra sudėtingas reiškinys, kurio neįmanoma racionaliai suprasti. Ši reiškinį galima tik išgyventi. Nėra socialinio – humanitarinio mokslo, kuris apimtų vaikystės reiškinio įvairoves, gebėtų viską nuodugniai ir pagrįstai aiškinti.

1.1.VAIKŲ UGDYMAS DEMOKRATIJOS KULTŪROJE

Demokratija vaikų ugdymo procese neturi būti suprata paliepimu „daryk, ką nori“ (Johansen, 1999) arba leidimu mokytis ar imtis savavališkos, neprasmingos, atsitiktinės veiklos, paremtos besiblaškyimu ir tvirtos pozicijos neturėjimu, t.y. veikla be kryptingumo ir mokomojo-ugdomojo proceso suvokimo. „Demokratiška laisvė veda žmogų priešinga kryptimi negu savivalė“ (Šliogeris, 1993). Tokia laisvė demokratijos kultūroje suvokiama kaip protingas

veiksmų sekos ar santykių apribojimas. Demokratija ugdymo procese – tai galimybių vizija, tai perspektyva to, koks galėtų būti mokymo procesas mokyklose bei kitose ugdymo įstaigose. Ir tikroji demokratiško ugdymo proceso pradžia vyksta klasėje (Stoll, 1998). Dirbant su vaikais (ypač jaunesniojo amžiaus), labai svarbi yra tinkamo ugdymo turinio ir pačio mokomojo – ugdymo proceso visumos pusiausvyra. “Kai norima siekti dorybių iki kraštutinumų į vieną ar kitą pusę, prisistato ydos“ (Pascal, 1997, p. 112). Jei vadovausimės tik sklandžiai apibrėžta ugdymo programa bei konservatyviu požiūriu, iškils lavinimo bei kitų problemų. Ugdymo procese yra būtinas nevienašališkas požiūris, kuris veda į demokratijos sampratą bei šio principo panaudojimo galimybių užuomazgas mokomajame procese. Būtina suvokti vaikų brendimą atitinkantį ugdymą ir suprasti, jog žinių perteikimo būdai mokiniams yra lygiagrečiai adekvatūs, vienodai svarbūs kaip ir pačios žinios, kurias tikimasi ir siekiama perduoti ugdytiniams. Pažvelgę į 1 pav. aiškiai matome, kuo remiantis galime pagerinti ugdymo procesą, atkreipdami į ugdymo programos turinį sąlygojančius veiksnius.

1 pav. Ugdymo programos turinys
pagal C. Day, C. Hall, P. Gammage ir M. Coles (1998).

Kaip matome, ugdymo programos turinį lemia net 10 faktorių, į kuriuos turi kreipti dėmesį mokytojas, vadovaudamasis demokratiškumo bei etikos klausimais. Ugdymo programa yra nuolatiniame kaitos procese, veikiama tiek mokinių patirties, tiek mokytojo kvalifikacijos, todėl neįmanoma praktiškai atskirti pačio ugdymo proceso nuo jo kaitos. „Švietimo kaita, ugdymo proceso samprata, mokytojo kaip novatoriaus kompetencijų ugdymas – dabarties būtinybė“ (švietimo gairės, 2003-2013).

Nėra paslaptis, jog mokytojas buvo kooperatinio mokymo atstovas, t.y. bendri mokymo planai (sintezė su kolegų darbu), „nužiūrėti“ darbo klasėse metodai iš didesnę darbo patirtį turinčių specialistų, nelanksti vaikų vertinimo ir įvertinimo sistema ir pan. Nenuostabu, kad

atsirado poreikis individualiam įnašui į ugdymo procesą bei kaitos pradžia (Dalin, Rolf, Kleekamp, 1999). Dabartinis metas – pokyčių metas, kuris pirmiausiai paliečia pedagogus. „Kaitos procese privalo kisti pedagoginė praktika, požiūriai, taisyklės, santykiai su vaikais, nuostatos, mokymo metodika“ (Hargreaves, 1999), tuo pačiu ir pati ugdymo - mokymo proceso samprata bei pedagogo vaidmuo.

Demokratiname ugdyme mokytojas tapatinamas su konsultantu. Kad ir ką tariamasis konsultantas darytų, dalyviai, t.y. mokiniai, turi jį laikyti pagalbininku (Schein, 1990). Demokratiško mokytojo vaidmenys gali būti:

1. mokytojas-instruktorius (nustato mokymo reikmes),
2. mokytojas-duomenų rinkėjas (kaupia informaciją problemų sprendimui),
3. mokytojas, aiškinantis idėjas (pateikia faktus, kreipia dėmesį į žinias),
4. mokytojas- tarpininkas,
5. mokytojas-modelis (padeda suprasti, kaip atlikti užduotis, susidoroti su kliūtimis),
6. mokytojas-„trečioji šalis“ (padeda konfliktinėse situacijose, geba suartinti konfliktuojančias puses, teikia paramą),
7. mokytojas-rėmėjas (teikia psichologinę pagalbą),
8. mokytojas-projektuotojas (padeda grupėms ar individui rasti savus sprendimo būdus),
9. mokytojas-tyrėjas (analizuoja duomenis, situacijas ir perteikia mokiniams),
10. mokytojas-talkintojas (klauso, renka duomenis, padeda nukreipti dėmesį, tobulina procesą),
11. mokytojas-stūmikas (primena susitarimus, bet neperima vadovavimo).

Minėti požymiai būdingi idealaus mokytojo sampratai, tačiau dirbant su demokratiškumo paskata, tikėtina ir pageidautina, jog pedagogas vykdytų minėtas funkcijas.

Situacinio mikromokymo(si) esmė labai svarbi Europoje. Vokietijoje jaunieji būsimoji pedagogai ar vaikų įstaigų darbuotojai dalyvauja kontrastinių situacijų (išgyvenimo pedagogikos) kursuose, kurie panašūs į suaugusių žmonių žaidimus, tačiau realybėje tokiu būdu labai daug ko išmokstama, jaunuomenė, dirbanti pedagoginį darbą su vaikais, geba vertinti situacijas, rasti sprendimus, tobulina orientacijas gyvenimiškose situacijose, įgyja tam tikrų pedagoginių savybių, reikalingų idealiajam mokytojui. Patyrimų pedagogika yra tarpsnis tarp mokyklos ir profesijos, kuris padeda apsisprendimui ir realybės suvokimui be idealizacijos. Tuo pačiu, tai savo pedagoginių savybių suvokimas, įvertinimas bei tobulinimas. (Erlebnispädagogik aus www).

Taigi, galima daryti prielaidą (išvadą), jog demokratinis ugdymas – tai tarpinė grandis tarp griežto, „pasenusio“, klasikinio ugdymo proceso modelio, kuriame nustatyti bendriniai vaiko gebėjimų reikalavimai ir modernistinio vaikų ugdymo, besiremiančio ideologija bei sunkiai įgyvendinama praktine veikla. Demokratija ugdymo procese yra tas „aukso vidurys“, apie kurį nuolat kalbama ir siekiama, traktuojant kaip ugdymo proceso viziją ir misiją. Tačiau vaikai demokratiškumą suvokia kaip absoliučią veiksmų laisvę. Yra ir tėvų, manančių, jog vaikų ugdymui bei auklėjimui šis pasirinktas kelias reiškia atžalų pasirinkimą tiek bendravimo, tiek mokymosi ar kitose srityse. Anot Gray (2001), „negalima duoti vaikams daugiau laisvės, kai nemokame jų suvaldyti ir priversti deramai elgtis“. Suteikdami vaikams laisvę ir galią, vadovaudamiesi meile ir pagarba, tiek tėvai, tiek pedagogai privalo atminti ir įsisąmoninti, jog visa tai turi atsverti mokėjimas suvaldyti vaikus ir padaryti taip, kad vaikai mielai patys imtųsi iniciatyvos veikloje. Demokratijos kultūroje ugdymo procese ir mokytojai, ir patys vaikai yra atsakingi už tai, kad mokiniai išmoktų. Pedagogų paskirtis – padėti vaikui atskirti, ką jie moka, ką gali nuo to, ko jie nesugeba (Aktyvaus mokymosi metodai, 1999), lavinti kritinį mąstymą, t.y. gebėjimą įvairiapusiškai vertinti bei analizuoti situacijas, mintis, kad vaikas pasirinktą protingą ir pagrįstą poziciją. Pozityvaus, demokratinio ugdymo tikslas yra ne mokyti vaikus kas gera, o kas bloga, bet pažadinti ir išugdyti įgimtą sugebėjimą patiems skirti blogį nuo gėrio, „galima“, „noriu“, „reikia“ sąvokas bei jų prasmę.

1.2. VAIKŲ UGDYMAS GERUMU IR MEILE

„Tikras pedagogas – ne tas, kuris stumia savo ugdytinius, auklėtinius ten, kur pats jau nebeturi vilties dalyvauti, o tas, kuris „atvyko“ iš ateities, norėdamas uždegti juos ir nusiųsti vaikus į tą ateitį, išmokyti juos įtvirtinti ateities idealus“ (Amonašvilis, 1986, p. 123). Tikriausiai visi žino, jog vaikuose pirmiausiai reikia matyti save, norint padėti jiems augti plačiaja prasme, reikia laikyti juos savo antrąja vaikyste, norint pačiam tobulėti, reikia gyventi vaikų gyvenimu, norint būti humanišku pedagogu. Kiekvienas vaikas yra unikalus ir nepakartojamas. Kiekvienas turi savo charakterio bruožų, gabumų, patirties, įsitikinimų. Mokytojas turi padėti suprasti vaikui, kas jis yra, padėti pažinti save ir pasaulį. Vaikai privalo žinoti, kad kiekvienas yra gražus ir vertingas. „Turime mylėti save tokius, kokie esame, ir būti mylimi kitų“ (Dovidaitienė, 2004). Vaikas auga kūrybiškai tik ugdomas su meile ir gerumu, su gėriu ir švelnumu, šviečiant „širdies“ saulei. Bendriausias mokyklos ir visų pedagogų uždavinys yra padėti vaikui „tapti žmogumi apskritai ir, antra, šiuo konkrečiu žmogumi“ (Maslow, 1979, p. 164). Taigi, vaikui reikia išmokti gyventi, remiantis bendražmogiškomis vertybėmis ir tuo pačiu gebėti atskleisti, realizuoti savo paties galimybes. Kad vaikas (žmogus) galėtų save realizuoti, pirmiausiai jis turi pažinti save,

atrasti savo pašaukimą. Taigi, mokyklos ir mokytojų uždavinys yra „sudaryti sąlygas vaikui suvokti tikruosius troškimus, sugebėjimus ir išmokyti juos išreikšti gyvenime“ (Lepeškienė, 1996). Dar vienas mokyklos uždavinys – atskleisti vaikams pasaulio grožį, padėti išsaugoti vaikiškos nuostabos jausmą ir ugdyti meilę bei gerumą. „Meilė, atjauta, bendrumas bei atlaidumas nebėra vien aukštos filosofų arba dvasinių vadovų sąvokos“ (Gray, 2001, p. 56), tai turi tapti kasdiene pedagogų ir tėvų patirtimi, ugdant vaikus.

Meilė kuria. Tai pagrindinė varomoji jėga, kurios dėka galima pasiekti neįtikinamiausių rezultatų tiek moksle, tiek kitose srityse. Intensyvus dvasinis gyvenimas, paremtas meile ir gerumu, visada – to net neįjaučiant, nežinant – kuria žmones. Mylimo žmogaus kūryba, kiti atliekami darbai yra paženklinanti ypatinga žymė (Kukulas, 1993). Vaikas, patirdamas meilę, švelnumą ir gerumą ugdymo procese, savo energiją pavers kūrybine produkcija bei prasminga motyvuota veikla.

Pakito pasaulis, pakito ir vaikai. Dabar vaikai kur kas aiškiau įvardija ir suvokia savo jausmus. Pakitus globalinei sąmonei didesnę reikšmę įgijo vidinis žmogaus, tame tarpe ir vaiko pasaulis. Kai vaikas nesugeba skirti gera nuo bloga, jam reikia daugybės taisyklių, kurių laikytis verčia bausmės baimė (tuo remtasi ankstesnio auklėjimo metu). Kai sąmoningumas išsivystęs, bausmių nebereikia. Taigi, meilė ir gerumu grįsto auklėjimo bei ugdymo plačiąja prasme tikslas – ne mokyti vaikus, kas gera, o kas bloga, bet pažadinti ir išugdyti įgimtą sugebėjimą patiems skirti gerą nuo blogio. „Pozityvus auklėjimas pažadina vaikų sąžinę“ (Gray, 2001), tuomet jie gerai elgiasi, tačiau nėra besąlygiškai nuolankūs, gerbia kitus žmones, tėvus, pedagogus, geba derėtis, savarankiškai mąsto. Ugdymas meile ir gerumu skatina vaikuose atjautos ir meilės jausmą, pasitikėjimą savimi.

Didelis dėmesys skiriamas priešmokyklinės įstaigos pedagogo asmenybei. „Dauguma mokytojų gali duoti vaikui žinių, lavinti įgūdžius, tačiau mažam žmogui reikia ir šilumos“ (Vilkėlienė, 2003). Akademiniai gabumai puoselėjami vaikui pateikiant sudėtingesnes užduotis priešmokyklinėje įstaigoje, leidžiant jam vadovauti žaidimams, skatinant padėti draugams, bet tokio ugdymo prasmingumas slypi geruose, šiltuose, bendražmogiškuose, kupinuose meilės ir gerumo tarpusavio santykiuose.

1.3. Į VAIKĄ ORIENTUOTAS UGDYMAS

Šiandien visuomenė ir mokykla labai keičiasi, nuolat ieškomi nauji keliai bei būdai ir metodologija, kaip išugdyti savarankiškas, jau mokykloje save kūrybiškai išsiskleidžiančias asmenybes. „Gausėja pedagogų, bandančių taikyti laisvojo ugdymo principus, kalbama apie humanistinę pedagogiką, ugdytinių asmenybės savisklidą, savimone, apie palankios

pedagoginės aplinkos kūrimą, mokymą spręsti problemas“ (Bitinas, 2000). Mokytojui tenka naujai vertinti ugdytinį, įvertinti mokinių mokymosi būdus ir priemones, atsižvelgiant į individualius gebėjimus, kurie yra skirtingi ir pasižymintys specifiniais pasireiškimais mokinių veikloje (Bižys, Linkaitytė, Valiukevičiūtė, 1996). O vaikų veikla (ypač jaunesniojo amžiaus) privalo būti įdomi ir įvairi, atitinkanti jų galimybes, poreikius, padedanti vaikui atskleisti savo sugebėjimus. Tuo pačiu „veiklumas skatina ir silpnųjų pasireiškimą, bet ir čia slypi teigiamybė: vaikas suvoks, kaip ir koku būdu jis gali keistis į gerą pusę“ (Bakūnaitė, 1998). Šiuolaikinis pedagogas privalo padėti vengti vaikui tokių situacijų, kurios slopina jo veiklą arba neskatina motyvacijos. „Klaidingai pasirinktas bendravimo su vaiku būdas, tam tikrų charakterio ypatybių nepaisymas lemia sutrikusią elgseną, įvairius psichinius nukrypimus“ (Petrauskienė, 1999), todėl būtina atidžiai parinkti individualius mokymo metodus. Mokytojo pareiga padėti vaikui išsiugdyti tokias savybes, kurios būtinos tolesniam asmenybės ugdymui.

Anksčiau mokykla buvo laikoma informacijos tiekėju ugdytiniam, o dabar keičiasi prioritetai, pažiūros ir senos nuostatos, kinta ir mokinio vaidmuo, kuris buvo pasyvus mokymo procese. Vakarykštis mokytojas buvo vadovas ir perteikėjas, šių dienų mokytojas yra katalizatorius ir navigatorius. Pagal senąjį mokymo modelį mokytojas turėdavo stovėti ir skaityti paskaitą, teikti informaciją, diktuoti įsidėmėtinas frazes jų nediskutuojant ir neinterpretuojant, priimant kaip neginčytiną mokslinę tiesą. Toks modelis yra jau atgyvenęs. „Šiandienos mokytojas yra „varomoji“ ugdymo proceso jėga, o mokiniai – klasės žvaigždės“ (Jensen, 1999).

Traktuodami vaiką kaip asmenybę turime suvokti, kad kalbame apie neatsiejamą žmogaus kaip individo sąveiką su kitais žmonėmis. Anot Hansen ir Kaufmann bei Saifer (1997), mokytojo pareiga yra sukurti mokiniui tokią humanišką aplinką, kuri skatintų intelektinę ir emocinę vaiko saviraišką bei tolesnę sklaidą. O tai pedagogas atlieka remdamasis įvairiais novatoriškais mokymo metodais. Dirbdamas į vaiką orientuotoje klasėje, mokytojas atlieka šias funkcijas: 1) priima sprendimus, 2) padeda mokytis, 3) stebi ir vertina vaiko mokymąsi, 4) mokiniams yra pavyzdys. (Žvirblių takas, 2005, Nr.4). Kartais minėtos funkcijos pripažįstamos kaip mokytojo pareigos, kurias pedagogas, dirbdamas į vaiką orientuotose klasėse, turi atlikti, norėdamas ir siekdamas pagerinti mokomojo proceso kokybę bei patenkinti kitus vaikų poreikius. Mokytojas rūpinasi ne tik mokomuoju procesu, bet ir klasės bendruomenės kūrimu. Todėl sudarydamas veiklos planą, pedagogas turėtų rinktis tas veiklas arba jos formas, kurias padėtų ugdytiniam mokytis drauge, t.y. tobulinti bendravimo kaip bendradarbiavimo sintezę, nes „žmonės reikalingi vieni kitiems, kad galėtų daugiau išmokyti ir pasiekti įvairių dalykų“ (Fullan, 1998, p. 35). Būtent tokia darbo specifika skatina įgūdžių tobulinimą, lemia gerą ir darbiningą klasės mikroklimatą. Į vaikus orientuotose klasėse mokytojas privalo dirbti

atsižvelgdamas į kelis kriterijus, kurie atspindi mokomojo bei ugdymo proceso kaitos specifiką. Taigi, mokytojas privalo būti: 1) mokymosi pagalbininku (skatinti, padėti, dalytis atsakomybe su mokiniais), 2) vaiko mokymosi stebėtoju ir vertintoju (remtis autentišku vertinimu, remtis konkrečiais mokinio darbas ir pasiekimais), 3) elgesio modeliuotoju (kurti vaikams problemų sprendimo modelius, vadovaujantis demokratiniiais ir etikos principais), raštingumą skatinančiu aplinkos kūrėju (pritaikyti aplinką atsižvelgiant į skirtingus vaikų gebėjimus ir mokymosi stilius) (Walsh, 2001). Taigi, pedagogo funkcijų bei pareigybių minėtas modelis yra daugiaplanis ir įvairialypis, tai yra siektinas rezultatas, priklausantis ir nuo pačio pedagogo gebėjimų bei noro, pagaliau nuo pedagogo požiūrio, įsitikinimų bei įsisąmonintos vertinimo sistemos savo ugdytinių atžvilgiu.

Appleberry ir Hoy (1969) išskyrė du mokytojų požiūrius į mokinius bei patį procesą:

1. Prižiūrėjimą, kuomet yra manoma, jog mokiniui reikalinga kontrolė ir auklėjimas, nes jam trūksta atsakingumo ir savitvardos, todėl teigiama, kad mokykla atsako už mokinio veiksmus,
2. Humanistinį požiūrį, kuris remiasi principu, jog mokiniai mokosi bendraudami vienas su kitu ir su mokytoju.

Nėra nė vieno vystymosi uždavinio vaikystėje, kurį mokykla galėtų ignoruoti, todėl vis labiau orientuojamasi į antrąjį požiūrį, kuris teigia humanistinių vertybių pozityvumą vaiko atžvilgiu. Sekdami ir bendraudami su kitais, vaikai susiformuoja pažiūrų sistemą plačiąja prasme: apie mokymo įstaigą, šeimą, valstybę ir t.t. ir tai pavyksta imituojant kitus, kurie vaikui turi autoritetą, per įvairią (malonią ir nemalonią) patirtį bei išgyvenimus (Černius, 1992).

Pastebėta, kad mokytojai, siekdami geriau mokyti ugdytinius, tuo pačiu metu tačiau nebūtinai tiek pat, turi skirti dėmesio visiems sekantiems aspektams: 1) turiniui, 2) klasės valdymui, 3) mokymo įgūdžiams, 4) strategijoms, įgyvendinimo priemonėms. Tiek mokiniams, tiek ir mokytojams svarbu valdyti klasę, nuolat mokytis patikrintų mokymo būdų ir įgūdžių, susitelkti į užsibrėžtus ugdymo tikslus ir turinį, žinoma, nuolat atsižvelgiant į individualią prigimtį bei gebėjimus (Fullan, Bennett, Rolheiser-Bennett, 1990).

2. VAIKŲ SITUACINIO MIKROMOKYMO(SI) ESMĖ

Nėra tokio mokymosi proceso, kuris visuose žmogaus (vaiko) gyvenimo tarpsniuose būtų identiškas. „Vaikas mokosi kitaip nei suaugęs žmogus, netgi tam tikrose vystymosi fazėse vaikas mokosi skirtingu būdu“ (Lassahn, 1999). Mikromokymasis vyksta dalyvaujant įvairiose gyvenimiškose situacijose, ir Hassensteino (1972) teigimu, toks mokymasis remiasi vaikų tyrinėjimu, smalsavimu, žaidimu, kuris pagrįstas tikslingumu įgyjant naujas žinias ar patyrimus.

„Vaikų mikromokymosi esmę sudaro situacijų (at)kartojimo funkcija“, t.y. mėgdžiojimas tos veiklos, kurią vaikas mato, patiria gyvenimiškose situacijose darželio-mokyklos ar namų aplinkoje.

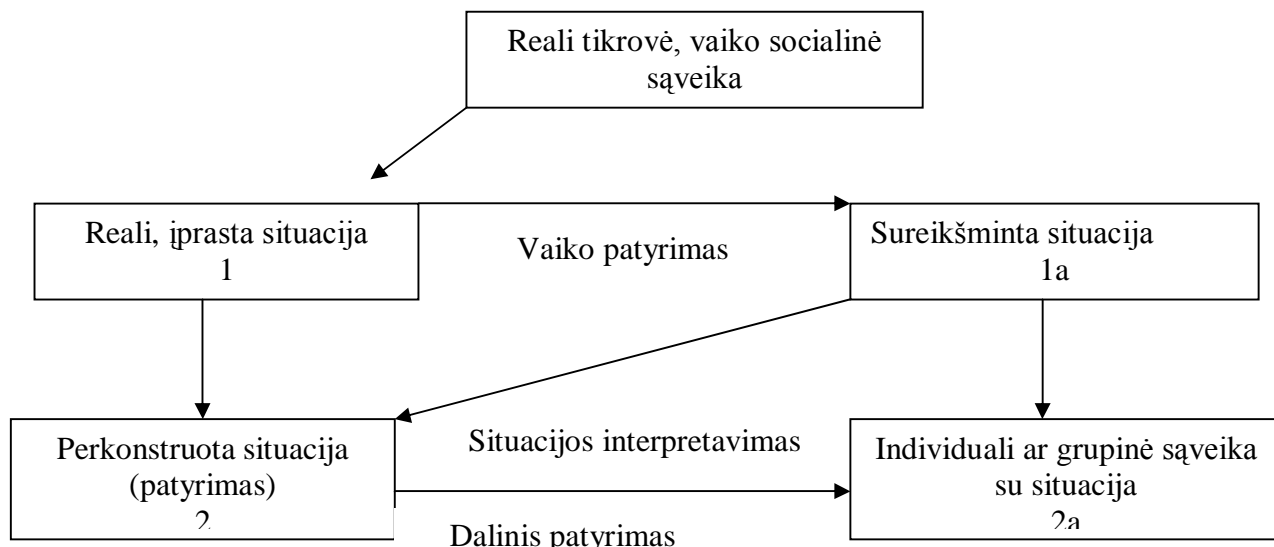
Formaliojo mokymo modelį palaipsniui keičia vaikų gyvenimas socialinėse aplinkose: visuomenėje, šeimoje, ugdymo įstaigose. „Pastaruoju metu vaikas vertinamas kaip aktyvus aplinkos stebėtojas“ (Rean, Kolominskij, 1999) ir vis labiau yra pripažįstamos jo galimybės keisti tą aplinką, kurioje jis gyvena, dirba, lavinasi, auga. „Keičiasi suaugusiųjų požiūris į vaiką kaip visavertį socialinės aplinkos dalyvį“ (Presus - Lāusitz, 1993), todėl akcentuojamas dėmesys į situacinį mikromokymąsi.

„Niekas negimė turėdamas interesus“ ar viską mokėdamas (Johansen, 1999). Visa tai vaikai įgyja ir plėtoja sąveikaudami su aplinka, pasauliu, mokydami iš situacijų. Interesų plėtojimas neatsiejamas nuo vaikų atliekamų veiksmų. Vaiko kelias į gyvenimą prasideda namų aplinkoje. Jis kasdien regi aplink save realią tikrovę ir pats joje dalyvauja perimdamas iš tėvų įvairias elgesio, veiklos, charakterio savybes, mokosi iš realių gyvenimiškų situacijų (Belickienė, Ambrozevičienė, 2005). Vaikai atsineša į mokyklą abejonių ir įtarimų, susijusių su mikromokymosi patyrimu situacijose namų aplinkoje. Pradėjus lankyti darželį, į šeimos socializacijos procesą įsitraukia ir mokytojai.

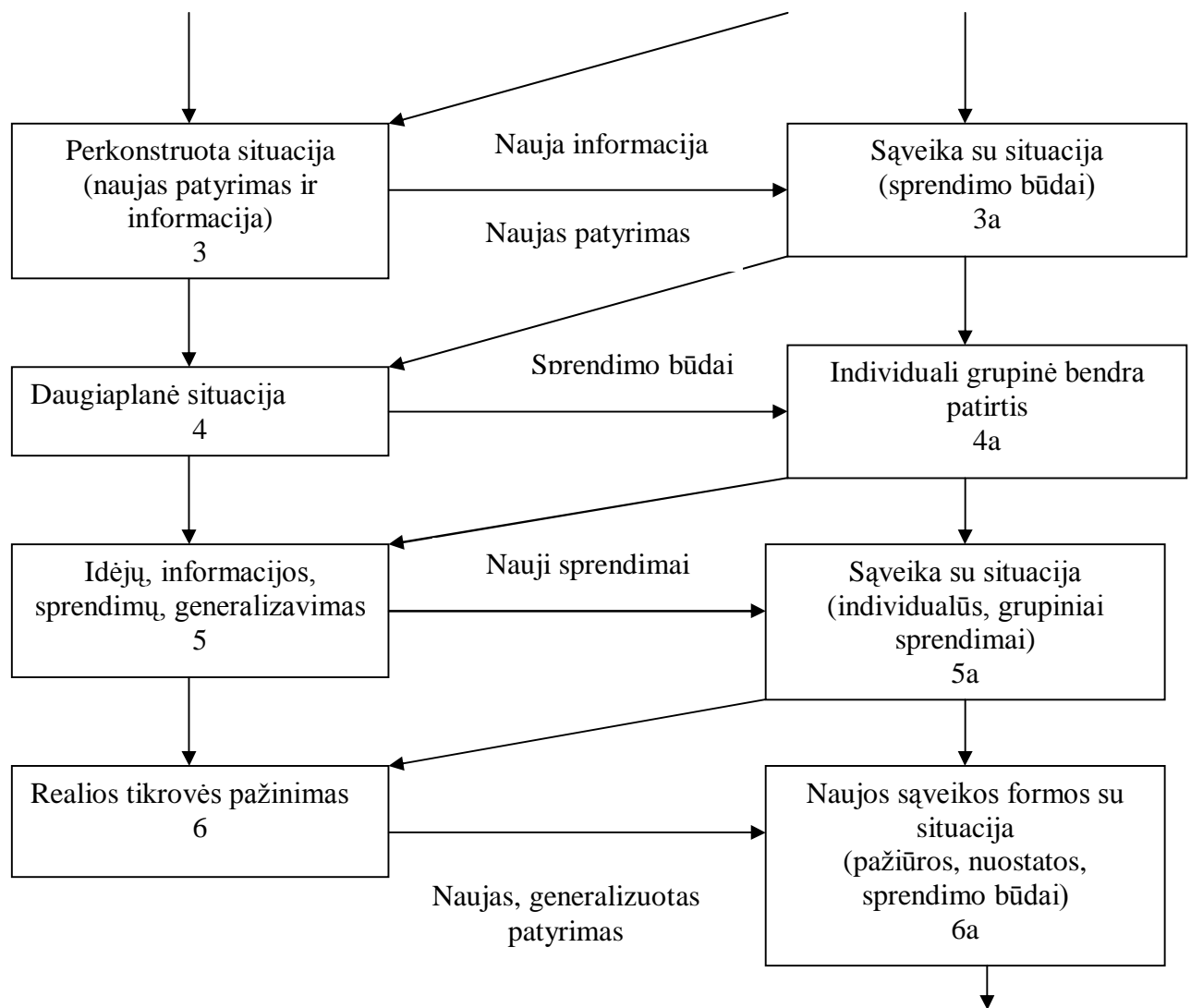
Tam, kad labiau suvoktume mikromokymo(si) proceso svarbą bei patį modelį, pateiksiu struktūrogramą.

Yra išskiriami vaikų situacinio mikromokymo(si) etapai ir sąlygos, su kuriais supažindina pateiktas paveikslas.

2 pav. Vaikų situacinio mikromokymo(si) etapai ir sąlygos pagal A. Juodaitę (2003, p. 259).

Pagal pateiktą schemą matome vaikų situacinio mikromokymo(si) plėtojimą, jo galimybes per vaikų sąveiką su situacija. Visi minėti etapai bei sąlygos yra vienodai svarbūs bei reikšmingi mikromokymo(si) procese, viskas tarpusavyje glaudžiai susiję ir yra akivaizdžios tiesioginės bei netiesioginės priklausomybės.

Visą mokymo(si) procesą lemia bendravimas, kuris turi pakankamai daug formų. Viena iš pagrindinių yra klausimų-atsakymų struktūra. Taigi, ir „situaciniame mikromokyme(si) pedagogo pateikiamas klausimas vaikui – tai ne tik metodikos, bet ir visos pedagogikos ląstelė“ (Amonašvilis, 1986, P. 37). Įsižiūrėję į jį pro mikroskopą, galime pajusti visą mokymo(si) proceso kryptingumą, pedagogo santykių su vaikais pobūdį, galime pažinti patį mokytoją, nes klausimas yra ir jo pedagoginio meistriškumo braižas.

Kalbant apie situacinį mikromokymą(si) bei jo efektyvinimą, reikia suvokti elementarų dalyką, jog vaikas niekada negali palikti savo gyvenimo, savo išpūdžių, savo rūpesčių kažkur toli už darželio ar mokyklos slenksčio ir ateiti su tyru, steriliu noru mokytis. Vaikas neišsiskirs su savo išgyvenimais, su fantazija, patyrimais, šeimos dramų kartėliu arba džiaugsmu. Visa tai – jo gyvenimas. Visa tai siejasi su aplinka, kurioje vaikas gyvena, su realiomis situacijomis, todėl

būtina išmanyti tokio mokymo(si) svarbos bei proceso sudėtingumo tiek psichologinį, tiek ir humanistinį aspektą tam, kad šis vaiko kelias į tobulėjimą būtų kuo mažiau skausmingas ir labiau efektyvus.

2. 1. VAIKŲ MOKYMO(SI) RYŠYS SU GYVENIMO SITUACIJOMIS

„Mokymasis arba mokymas aplinkoje suvokiamas kaip situacija, kurioje natūraliai reiškiasi vaiko prigimtis ir patirtis“ (Colle, 1996). Vaikui, kaip subjektui, mokantis tikrasis suvokimas vyksta per jam reikšmingas ir prasmingas situacijas. Būtent dėl to, remiantis minėtu teiginiu, galima tvirtinti, jog mokymas(sis) aplinkoje – tiek namų, tiek kitoje - yra vaikų sąveikos su realia tikrove sąlyga, nes šis procesas vyksta tiesiogiai sąveikaujant su aplinkos daiktais, reiškiniais ar įvykiais. Situacinis mokymas yra socialiai prasmingas, nes jau vaikystėje vaikai mėgina įsitraukti į reikšmingų problemų sprendimą mikroaplinkoje, namų bei klasės terpeje, mėgina spręsti iškilusius klausimus remdamiesi situaciniais „mikroprojektais“.

Ankstyvojoje vaikystėje vaiką supančio pasaulio ribos nuolat plečiasi. Kiekvieną dieną vaikas susiduria su gyvenimiškoms situacijomis, kuriose jis privalo priimti sprendimus arba iš situacijų išmoksta naujų įgūdžių, patiria pojūčius. Vaikai susitinka su žmonėmis, stebi kitus vaikus, pamato daug naujų daiktų, atsiduria jam nežinomose arba jau patirtose situacijose bei aplinkoje, kurią tyrinėdami atranda naujoves bei įdomybes (Žukauskienė, 1996). Taigi, vaikai, betarpiškai bendraudami su aplinkoje esančiais objektais ar subjektais, mokosi natūraliu būdu, t.y. iš gyvenimiškų situacijų vadovėlio, kurį galima perskaityti tik pačiam būnat aktyviu dalyviu, o ne stebėtoju ar pasyviu klausytoju.

Vaikas iš prigimties yra smalsus ir imlus. Taigi, „mikromokymosi ryšys su gyvenimiškoms situacijomis yra tiesiogiai susijęs su indukciniu ir dedukciniu mokymosi principais“ (Bydam, 2000). Vaikas įvertina reiškinį ar situaciją, iš šalies remiasi savo paties nuomone bet kartu ir vertina iš aplinkos, tuomet pamažu įsisavina situacijos reikšmingumą, tokiu būdu mokydamasis. Vaikas situaciją ar reiškinį įvykį vertina įvairiapusiškai. Todėl, jeigu iškyla vaiko vertybių sampratos grėsmė, jis atitinkamai emociškai reaguoja, pasireiškia jausmai arba tam tikri veiksmai. Vaikai skatinami stebėti pasaulį, daryti išvadas, sisteminti žinias ar dalykus plačiąja prasme, nes pastarieji visada turi naujų elementų, kurie iš karto esamoje situacijoje sunkiai suprantami arba nepastebimi. Vaikas negali iš karto paaiškinti naujų pastebėtų dalykų ar reiškinų, jam kyla noras atnaujinti savo žinias, kyla poreikis toliau mokytis. Tik kasdien, remiantis praktine veikla, ryšiu su gyvenimiškoms situacijomis, ima aiškėti, kada teorijos yra teisingos ar ne. Praktinis mokymas grindžiamas ne teisingumo ir neteisingumo kriterijais, bet pritaikomumo ir nepritaikomumo kriterijais. Ką galima vienu atveju pritaikyti, gali būti, kad kitomis aplinkybėmis tai bus netinkama. Patirties kaupimas iš gyvenimiškų situacijų ir savižinos

ugdymas yra aktyvus procesas, priklausantis nuo konkrečių situacijų. Taigi, mikromokymąsi lemia visas kontekstas.

2.2. SITUACINIO MIKROMOKYMO(SI) PROBLEMAS

Kalbant apie situacinį mokymą(si) negalima teigti, jog tai vienpusis procesas, orientuotas į vaiko veiklą. Egzistuoja ir vidinis subjekto pasaulis, t.y. jo asmeniniai patyrimai, išgyvenimai. Savaiame suprantama, jog tą patį įvykį arba tą pačią situaciją vaikai išgyvena skirtingai, nors jie yra vienmečiai. Kaip teigia Vygotskij (1982), tas pats vaikas, pereidamas iš vieno raidos etapo į kitą, išgyvens tą pačią situaciją skirtingai. Šiame mokymo procese labai svarbūs pedagoginiai aspektai. Jei nėra tinkamai paruošiamas ugdymo turinys ir pati proceso eiga, situacinis mokymas bus bevertis, atsiras pavojus, jog į situacijos sprendimą pateks tik atsitiktiniai tikrovės faktai ir reiškiniai. Tokiu atveju „negalima tikėtis, kad mokymo(si) situacija turės įtakos naujai vaikų socialinei-kognityvinei patirčiai“ (Juodaitytė, 2003, p. 262). Dar vienas aspektas - mokyklose nėra labai paisoma vaiko gyvenimiškų lūkesčių, mokytojų domėjimasis vaiko ryšiais su socialine tikrove dar ne tapo pagrindiniu pedagogų rūpesčiu. Norėdami, kad situaciniame mokyme vaikų mokymas(sis) įgytų prasmę, pedagogai privalo vadovautis principais:

1. suprasti, suvokti bei įvertinti socialinę vaiko prigimtį,
2. suvokti bei tinkamai vertinti vaiko orientacijas į mokymo(si) ir tikrovės pažinimo procesus.

2.3. BANDYMAI IR KLAIDOS SITUACINIAME MIKROMOKYME(SI)

Tiriant ir analizuojant situacinį mikromokymą bandoma rasti vieningą nuomonių sistemą, kurią būtų galima išplėtoti iki pedagoginės teorijos, kuri pagrįstų situacinį vaikų mokymą(si), besiremiantį aktyviu vaikų dalyvavimu socializacijos procesuose, nuolat mokantis iš aplinkos. Taigi, bandoma sukurti integracinę, sistemine pedagoginę teoriją, tačiau tai sudėtinga įgyvendinti. „Visos teorijos reikalauja iš pedagogo naujo požiūrio į vaiką kaip aktyvų ugdymo ir socializacijos dalyvį“ (Juodaitytė, 2003, p. 266). Diskutuotinos ir šios temos:

1. kriterijai, pagal kuriuos galima fiksuoti kintančias vaiko intencijas;
2. vaiko socialiniai patyrimai (įspūdžiai, faktai, reiškiniai, reakcijos, nuotaikos ir t.t.);
3. vaiko patyrimo interpretacijos;
4. sąveika su kitais vaikais;
5. sąveika su suaugusiais ir t.t.

Vienas sudėtingiausių procesų yra pedagogų „persiorientavimas“ nuo nekintamų mokymo modelių prie nuolat besikeičiančių vaikų „atradimų“. Būtent iš čia kyla pagrindinės situacinio mokymo klaidos, kadangi bandoma perkonstruoti situacinius vaikų mikromokymosi variantus į žinomus didaktinius ir įprastus pamokų modelius, pritaikoma sena ir įprasta, lakoniška vaikų veiklos seka, ko pasekoje vystosi monotoniškumas ir motyvacijos bei vaikų susidomėjimo ir žingeidumo, moralinio pasitenkinimo ar džiaugsmo stoka (Juodaitytė, 2003).

Anot hab. socialinių mokslų daktarės A Juodaitytės (2003, p. 267), pasikeitus aplinkai, vaiko mokymo procese taip pat vyksta pakitimai: vaikas tampa aktyviu aplinkos dalyviu ir pati aplinka padeda jo situaciniam mokymui(si), vaikas įgyja naujų žinių, emocijų ir patyrimų, kurie sudaro pagrindą naujiems aplinkos stebėjimams ir naujam aplinkos pažinimui, aplinkos vertinimui, t.y. sudaro sąlygas sąlyčiui su aplinka, kurioje vyksta mikromokymas(is). Tokiu būdu atsiranda glaudi sąveika tarp vaiko patyrimo ir vaiko mokymo(si) metodų, nė vienas iš jų nepirmauja, o tik papildo vienas kitą (Rabe-Kleberg, 1991, p. 37). Būtent tai nulemia vaiko mikromokymo(si) metodologiją, jos įvairovę, skatina vaiko motyvaciją aplinkos pažinimui.

2.4. MIKROMOKYMO(SI) SITUACIJŲ PEDAGOGINIS REIŠKŠMINGUMAS

Pedagogams ir tėvams „sudaromos galimybės suvokti vaiko laisvės socialinę-kognityvinę esmę ir tuos prioritetus, kuriuos jai teikia vaikai“ (Juodaitytė, 2003, p. 179). Mokymasis stebint gyvenimą ir atrandant jame vaikui reikšmingų problemų, priimant vaikui savarankiškus sėkmingus sprendimus yra reikšmingas pedagoginiu požiūriu tuo faktoriumi, jog vaikas jaučia moralinį pasitenkinimą ugdomuoju-mokomuoju procesu. Vaikai mokosi eksperimentuodami ir elgiasi pagal jiems būdingus įpročius ar taisykles. Mokymas situaciniu būdu vaikams tampa socialinių-kognityvinių galimybių pažinimo bei savivokos stiprinimo sfera. Mokymasis situaciniu būdu leidžia diferencijuoti užduotis pagal individualius vaiko gebėjimus. Toks mokymas yra grindžiamas savarankiška vaiko veikla, kuri reikalauja individualių mokymo(si) būdų, taisyklių, tempo bei sprendimų.

Situacinis mokymas bei ugdymas yra dvipusis procesas, kuriame vyksta ne tik pedagogo sąveika su vaiku, bet ir vaiko su pedagogu. Minėti procesai yra abiem pusėm reikšmingi, nes keičiamasi ne tik informacija, bet ir vertybėmis, jų gilinimo būdais (Juodaitytė, 2003). „Situacinis mokymo metodas remiasi ta veikla, jog atliekami vaiko kaip individo arba kaip integruoto į socialinę grupę asmenybės tyrimai, stebint visą vaiko dalyvavimą procese, t.y. jo veiklą ir santykius su kitais bendraamžiais“ (Jovaiša, 1993, p. 217). Stebėjimai, tyrimai ir analizavimas atliekami normaliose, vaikui įprastose gyvenimiškose situacijose, kad tiriamasis

išvengtų diskomforto ir vienas iš būtinų faktorių yra tai, jog vaikas neturi pastebėti ar atkreipti dėmesį į tyrėją, kad nežinotų, jog yra stebimas.

Marton (1990) nuomone, tyrėjas, vertindamas vaikų patyrimo pobūdį bei turinį, privalėtų paisyti šių principų: 1) vaikų veikla, mąstymas ar sampratos yra jų individualaus patyrimo raiška, todėl būtina tinkamai vertinti veiklą, neakcentuojant ar tai teigiamas ar neigiamas aspektas, 2) tikrovės ryšius bei jų įvairovę vaikai kritiškai vertina ir suvokia mintimis, veiksmais, kurie atspindi pasaulį, kuriame gyvena, 3) vaikai aktyviai stebi aplinką, perima patyrimą, mėgdžioja, interpretuoja įvykius bei kitas situacijas, 4) reiškinius ir įvykius reikia interpretuoti taip, kad vaikai liktų pagrindiniais situacijų veikėjais ir dalyviais, 5) pačių vaikų suteikiamos reikšmės aplinkos įvykiams turi prasmę patiems dalyviams.

Taikant situacinį mikromokymą namų ir ugdymo įstaigų aplinkoje, kaip minėta, vaikai pirmiausiai suvokiami kaip tyrimo objektai. Pedagogas gali rinktis vieną arba kelių tyrimo metodų sintezę. Tai gali būti:

1. pokalbis-interviu, kurio pagrindą sudaro probleminiai klausimai,
2. interpretaciniai metodai,
3. natūralus stebėjimas, pasižymintis efektyvumu,
4. pedagoginis ugdomasis eksperimentas,

bei statistiniai-matematiniai metodai (Juodaitytė, 2003).

Pedagoginiu požiūriu svarbu suvokti situacinio mikromokymo(si) reikšmingumą. Sąvoka „gyvenimo situacija“ tapo svarbia idėja, kuria remiantis buvo pradėti vykdyti vaikų ugdomojo proceso tyrimai. Tačiau teorinės žinios, teoriniai teiginiai ir siektini rezultatai, jų sąveika su realybe, t.y. praktiniu įgyvendinimu, buvo ir dabar išlieka probleminė. Ypač pedagogams tai iškelia sunkių uždavinių, kurie, pagal Vokietijos mokslininką Rabe – Kleberg (1991), remiasi šiais klausimais:

- ką vadinti „gyvenimiška situacija“?
- Kaip atpažinti tokias situacijas?
- Kurias situacijas galima įtraukti į ugdymo turinį?

Remiantis ta nuostata, jog anksčiau pamokos pagrindu buvo galimos orientacijos tik į vaiko situaciją ateityje, bet ne dabartyje, buvo teigiama, jog sąlytis su gyvenimu griauna pamokos didaktinį reikšmingumą, „nes pamoka suvokiama kaip stabilus dydis laiko atžvilgiu, o gyvenimiškų situacijų pažinimas neleistų efektyviai panaudoti pamokos laiko“ (Juodaitytė, 2003, p. 243). Dėl to „gyvenimo situacija“ buvo suvokiama kaip ugdymą keičiantis socialinis – didaktinis veiksnys, kuris įgyja formalų pobūdį. Tačiau pedagoginis situacijų reikšmingumas – nuolat kintantis ir vis dažniau diskutuojamas klausimas. Mokymo tobulinimo procesui

reikalingas kitas požiūris į vaiko gyvenimo situacijų reikšmingumą ir siekimą šiomis situacijomis pagrįsti ugdymo eigą, ugdymo projektus. Tuomet atsiranda galimybė orientuotis į tas vaiko gyvenimo sritis, kurios reikšmingos dabarčiai. Pakitus nuomonei apie situacijų mikromokymo(si) reikšmingumą pedagoginiu požiūriu, pakito orientaciją į pradinėje mokykloje mokomųjų dalykų parinkimą. Dalykai ėmė atitikti ne tik atskirų mokslų, bet ir vaiko gyvenimo sritis. Svarbiausi ir daugiausiai diskusijų keliantys klausimai yra: dalykų mokymas(is) ir aktyvus vaiko veikimo planas natūralioje aplinkoje, t.y. situacinis mikromokymas(is) natūraliose gyvenimiškose situacijose. Diskutuojama, ar galima tikrovę pažinti tik per ją pačią, o ne apibendrinant faktus ar remiantis ankstesniais įvykiais ar pavyzdžiais. „Toku būdu vaikas aplinką suvoks kaip fizinę, o ne socialinę terpę ir nesies tos aplinkos egzistavimo su savo individualios socialinės egzistencijos prasmėmis“ (Juodaitytė, 2003, p. 248). Visa tai menkina vaiko realios sąveikos su tikrove pojūtį. Tai ypač aktuali problema priešmokyklinėse įstaigose. Nes būtent ankstyvojoje vaikystėje vaikai siekia naujų ir realių pojūčių, kontaktų su aplinka, jos reiškiniais, įvykiais ir juos išgyvena.

3. SITUACINIO MIKROMOKYMO SI SVARBA NAMŲ APLINKOJE

Tiesiausias žmogaus „žmoniškėjimo“ kelias prasideda šeimoje, nuo santykių su pačiais artimiausiais. Artimieji – tai pirmiausia šeima, kur žmogus pereina natūralias brandos pakopas: nuo vaiko iki suaugusio. Šeima, namų aplinka – „pirmoji socialinė ir moralinė duotybė ir pirmoji laisvės ir atsakomybės sąlyga“ (Daujotytė, 1993, p. 14). Sociologinėje, psichologinėje ir psichoterapinėje mokslinėje literatūroje dabartiniu metu skiriama daug dėmesio vaikų patirčiai, įgytai šeimoje. Richardson (1994) teigimu, ši patirtis yra vienintelė, nes šeima yra artimiausia vaikui bendrija, kurioje jis saugiai jaučiasi. Namų aplinkoje vaikas suvokia save ir kitus, čia vyksta „Aš“ raida, čia įgyjama pačių svarbiausių socialinio gyvenimo mokėjimų ir įgūdžių. Šeima turi didžiausios įtakos vaikui ir yra svarbiausias jo ugdytojas. „Šeima trokšta didžiausio gėrio savo vaikui ir nori, kad jis būtų pilnavertis, laimingas pilietis“ (Caughlin, 1997, p. 29). Būtent dėl to šeimai turime suteikti ypatingą vaidmenį ugdant vaiką. Namų aplinka, šeimos nariai turi būti skatinami padėti vaikui tobulinti mokymosi įgūdžius. Pedagoginiu požiūriu tėvai yra pagrindiniai vaikų auklėtojai. Šeimoje, namų aplinkoje svarbu viskas: gebėjimas mylėti, pasitikėjimas, mokėjimas derinti darbinės pareigas su namų rūpesčiais bei vaikų poreikiais ir norais, rūpinimasis vaikų auklėjimu (Dapkienė, 2003). Tėvai turi būti pasirengę skirti laiko bendravimui su vaiku, kadangi tai yra svarbiausia mikromokymosi sąlyga namų aplinkoje. Suaugusiųjų padedamas vaikas iš šeimos pasaulio perkeliamas į plačiąją prasmę, iš tėvų perima įvairias elgesio, veiklos, charakterio savybes: kilnumą ir taurumą, subtilumą ir uždarumą arba

šiurkštumą ar neišsiauklėjimą. „Žiūrint į ateitį, tėvų tikslas yra duoti vaikui ne taisyklių rinkinį, nors tai yra reikalinga, bet mokyti mąstyti, jausti, ieškoti ir rasti ne tik teisingus atsakymus, bet ir geriausią sprendimą vienu ar kitu gyvenimo momentu, pažįstamoje ar naujoje situacijoje, paremtą sąžinės balsu“ (Dapkienė, 1997, p. 4-5). Taigi, namų aplinka yra pirmoji socialinė institucija, kuri atsakinga už vaiko ugdymą, lavinimą ir mokymą(si). Mokymas namų aplinkoje, tėvų įtaka sėkmingam vaikų mokymuisi priklauso nuo teisingo vaiko auklėjimo. „Sunkiausias dalykas tėvams, kreipiantiems vaikus šia linkme, yra rodyti tinkamą pavyzdį“ (Rimm, 1998, p. 95). Tėvai privalo turėti sėkmės motyvaciją, perduoti vaikams realistišką ir teigiamą požiūrį į sėkmę, turi pastebėti, kaip vaikas gyvenimiškose situacijose siekia tam tikrų tikslų, kaip vyksta situacinis mokymasis, pamatyti ir įvertinti vaikų pastangas.

Vaikai mokosi gyventi ir išgyventi aktyviai dalyvaudami veikloje, įvairiose buitinėse situacijose. Situacinio mokymo(si) kryptis yra susijusi su tam tikrais suaugusiųjų moraliniais įsipareigojimais vaikų atžvilgiu, t.y. „tėvai privalo padėti vaikams jau ankstyvoje vaikystėje įsitraukti į gyvenimiškų problemų sprendimą“ (Feuser, 1982, p. 33). Vaikų pajėgumas ir iniciatyvumas mokantis iš situacijų yra pagrindiniai vaiko asmenybės dariniai.

Situacinis mikromokymas(sis) namų aplinkoje orientuoja vaiką į natūralią sąveiką su aplinka. Toks mokymas bei ugdymo procesas stiprina vaiko mokymo(si) pačioje aplinkoje ir iš aplinkos galimybes (Coughlin, 1997).

Namų aplinka – svarbiausia vaiko saugumo ir intelekto lavinimo terpė. Tėvai gali įvairiais būdais padėti savo vaikams sėkmingiau mokytis, stiprinti jų pasitikėjimą savo gebėjimais, ugdyti visapusiškai išsilavinusią asmenybę. Be abejo, tai daroma savaiminiu būdu, t.y. savo pavyzdžiu, susiduriant su neplanuotomis arba sąmoningai iššauktomis situacijomis. „Tėvai, įvertindami situacinio mikromokymo(si) naudą namų sąlygomis, atkreips dėmesį į bendrą veiklą su savo vaiku: aiškinimą, žaidimą, skatinimą dalyvauti namų ruošoje ir kitoje buitinėje veikloje, garsinį skaitymą, pagalbą įgyvendinant vaiko planus, bendradarbiavimą su savo vaiku ir jį mokančiais pedagogais“ (Walsh, 2001, p. 127). Rūpindamiesi vaikų ugdymu bei mokymu, tėvai auginą vaikus atsakingais piliečiais. Žaisdami ir darbuodamiesi vaikai namuose išmoka suprasti savo poveikį daiktams ir žmonėms. „Tiek namų aplinka, tiek ugdomųjų įstaigų terpė, suteikia daug galimybių išlavinti šią labai svarbią žmogui kaip asmenybei savybę“ (Hansen, 1997, p. 35). Priklausomai nuo asmeninių ir bendruomeninių aplinkybių, bendrojo svarbiausio tikslo, jog šeima turi dalyvauti vaiko ugdymo ir mokymo procese, siekiama ir skirtingose šeimose, ir skirtingose ugdymo įstaigose pačiais įvairiausiais būdais bei metodais. Remiantis „geros pradžios“ programa, skirta vaikų ugdymui, „siekiama parengti vaikus ateities pokyčiams įvairiose situacijose, išugdyti vaikų troškimą mokytis visą gyvenimą“ (Caughlin, 1997, p. 37).

Būtent nuo šeimos visiškai priklauso sekantys faktoriai:

1. fizinė vaiko gerovė (maistas, drabužiai, būstas, sveikatos priežiūra ir kiti fiziologiniai elementarieji poreikiai);
2. psichinė-emocinė vaiko gerovė (meilė, parama, supratingumas, pagalba, aiškinimas ir t.t.);
3. geras vaiko vystymasis (bendravimas, žaidimas, patyrimai bei jų analizė, kita būtinoji fizinė veikla kaip vaikščiojimas ar pan.).

Pedagoginė nuostata remiasi tuo, jog šeima yra pirmasis vaiko mokytojas ir šią įtaką būtina įvertinti ankstyvojoje vaikystėje. Tai, kas vyksta šeimoje, labai veikia vaikus. „Mažų vaikų ugdytojai turi pripažinti, skatinti ir puoselėti be galo svarbų tėvų ir vaikų ryšį“ (Johnston, 1982, p. 51). Psichologai ir pedagogai pabrėžia, jog šeimoje susiklostę papročiai lemia vaikams vaidmens priėmimą arba atmetimą. Pastarasis procesas liudija vaiko socialinę patirtį ir įtakoja situacinį mokymąsi. „Vaidmuo, matytinas namų aplinkoje, apibrėžia vaiko motyvaciją, elgesio stereotipus, priklausomybės bei pavaldumo principus“ (Petrikaitienė, 1999, p. 86). Tai elgesio taisyklės, kuriomis remiasi vaiko elgsena, išgyvenimai, ugdymas bei situacinis mikromokymasis

Pirmiausiai šeimoje turi vyrauti teigiama nuostata, jog vaikui reikalingas supratimas ir pagalba. Anot Navaičio (1999), nuo pirmųjų vaiko gyvenimo dienų jo asmenybės tapsmą lemia šeimos santykiai, todėl reikalingas ypatingas dėmesys situaciniam vaikų mokymui(si) namų aplinkoje. „Tautos atgimimas prasideda šeimoje, į tautą ateinama iš šeimos“ (Marcinkevičius, 1993, p. 50). Ką pasėsime šeimoje, kokį mokymą suteiksime, tą Lietuvoje ir išauginsime. Būtent šeimos dėka vaikas turi būti pasirengęs tapti naujojo pasaulio aktyviu piliečiu ir išskirtine asmenybe.

4. VAIKŲ SITUACINIO MIKROMOKYMO(SI) SĄLYGŲ IR GALIMYBIŲ MOKYKLOJE IR NAMUOSE EMPIRINIS TYRIMAS

Vaikų situacinio mikromokymo(si) sąlygos bei jo galimybės pradinėje mokykloje ir namuose buvo tiriamos remiantis fenomenologine-hermeneutine metodologija ir kokybinio tyrimo paradigma. Vaikų situacinis mikromokymas(is) buvo tiriamas remiantis dviejų ugdymo dalyvių grupių (vaikų ir pedagogų) patirtimi, suvokiant ugdymą kaip situacinį kontekstą. Atlikdama tyrimą išskyriau tyrimui būdingus bruožus: 1) pedagoginių rekonstrukcijų visumą vaikų situacinio mikromokymo(si) atžvilgiu, 2) tyrimo dalyviai apeliuoja į individualų gyvenimišką patyrimą, 3) siektinas rezultatas, jog tiriamųjų ir tyrimo interpretavimo intencijos sutaptų.

Vaikų situacinio mikromokymo(si) tyrimą galima laikyti hermeneutiniu, kadangi buvo siekiama išsiginčyti, susitapatinti su vaikų ir pedagogų pasauliu, pažiūromis, nuotaikomis, išgyvenimais bei patyrimais. Atliekant kokybinio tyrimo dalį, vyko dialogų su ugdymo dalyviais interpretacijos. Šis tyrimas priklauso kokybinių tyrimų grupei, tai leido apibūdinti ir ištyti vaikų mikromokymą(si) mokykloje ir namų aplinkoje, pavyko atskleisti procesų eigos esmę bei galimybes ir reikšmingumą.

Tyrimas turi ir kiekybinį aspektą (dalį), kadangi norėdama pagrįsti hipotezę, taikiau tiksliuosius (kiekybinius) metodus, kurių dėka siekiau patvirtinti teiginius, analizuoti tiriamųjų grupių patyrimą bei nuomones.

Naudodama kartu kokybinius ir kiekybinius metodus, turėjau galimybę gauti objektyvesnius rezultatus, tikslingesnes išvadas, išsamesnę interpretaciją bei mikromokymo(si) sampratą. „Kokybiniai tyrimai leidžia atskleisti tiriamų vaikų santykių su savimi ir tikrove unikalumą“ (Juodaitytė, 2003, P.261), o kiekybiniai išryškina tik tą objekto aspektą, kurį matuojame, kurį galima išmatuoti. Kokybinio ir kiekybinio tyrimų dermė lemia rodiklių, išvadų tikslumą.

Tiriamųjų charakteristikos. Tyrime dalyvavo 141 respondentas: 96 pedagogai (buvo išdalinta 100 anketų, 4 iš jų negrįžo) ir 45 (32 mergaitės ir 13 berniukų) vaikai. Speciali atranka daryta nebuvo.

Tyrimo vieta ir laikas. Tyrimas vyko 2004-2006 metais. Respondentų gyvenamoji vieta: Naujoji Akmenė, Kaunas, Šakiai, Kėdainiai, Joniškis, Šiauliai, Alytus, Tauragė ir kt. miesteliai bei kaimai. Pateikiu respondentų, dalyvavusių tyrime, analizės lentelę.

<i>Duomenys</i>	<i>Skaičius</i>	<i>Procentai %</i>
1. Respondentai	141	100
1. 1. vaikai	45	32
1. 2. pedagogai	96	68
2. Gyvenamoji vietovė	141	100
2. 1. Miestas	110	78
2. 2. Miestelis, kaimas	31	22

4.1. EMPIRINIO TYRIMO ORGANIZAVIMAS

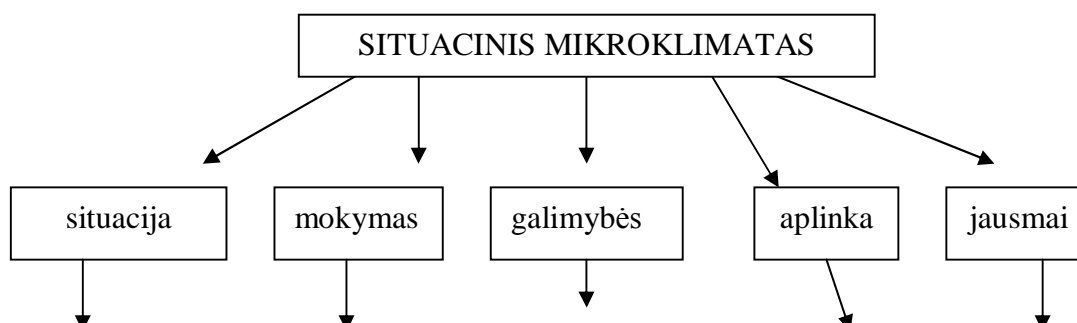
Empirinio tyrimo tikslas. Empiriškai ištirti pradinių klasių mokytojų ir vaikų domėjimąsi situaciniu mikromokymusi.

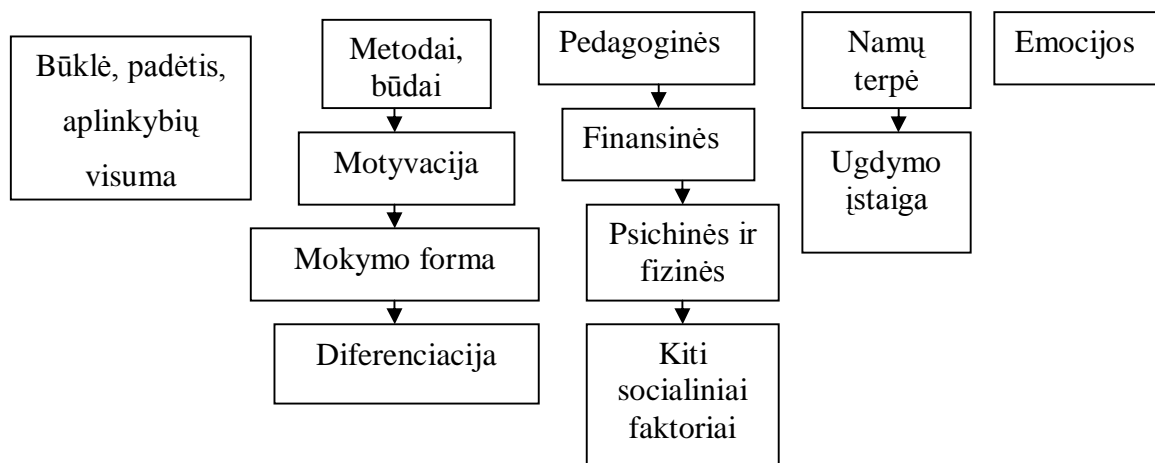
Tyrimo uždaviniai.

1. Išsiaiškinti, kaip pradinių klasių pedagogai vertina situacinį mikromokymąsi, suvokia jo esmę ir taikymo galimybes.
2. Empiriškai ištirti vaikų įgytą patirtį vasaros atostogų metu.

Empirinio tyrimo metodai. Atliekant tyrimą, buvo analizuojami vaikų pokalbiai-interviu, naudojama Juodaitytės (2002) parengta socialinė-pedagoginė studija “Vaikai vasarą tėvų namuose: vaiko situacija ir socialinės patirties reikšmingumas” (žr. 2 priedą), taikant turinio (content) analizę. Vadovaujantis šios analizės principais, tekste yra randami leksiniai-semantiniai vienetai (sakinio dalis arba keli sakiniai), kurie grupuojami pagal panašumą. Taip buvo struktūruojamas vaikų pokalbis-interviu. Mokytojams pateikiamos anketos ir jos analizuojamos pagal kiekybinio ir kokybinio tyrimo principą.

Eiga. Tyrimą atlikau pagal sudarytą struktūrą (žr. 1 pav.), išskirdama reikšmines sąvokas.

1 pav. Situacinio mikromokymo(si) teorinė struktūra.

Tyrimo struktūra. Tyrimą sudaro kokybinė (pokalbis su vaiku) ir kiekybinė (anketos pedagogams) dalys.

4.2. PRADINIŲ KLASIŲ MOKYTOJŲ REPREZENTACIJOS DĖL VAIKŲ SITUACINIO MIKROMOKYMO SĄLYGŲ IR GALIMYBIŲ.

Analizuojama pirmoji-kiekybinė tyrimo dalis. Antroje lentelėje pateikiu tyrimo imties charakteristiką. Pedagogai (n=96)

2 lentelė

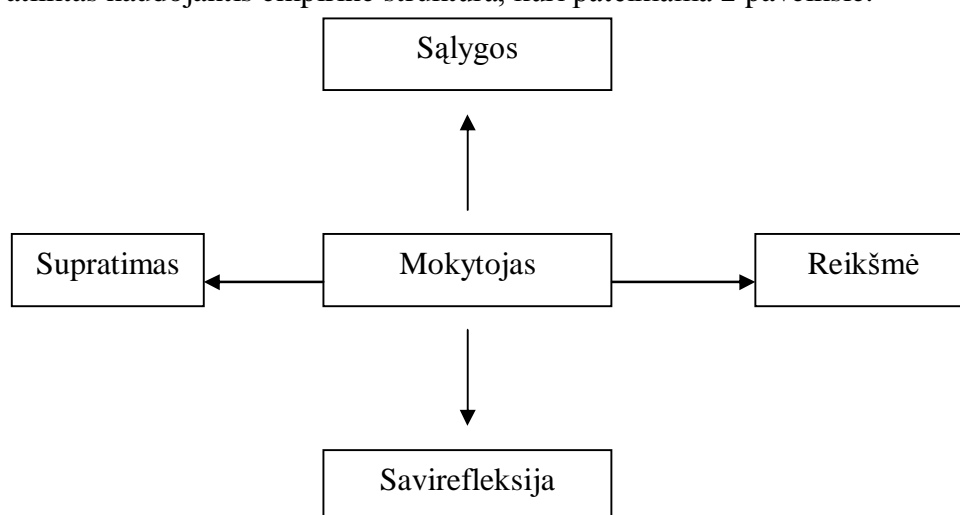
Lytis									
Moteris					Vyras				
Skaičius (n)		Procentai (%)			Skaičius (n)		Procentai (%)		
95		99			1		1		
Išsilavinimas									
Aukštasis pedagoginis					Specialusis vidurinis pedagoginis				
Skaičius (n)		Procentai (%)			Skaičius (n)		Procentai (%)		
93		97			3		3		
Pedagoginio darbo stažas									
Iki 5 metų		5-10 metų		11-15 metų		16-20 metų		Daugiau kaip 20 metų	
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
7	7	8	8	21	22	22	23	38	40
Kvalifikacinė kategorija									

Mokytojas		Vyresnysis mokytojas		Moktojas metodininkas		Mokytojas ekspertas									
Skaičius (n)	Procentai (%)	Skaičius (n)	Procentai (%)	Skaičius (n)	Procentai (%)	Skaičius (n)	Procentai (%)								
7	7	67	70	22	23	0	0								
Vidutinis vaikų skaičius turimose klasėse															
Nenurodė skaičiaus		6-10 vaikų		11-13 vaikų		14-16 vaikų		17-19 vaikų		20-22 vaikų		23-25 vaikų		26-28 vaikų	
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
5	5	7	7	12	13	13	14	15	16	21	22	13	14	10	10

Duomenys demonstruoja, kad kiekybiniame tyrime dalyvavo daugiau moterų (99%) nei vyrų (1%). Galima daryti prielaidą, kad tyrime vyrauja pedagogių moterų nuomonės, kadangi jų buvo apklausta daugiau.

Iš lentelės matyti, kad 97% apklaustųjų turi aukštąjį pedagoginį išsilavinimą (klausimyne buvo pateikti ir kiti trys galimi variantai: aukštasis nepedagoginis, specialusis nepedagoginis ir vidurinis, tačiau nė vienas respondentas nepateikė nurodytų atsakymų variantų). Daugiausiai apklausta pedagogų, kurių pedagoginio darbo stažas yra daugiau kaip 20 metų (40%) ir turintys vyresniojo mokytojo kvalifikacinę kategoriją (70%) bei mokytojo metodininko kvalifikacinės kategorijos respondentų (23%). Nebuvo nė vieno respondento, kuris turėtų eksperto kvalifikacinę kategoriją. Nustatyta, jog vidutinis mokinių skaičius klasėje yra 20-22 vaikai (22%). 5% respondentų nenurodė skaičiaus.

Tyrimas atliktas naudojantis empirine struktūra, kuri pateikiama 2 paveiksle.

2 pav. Situacinio mikromokymo(si) empirinė struktūra

Pedagogai pildė anoniminę anketą, kuri buvo sudaryta remiantis teorine literatūra (žr.1 priedą). Pateikiu detalesnę analizę pagal klausimus.

VAIKO PATIRTIS MOKYTOJŲ POŽIŪRIU

3 lentelėje pateikti vaiko patirties suvokimo mokytojų akimis tyrimo rezultatai.

3 lentelė

<i>Teiginiai</i>	Sutinku	Nevisiškai sutinku	Abejoju	Nesutinku
	(%)	(%)	(%)	(%)
Sparčiai besikeičiantis visuomenės gyvenimas turi įtakos vaiko socialinei patirčiai	96.8	3.2	-	-
Socialinis gyvenimas vaiko patirimą papildo naujais faktais, reiškiniais iš suaugusiųjų ir vaikų gyvenimo	93.75	6.25	-	-
Vaikas aplinkos atžvilgiu yra aktyvus ir pripažįstamos jo galimybės šią aplinką keisti	37.5	43.75	15.62	3.12
Vaikų ugdymas turi sietis su mūsų gyvenimo problemomis	75	12.5	6.25	6.25
Vaikai turi aktyviai dalyvauti socialinio pasaulio kūrime ir taip turtinti savo vaikystę	84.37	12.5	3.12	-
Ugdymas turėtų būti plėtojamas, orientuojantis į vaikų gebėjimą dalyvauti bendrame gyvenime, gyventi kartu su kitais	90.6	9.4	-	-
Ugdymas turėtų būti plėtojamas, orientuojantis į vaikų gebėjimą suprasti ir būti suprastam	93.75	6.25	-	-
Ugdymas turėtų būti plėtojamas, orientuojantis į vaikų gebėjimą stebėti, tyrinėti, atrasti save	90.6	9.4	-	-
Ugdymas turėtų būti plėtojamas, orientuojantis į vaikų mokėjimo mokytis patirtį	93.75	-	3.12	3.12
Ugdyme svarbi vaiko patirtis gyvenimo situacijose, kurios atsiranda vaikui sąveikaujant su aplinka	90.6	6.25	3.12	-
Norint, kad vaikas mokytųsi iš patirties, reikia sukurti ugdymo įstaigose socialinę ir daiktinę aplinką	84.37	12.5	-	3.12
Skatinti iniciatyvią ir autonomišką vaiko veiklą	71.87	21.8	6.25	-
Vaikystę reikia „pripildyti“ suaugusiųjų patirties turiniu.	21.87	53.12	15.62	9.37

Kaip matyti 3 lentelėje, didžioji dalis mokytojų sutinka su pateiktais teiginiais. Tačiau su teiginiu „vaikas aplinkos atžvilgiu yra aktyvus ir pripažįstamos jo galimybės šią aplinką keisti“ yra kiek daugiau nevisiškai sutinkančių (43.75 proc.), nei visiškai sutinkančių (37.5 proc.). Taip pat nustatyta daugiau nevisiškai sutinkančių, jog vaikystę reikia „pripildyti“ suaugusiųjų patirties turiniu (53.12 proc.), nei visiškai sutinkančių (21.87 proc.). Daugiausia mokytojų sutinka, kad sparčiai besikeičiantis visuomenės gyvenimas turi įtakos vaiko socialinei patirčiai (96.8 proc.).

SITUACIJA KAIP MOKYMO SI TIKSLAS MOKYTOJŲ POŽIŪRIU

Situacijos kaip mokymosi tikslo palyginimas pagal tiriamųjų pasirinkimo grupes.

4 lentelė

Teiginiai	Tikrai TAIP	Lyg ir taip	Nežinau	Lyg ir ne	Tikrai NE
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Vaiko patyrimas yra ne tik į dalyką orientuotas ugdymas	62.5	31.25	3.12	-	3.12
Vaiko sąlytis su gyvenimu griaua pamokos didaktinį reikšmingumą, nes pamoka yra stabilus vienetą laiko atžvilgiu	21.87	12.5	12.5	21.87	31.25
Gyvenimo situacijų pažinimas neleidžia efektyviai panaudoti pamokos laiko	15.62	21.87	3.12	15.62	43.75
Pamokos pagrindu galimos orientacijos tik į vaiko situaciją ateityje, bet ne dabartyje	9.37	15.62	12.5	18.75	43.75
Svarbu orientuotis į tas vaiko gyvenimo sritis, kurios yra reikšmingos dabarčiai	34.37	34.37	6.25	6.25	18.75
Pasikeitęs matematikos dalykinis turinys leidžia ugdymo projektus grįsti vaiko gyvenimo situacijomis	56.25	59.37	12.5	-	3.12
Pasikeitęs pasaulio pažinimo dalykinis turinys leidžia ugdymo projektus grįsti vaiko gyvenimo situacijomis	62.5	28.12	6.25	-	3.12
Gyvenimo situacija yra vaiko mokymo(si) motyvaciją stiprinantis veiksnys	68.75	28.12	3.12	-	-
Gyvenimo situacija atsiranda stebint vaikui artimiausią aplinką	68.75	25	3.12	3.12	-
Gyvenimo situacijos priartina vaiką prie svarbių suaugusiųjų gyvenimo situacijų analizės	56.25	21.87	9.37	12.5	-
Vaiko gyvenimo situacija yra ugdymą keičiantis socialinis – didaktinis veiksnys	71.87	21.87	6.25	-	-
Vaiko gyvenimo situacijos, patirtos šeimoje, leidžia įgyti naujų socialinių žinių	59.37	28.12	-	6.25	6.25
Vaiko gyvenimo situacijos, patirtos kieme, padeda įgyti naujų socialinių sampratų ir kaupia jam reikšmingą patirtį	50	31.25	3.12	9.37	6.25
Vaiko gyvenimo situacijos, patirtos transporte, padeda jam įgyti naujų socialinių žinių, patirties.	71.87	25	-	3.12	

Pagal tyrimo gautus rezultatus didžioji dalis mokytojų sutinka, kad vaiko patyrimas yra ne tik į dalyką orientuotas ugdymas (62.5%), pasikeitęs pasaulio pažinimo dalykinis turinys leidžia ugdymo projektus grįsti vaiko gyvenimo situacijomis (62.5%), gyvenimo situacija yra vaiko mokymo(si) motyvaciją stiprinantis veiksnys (68.75%), atsiranda stebint vaikui artimiausią aplinką (68.75%), gyvenimo situacijos priartina vaiką prie svarbių suaugusiųjų gyvenimo situacijų analizės (56.25%), vaiko gyvenimo situacija yra ugdymą keičiantis socialinis – didaktinis veiksnys. Vaiko gyvenimo situacijos, patirtos šeimoje, leidžia įgyti naujų socialinių žinių (59.37%), situacijos, patirtos kieme, padeda įgyti naujų socialinių sampratų ir kaupia jam reikšmingą patirtį (50%). Vaiko gyvenimo situacijos, patirtos transporte, padeda jam įgyti naujų socialinių žinių, patirties (71.87%). Taigi kaip rodo tyrimo rezultatai, daugiausia mokytojų sutinka, kad vaiko gyvenimo situacija yra ugdymą keičiantis socialinis – didaktinis veiksnys (71.87%) ir kad vaiko gyvenimo situacijos, patirtos transporte, padeda jam įgyti naujų socialinių žinių, patirties (71.87%). Nustatyta, kad net 59.37% tik iš dalies sutinka (lyg ir taip), jog pasikeitęs matematikos dalykinis turinys leidžia ugdymo projektus grįsti vaiko gyvenimo situacijomis.

Reikia pažymėti, kad 31.25% nesutinka, kad vaiko sąlytis su gyvenimu griaua pamokos didaktinį reikšmingumą, nes pamoka yra stabilus vienetas laiko atžvilgiu; 43.75% mokytojų nesutinka, kad gyvenimo situacijų pažinimas neleidžia efektyviai panaudoti pamokos laiko ir kad pamokos pagrindu galimos orientacijos tik į vaiko situaciją ateityje, bet ne dabartyje.

SITUACINIO MIKROMOKYMO SI REIŠMĖ MOKYTOJAMS

5 lentelėje pateikti situacinio mikromokymosi reikšmės mokytojams tyrimo rezultatai.

5 lentelė

Teiginiai	Tikrai TAIP	Lyg ir taip	Nežinau	Lyg ir ne	Tikrai NE
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Stebėdamas vaiko sąveiką su aplinka, pedagogas praturtina savo gyvenimišką patirtį	65.62	28.12	-	3.12	3.12
Sąveikaudamas su vaiku pedagogas priartėja prie vaikystės pasaulio, išmoksta juo nuolat domėtis	81.25	18.75	-	-	-
Pedagogas plėtoja neformalius kontaktus su vaikais jiems reikšmingoje aplinkoje	75	18.75	3.12	-	3.12
Pedagogas kreipia dėmesį į vaikų ankstyvąjį domėjimąsi aplinka, pasitikėjimą suaugusių žmogumi.	71.87	21.87	3.12	3.12	-

Kaip rodo rezultatai, dauguma mokytojų sutinka su teiginiais, kad stebėdamas vaiko sąveiką su aplinka, pedagogas praturtina savo gyvenimišką patirtį (65.62%), sąveikaudamas su vaiku pedagogas priartėja prie vaikystės pasaulio, išmoksta juo nuolat domėtis (81.25%). Plėtoja neformalius kontaktus su vaikais jiems reikšmingoje aplinkoje (75%), kreipia dėmesį į vaikų ankstyvąjį domėjimąsi aplinka, pasitikėjimą suaugusių žmogumi (71.87%).

VAIKŲ SITUACINIO MIKROMOKYMO SI PLĖTOJIMO

PEDAGOGINIAI ETAPAI IR SĄLYGOS MOKYTOJŲ POŽIŪRIU

6 lentelėje pateikti vaikų situacinio mikromokymosi plėtojimo pedagoginių etapų ir sąlygų mokytojų požiūriu tyrimo rezultatai.

Vaikų situacinio mikromokymosi plėtojimo pedagoginių etapų ir sąlygų mokytojų požiūriu palyginimas pagal pasirinkimo grupes.

Teiginiai	Tikrai TAIP	Lyg ir taip	Nežinau	Lyg ir ne	Tikrai NE
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Vaiko mokymą(si) reikia grįsti nuolat besiplėtojančiais jo socialiniais – kognityviniais poreikiais aplinkoje	68.75	25	6.25	-	-
Ugdymas institucijoje ir socializacija aplinkoje suprantami kaip lygiaverčiai procesai	40.62	50	6.25	3.12	-
Negali būti efektyvus mokymo, kai nėra vaiko sąsajų su ta gyvenimo tikrove, kurioje jis gyvena jau dabar	71.87	18.75	-	9.37	-
Situacija yra patogi priemonė dalykiniam turiniui sėkmingiau perimti	71.87	21.87	6.25	-	-
Situacija reikalinga išsamesniam gyvenimo suvokimui	62.5	31.25	3.12	3.12	-
Situacija reikalinga gilesnėms sąsajoms su vaiko turima socialine patirtimi	71.87	25	-	3.12	-
Vaiko dalykinio mokymo(si) metu įgyta patirtis glaudžiai siejama su ta, kurią vaikas jau turi dabar	65.62	28.12	6.25	-	-
Siejant vaiko patyrimą su konkrečiu mokymosi turiniu, galima taikyti bendruomenines – grupines darbo formas	62.5	31.25	3.12	3.12	-
Siejant vaiko patyrimą su konkrečiu mokymosi turiniu, galima taikyti mokymąsi per žaidimą.	78.12	18.75	3.12	-	-

Pagal tyrimo rezultatus, dauguma mokytojų sutinka, kad vaiko mokymą(si) reikia grįsti nuolat besiplėtojančiais jo socialiniais – kognityviniais poreikiais aplinkoje (68.75%); negali būti efektyvus mokymo, kai nėra vaiko sąsajų su ta gyvenimo tikrove, kurioje jis gyvena jau dabar (71.87%); situacija yra patogi priemonė dalykiniam turiniui sėkmingiau perimti (71.87%); situacija reikalinga išsamesniam gyvenimo suvokimui (62.5%); situacija reikalinga gilesnėms sąsajoms su vaiko turima socialine patirtimi (71.87%); vaiko dalykinio mokymo(si) metu įgyta patirtis glaudžiai siejama su ta, kurią vaikas jau turi dabar (65.62%); siejant vaiko patyrimą su konkrečiu mokymosi turiniu, galima taikyti bendruomenines – grupines darbo formas (62.5%); galima taikyti mokymąsi per žaidimą (78.12%). Reikia pažymėti, kad net 50% mokytojų tik iš dalies sutinka (lyg ir taip), kad ugdymas institucijoje ir socializacija aplinkoje suprantami kaip lygiaverčiai procesai, kai tuo tarpu visiškai sutinkančių su šiuo teiginiu nustatyta kiek mažiau (40.62%).

SITUACINIO MIKROMOKYMO SI PLĖTOJIMO PERSPEKTYVOS MOKYTOJŲ POŽIŪRIU

7 lentelėje pateikti situacinio mikromokymosi perspektyvų mokytojų požiūriu tyrimo rezultatai.

Situacinio mikromokymosi perspektyvų mokytojų požiūriu palyginimas pagal pasirinkimo grupes.

Teiginiai	Sutinku	Nevisiškai sutinku	Abejoju	Nesutinku
Apie studijuojamą tikrovės sritį vaikams yra pakankamai informacijos jiems prieinamuose šaltiniuose	40.62	34.37	21.87	3.12
Situacija atitinka vaiko mokymo(si) ugdymo įstaigose tikslus	53.12	37.5	6.25	3.12
Situacija aktyvina tikrove grįstus žinių priėmimo procesus	75	21.87	3.12	-
Informacija ir mokinių turimos žinios nėra tapačios	50	34.37	12.5	3.12
Individualus vaikų patyrimas skiriasi, bet turi ir bendrumo	87.5	12.5	-	-
Vaikams yra galimybė iš anksto pasidalinti turima informacija su draugais, tėvais ar pedagogais	62.5	34.37	3.12	-
Vaikų turima informacija domina tėvus, pedagogus.	40.62	46.87	6.25	6.25

7 lentelėje matyti, kad dauguma tiriamųjų (87.5%) sutinka, kad individualus vaikų patyrimas skiriasi, bet turi ir bendrumo. Daugiau yra sutinkančių, jog apie studijuojamą tikrovės sritį vaikams yra pakankamai informacijos jiems prieinamuose šaltiniuose (40.62%), situacija atitinka vaiko mokymo(si) ugdymo įstaigose tikslus (53.12%); ji aktyvina tikrove grįstus žinių priėmimo procesus (75%); informacija ir mokinių turimos žinios nėra tapačios (50%); individualus vaikų patyrimas skiriasi, bet turi ir bendrumo (87.5%); vaikams yra galimybė iš anksto pasidalinti turima informacija su draugais, tėvais ar pedagogais (62.5%). Tačiau nustatyta, kad 46.87% mokytojų nevisiškai sutinka, kad vaikų turima informacija domina tėvus, pedagogus (lyginant su visiškai sutinkančiais, pastarųjų nustatyta 46.62%).

SITUACIJŲ PEDAGOGINIS REIŠKŠMINGUMAS MOKYTOJŲ POŽIŪRIU

8 lentelė

Situacijų pedagoginio reikšmingumo mokytojų požiūriu palyginimas pagal pasirinkimo grupes.

Teiginiai	Tikrai TAIP	Lyg ir taip	Nežinau	Lyg ir ne	Tikrai NE
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Mokymo(si) situacijoje būtina atkreipti dėmesį į vaiko patyrimą, kuris sudaro galimybę analizuoti situaciją „dabar“	84.37	12.5	3.12	-	-
Jeigu vaiko sukauptas patyrimas nėra aktyvinamas, jis negali veikti vaikų mąstymo ir veiklos būdų.	65.62	25	9.37	-	-
Vaikų mokymas(is), kuriame stokojama sąveikų su realiu gyvenimu, visada stokos ir naujo pobūdžio žinių	68.75	31.25	-	-	-
Vaiko gyvenimas mokykloje ir mokymasis joje sudaro vieningą jo veiklos ir gyvenimo visumą	78.12	21.87	-	-	-
Situacija yra vaikų ugdymą pertvarkantis elementas, suteikiantis jam naują kryptį, kuri realizuojama naujuose, konkrečiuose vaikų mokymosi mikromodeliuose	62.5	31.25	6.25	-	-
Situacija yra orientuota į vaiko nuolatinio mokymosi siekius ne tik vaikystėje, bet ir suaugusio žmogaus gyvenime	71.87	18.75	6.25	3.12	-

Rezultatai parodo, kad dauguma mokytojų sutinka, kad mokymo(si) situacijoje būtina atkreipti dėmesį į vaiko patyrimą, kuris sudaro galimybę analizuoti situaciją „dabar“ (84.37%), jeigu vaiko sukauptas patyrimas nėra aktyvinamas, jis negali veikti vaikų mąstymo ir veiklos būdų (65.62%), vaikų mokymas(is), kuriame stokojama sąveikų su realiu gyvenimu, visada stokos ir naujo pobūdžio žinių (68.75%), vaiko gyvenimas mokykloje ir mokymasis joje sudaro vieningą jo veiklos ir gyvenimo visumą (78.12%), situacija yra vaikų ugdymą pertvarkantis elementas, suteikiantis jam naują kryptį, kuri realizuojama naujuose, konkrečiuose vaikų mokymosi mikromodeliuose (62.5%), situacija yra orientuota į vaiko nuolatinio mokymosi siekius ne tik vaikystėje, bet ir suaugusio žmogaus gyvenime (71.87%).

VAIKO MOKYMOSI PROCESO POKYČIAI PASIKEITUS JO UGDYMO APLINKAI MOKYTOJŲ POŽIŪRIU

9 lentelėje pateikti vaiko mokymosi proceso pokyčių pasikeitus jo ugdymo aplinkai tyrimo rezultatai.

9 lentelė

Teiginiai	Sutinku	Nevisiškai sutinku	Abejoju	Nesutinku
	(%)	(%)	(%)	(%)
Vaikas tampa aplinkos dalyviu ir aplinka padeda jo mokymui(si)	78.12	15.62	6.25	-
Vaikas „sugrįžta“ į aplinką turėdamas naujų žinių ir patyrimų	81.25	18.75	-	-
Patyrimas sudaro pagrindą naujiems stebėjimams ir vertinimams bei naujam vaiko pažinimui aplinkoje plėtotis	87.5	12.5	-	-
Kokios vaikų savybės svarbios stebint laisvą mokymąsi aplinkoje?	-	-	-	-
Vaikai, būdami aktyvūs, kaupia patirtį	84.37	12.5	3.12	-
Vaikai, mokantys bendrauti su bendraamžiais, kaupia patirtį su jais	90.62	6.25	3.12	-
Vaikai, mokantys bendrauti su suaugusiais, mokosi iš jų	81.25	18.75	-	-
Vaikai, gebantys tyrinėti, eksperimentuoti, mokosi aplinkoje	84.37	15.62	-	-
Vaikai, gebantys savarankiškai priimti sprendimus, kaupia patirtį.	96.87	3.12	-	-

Tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma mokytojų sutinka, jog vaikas tampa aplinkos dalyviu ir aplinka padeda jo mokymui(si) (78.12%), vaikas „sugrįžta“ į aplinką turėdamas naujų žinių ir patyrimų (81.25%), patyrimas sudaro pagrindą naujiems stebėjimams ir vertinimams bei

naujam vaiko pažinimui aplinkoje plėtotis (87.5%), vaikai, būdami aktyvūs, kaupia patirtį (84.37%), vaikai, mokantys bendrauti su bendraamžiais, kaupia patirtį su jais (90.62%), vaikai, mokantys bendrauti su suaugusiais, mokosi iš jų (81.25%), vaikai, gebantys tyrinėti, eksperimentuoti, mokosi aplinkoje (84.37%), vaikai, gebantys savarankiškai priimti sprendimus, kaupia patirtį (96.87%) lyginant su nevisiškai sutinkančiais, abejojančiais ir nesutinkančiais.

HUMANIŠKUMO PRINCIPŲ PANAUDOJIMAS UGDYMO PROCESĖ

Paskutinė anketos pedagogams dalis buvo klausimynas, skirtas išsiaiškinti humaniškumo principų panaudojimą ugdymo procese, asmenybių supratimą. Pedagogams pateikti 9 pedagogo – humanisto K. Rodžerso suformuluoti klausimai (žr. 1 priedą).

10 lentelė

Mokytojų humaniškumo principų panaudojimo ugdymo procese palyginimas pagal pasirinkimo grupes

Teiginiai	1 balas	2 balai	3 balai	4 balai	5 balai
Ar tu galėsi sau leisti įsijausti į augančios ir besivystančios asmenybės vidinį pasaulį?	6.25	3.12	9.37	40.62	40.62
Ar galėsi, nebūdamas teisėju ir kritiku, pamatyti ir įvertinti šį pasaulį?	3.12	3.12	15.62	50	28.12
Ar galėsi leisti sau visišką atvirumą su jaunais žmonėmis, ar galėsi eiti į atvirų tarpusavio santykių riziką, kur abi pusės gali šio to pasimokyti?	-	6.25	15.62	34.37	43.75
Ar tu išdrįsi būti savimi intensyviuose grupiniuose santykiuose su jaunimu?	6.25	3.12	15.62	34.37	40.62
Ar galėsi padėti jauniems žmonėms išsaugoti vieną iš svarbiausių ypatybių - susidomėjimą savimi ir aplinkiniu pasauliu?	3.12	-	15.62	40.62	40.62
Ar galėsi atrasti kiekvienos asmenybės suinteresuotumą ir padėti jai vystytis nepriklausomai nuo to, kuo tai nesibaigtų?	6.25	3.12	25	34.37	31.25
Ar galėsi būti kūrybiškas, kurdamas jaunimui palankias sąlygas pažinti žmones, patirtį, knygas, kitus šaltinius, skatinčiaus jų interesą?	-	6.25	9.37	53.12	37.5
Ar galėsi suvokti ir palaikyti beprotiškas ir netobulas mintis, lydinčias kūrybinį mokymą, kūrybinę veiklą?	6.25	-	25	46.87	21.87
Ar galėsi padėti ugdytiniams tapti integruota visuma su jausmais, prasismelkiančiais į idėjas ir su idėjomis, prasismelkiančiomis į jausmus?	3.12	3.12	28.12	37.5	28.12

Paaškinimai: balai nuo 1 iki 5 čia išdėstyti reikšmingumo atžvilgiu, kai 1 turi mažiausią svorį, o 5 – didžiausią.

10 lentelėje matyti, kad 40.62 proc. mokytojų pakankamai įsitikinę (jie pasirinko 5 balus, įvertindami teiginį), jog jie gali sau leisti įsijausti į augančios ir besivystančios asmenybės vidinį pasaulį bei galės padėti jauniems žmonėms išsaugoti vieną iš svarbiausių ypatybių -

susidomėjimą savimi ir aplinkiniu pasauliu. 50 proc.tiriamųjų beveik įsitikinę, kad jie galės nebūdami teisėju ir kritiku, pamatyti ir įvertinti šį pasaulį. 53.12 proc. iš dalies įsitikinę galėsiantys būti kūrybiški, kurdami jaunimui palankias sąlygas pažinti žmones, patirti, knygas, kitus šaltinius, skatinančius jų interesą.

Respondentai taip pat buvo skirstyti į koreliacinius vienetus pagal darbo stažą, kadangi pagal lytį bei pagal išsilavinimą skirstymas neprasmingas. Pirmajai grupei priskirti pedagogai, kurių darbo stažas yra iki 15 metų, antrajai grupei respondentų priskirti mokytojai, kurių darbo stažas nuo 15 iki 20 metų, trečiajai – daugiau nei 20 metų.

11 lentelė

Mokytojų humaniško principų panaudojimo ugdymo procese palyginimas tarp grupių pagal darbo stažą

Teiginiai	Iki 15 metų		15-20 metų		Daugiau nei 20 metų		ANOVA	
	M	SD	M	SD	M	SD	F	p
Ar tu galėsi sau leisti įsijausti į augančios ir besivystančios asmenybės vidinį pasaulį?	4,20	3,16	4,27	3,27	4,11	3,43	0,613	0,542
Ar galėsi, nebūdamas teisėju ir kritiku, pamatyti ir įvertinti šį pasaulį?	3,80	3,18	3,28	2,49	3,37	3,73	0,855	0,426
Ar galėsi leisti sau visišką atvirumą su jaunais žmonėmis, ar galėsi eiti į atvirų tarpusavio santykių riziką, kur abi pusės gali šio to pasimokyti?	4,56	3,19	4,61	2,84	3,42	3,19	1,466	0,232
Ar tu išdrįsi būti savimi intensyviuose grupiniuose santykiuose su jaunimu?	2,63	2,46	3,57	2,71	2,37	2,56	3,970	0,003
Ar galėsi padėti jauniems žmonėms išsaugoti vieną iš svarbiausių ypatybių - susidomėjimą savimi ir aplinkiniu pasauliu?	4,22	2,94	4,64	2,92	3,84	2,85	0,974	0,378
Ar galėsi atrasti kiekvienos asmenybės suinteresuotumą ir padėti jai vystytis nepriklausomai nuo to, kuo tai nesibaigtų?	3,98	3,13	4,35	3,25	4,53	3,76	0,317	0,729
Ar galėsi būti kūrybiškas, kurdamas jaunimui palankias sąlygas pažinti žmones, patirti, knygas, kitus šaltinius, skatinančius jų interesą?	4,22	2,94	4,64	2,92	3,84	2,85	0,974	0,378
Ar galėsi suvokti ir palaikyti beprotiškas ir netobulas mintis, lydinčias kūrybinį mokymą, kūrybinę veiklą?	3,69	2,92	3,57	2,50	3,05	3,37	0,425	0,654
Ar galėsi padėti ugdytiniams tapti integruota visuma su jausmais, prasismelkiančiais į idėjas ir su idėjomis, prasismelkiančiomis į jausmus?	2,67	2,84	3,38	3,04	3,32	2,91	1,279	0,280

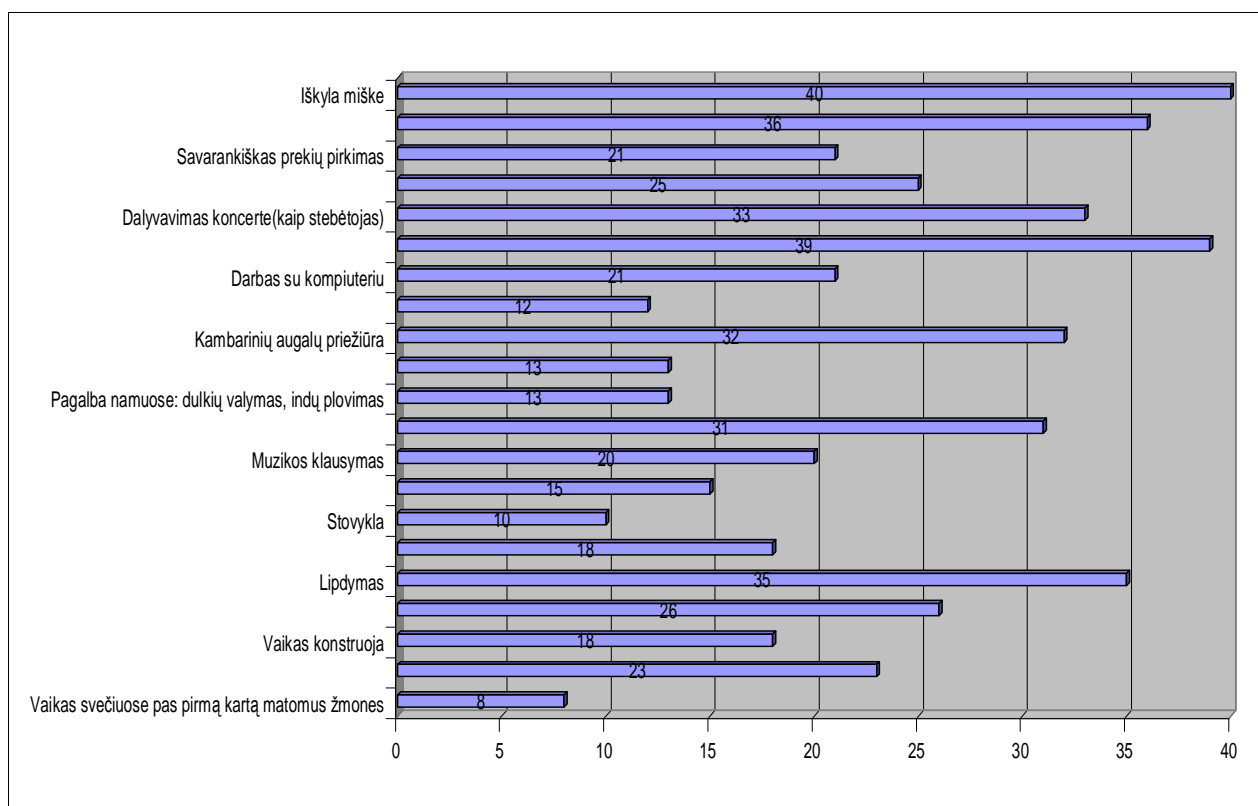
p<0.05, * p<0.01 **; "M" – vidurkis, "Sd" – standartinis nuokrypis

reikšmingumo lygmuo - p< 0.01

Rezultatai rodo, kad turintiems 15 – 20 metų darbo stažą mokytojai labiau įsitikinę nei turintieji iki 15 metų bei daugiau nei 20 metų darbo stažą, kad jie galės sau leisti įsijausti į augančios ir besivystančios asmenybės vidinį pasaulį; galės leisti sau visišką atvirumą su jaunais

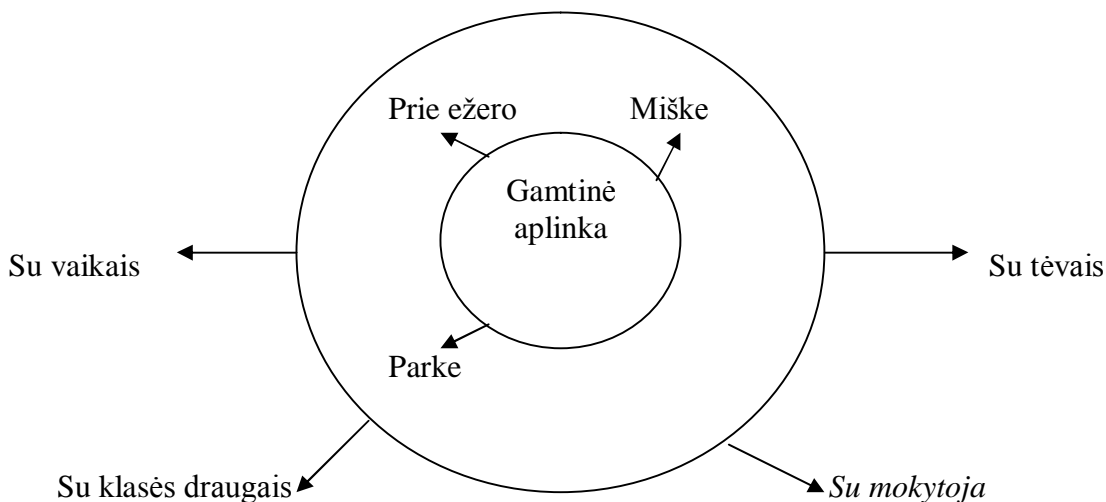
žmonėmis, galės eiti į atvirų tarpusavio santykių riziką, kur abi pusės gali šio to pasimokyti; galės padėti jauniems žmonėms išsaugoti vieną iš svarbiausių ypatybių - susidomėjimą savimi ir aplinkiniu pasauliu; galės būti kūrybiškais, kurdami jaunimui palankias sąlygas pažinti žmones, patirtį, knygas, kitus šaltinius, skatinčias jų interesus; galės padėti ugdytiniams tapti integruota visuma su jausmais, prasismelkiančiais į idėjas ir su idėjomis, prasismelkiančiomis į jausmus. Tuo tarpu turintieji daugiau nei 20 metų darbo stažą labiau tiki, kad jie galės atrasti kiekvienos asmenybės suinteresuotumą ir padėsi jai vystytis nepriklausomai nuo to, kuo tai nesibaigtų. Tačiau turintieji iki 15 metų darbo stažą labiau įsitikinę galėsiantys suvokti ir palaikyti beprotiškas ir netobulas mintis, lydinčias kūrybinį mokymą, kūrybinę veiklą. Lyginant vidurkius pagal darbo stažą nustatyta, kad 15 – 20 metų darbo stažą turintiems mokytojams, svarbiau nei iki 15 metų bei daugiau nei 15 metų darbo stažą turintiems, yra išdrįsti būti savimi intensyviuose grupiniuose santykiuose su jaunimu ($F=3,970$, $p=0,003$). Taip pat reikia pastebėti, kad turintiems iki 15 metų darbo stažą yra kiek svarbiau išdrįsti būti savimi intensyviuose grupiniuose santykiuose su jaunimu, nei turintiems didesnę nei 20 metų darbo stažą.

Anketoje pedagogams (žr. 1 priedą) buvo pateiktos 22 situacijos. Stebėtas situacijas mokytojai analizavo, aprašė vaikų veiklą, užduodamus klausimus, įgytus gebėjimus ir įgūdžius (žr. 5 priedą).

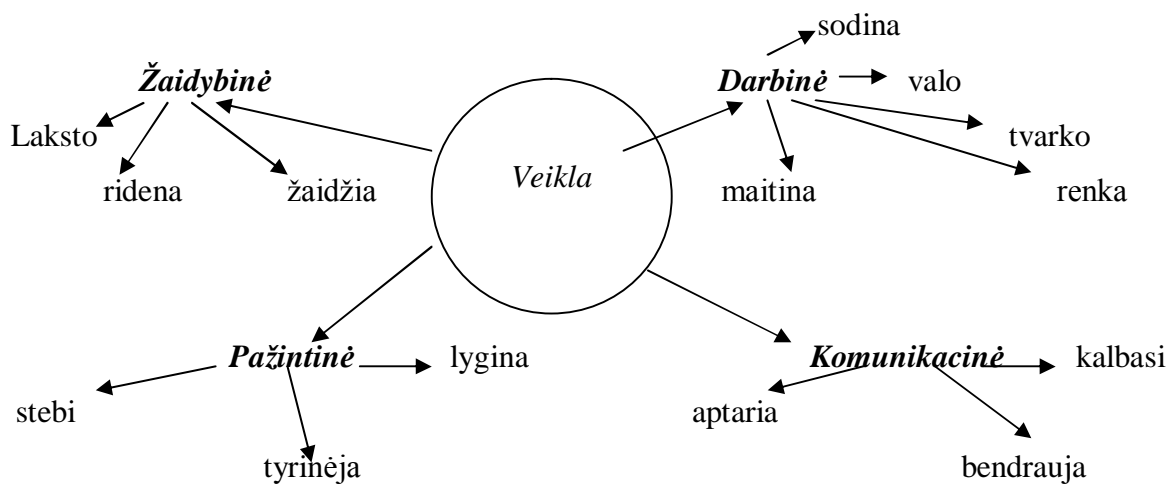

3 pav. Mokytojų stebėtų situacijų pasirinkimas (n=96)

3 pav. matyti, kad daugiausiai mokytojai analizavo iškyla miške, dalyvavimą piešinių konkurse, koncerte(kaip dalyvis), kambarinių augalų priežiūrą, knygų skaitymą, lipdymą. Plačiau analizuosiu situaciją, „Iškyla miške“ pagal vietą, veiklą, veiksmą, klausimų pobūdį, mokytojų vertinimą.

4 pav. **Situacija pagal vietą**

5 pav. **Situacija pagal veiklą**

Šioje situacijoje vyksta mokymasis gamtoje per veiksmą, nes mokiniai dalyvaudami veikloje ir atlikdami veiksmus, plečia savo akiratį, įgyja naujų žinių, didėja patirtis natūralioje aplinkoje. Jie mokosi:

○ *žaisdami:*

[Ridena margučius] (45);*

[Žaidžia, laksto] (46);*

[Ratų varžybos] (50);*

- *sportuodami:*
[<...>sportuoja] (7);*
- *stebėdami:*
[Stebi<...>dalijasi įspūdžiais] (3);*
[Susipažino su aplinka, ją stebėjo] (42);*
[<...>stebi augalus] (51);*
- *tyrinėdami, lygindami:*
[<...>lygina] (17);*
[<...>protauja] (19);*
[Tyrinėja] (32);*
- *dirbdami:*
  - [Medelių sodinimas] (1);*
  - [<...>valo mišką] (33);*
  - [Tvarko aplinką<...>] (35);*
  - [Kūrė laužą, rinko šiukšles] (69);*
  - [Renka lapus] (15);*
  - [Dalina žvėreliams maistą] (28);*

Mokinių užduodamų klausimų pobūdis situacijose

12 lentelė

Klausimai	Sakiniai/teiginiai(kalba netaisyta)
Kokybiniai	[Koks čia medis, kas ant jo auga?] (2);* [Kokių medžių lapai?] (15);* [Kokie krūmai, medžiai?] (32);*
Pažintiniai	[<...>kas atsitinka, kai laužomos medžių šakos?] (90);* [Kas čia čiulba?] (46);*
Priežasties/pasekmės	[Kodėl skirtinga lapų spalva, kurie augalai vaistingi?] (17);* [Kodėl apsamanoję medžiai? Kodėl taip išsidėsčiusios šakos?] (51);* [Kodėl negalima šiukšlinti?<...>] (90);* [Kodėl uodai kanda?] (14);*
Elgsenos	[Kaip elgtis miške?] (42);* [Kaip užkurti ir gesinti laužą?] (11);* [Kaip užgesinti ugnį?] (95);*
Kauzaliniai	[Kodėl nurudę pušų spygliai?] (78) [Kodėl žiūrėti po kojomis?] (25)

*Citata iš diskurso (žr.6 priedą), kalba netaisyta.

Žinios	Gebėjimai
<p>○ <i>apie medžių rūšis, lapų savybes, šakų išsidėstymą:</i> [Koks čia medis, kas ant jo auga?] (2);* [Kokių medžių lapai?] (15);* [Kodėl apsamanoję medžiai? Kodėl taip išsidėsčiusios šakos?] (51);* [Kodėl lapai krenta? Kam reikia tų lapų? Kur ieškoti mažų lapų?] (60);*</p> <p>○ <i>apie augalus, jų požymius ir naudingumą:</i> [Kaip vadinasi šis augalas?] (3);* [Kokie čia augalai auga<...>] (4);* [Kodėl skirtinga lapų spalva, kurie augalai vaistingi?] (17);*</p> <p>○ <i>apie elgesį miške:</i> [<...>ką daryti paklydus?] (4);* [Kodėl negalima šūkauti?] (8);* [Kaip elgtis miške?] (42);*</p> <p>○ <i>apie gyvūnus, uodus ir paukščius:</i> [Kodėl uodai kanda?] (14);* [<...>ir gyvūnus] (21);* [Kas čia čiulba?] (46);*</p> <p>○ <i>apie grybus:</i> [Ar valgomas šis grybas?] (13);*</p> <p>○ <i>apie laužo užkūrimą ir priežiūrą:</i> [Kaip užkurti ir gesinti laužą?] (11);* [Kaip užgesinti ugnį?] (95);*</p> <p>○ <i>apie tvarkos palaikymą:</i> [Kodėl prišiukšlinta, kas tai padarė?] (19);* [Kam darbinės pirštinės?<...>] (35);* [Kodėl negalima šiukšlinti?<...>] (90);*</p>	<p>○ <i>žaisti:</i> [Ką dar galima žaisti?] (7);* [<...>ką žaisti?] (37);*</p> <p>○ <i>orientuotis miške:</i> [<...>ką daryti paklydus?] (4);*</p> <p>○ <i>užkurti, užgesinti laužą:</i> [Kaip užkurti ir gesinti laužą?] (11);*</p>

Stebėdami vaikų veiklą, jų atliekamus veiksmus, kartu ieškodami atsakymų į klausimus, mokytojai vertina vaikų mokymąsi gamtinėje aplinkoje.

Mokytojų vertinimai vaikų mokymosi aplinkoje

14 lentelė

Tikslas	Sakiniai/teiginiai
Žinios, informacija	[Žinios apie gamtą<...>] (1);* [Naujos žinios<...>] (4);* [Pažintinė informacija] (9);* [<...>sužinota, kaip sutvarkyti laukavietę] (11);* [Kaupia žinias, patirti] (13);* [Dalykinės žinios] (32);* [Aplinkos pažinimas<...>] (42);* [Gamtos stebėjimas] (49);* [Sužino apie medžius, jų savybes, ligas, medžiagos klasifikavimas] (78);*
Gebėjimai:	[Nauji judrieji žaidimai] (8);* [<...>stebėjimas] (3);* [Nepasimesti miške, orientacija] (6);*
Igūdžiai:	[Bendravimo igūdžiai] (26);* [Saugaus darbo igūdžiai<...>] (35);* [<...>darbiniai igūdžiai] (69);*
Vaiko kompetencijų ugdymas (pažinimas, komunikacija, veiklos raiška)	[Pažinimas, atpažinimas paukščių balsų] (46);* [<...>lavinasi komunikaciniai igūdžiai<...>] (95);* [<...>aktyvus poilsis] (17);* [Nauji žaidimai<...>] (92);* [<...>aktyvumas, judrumas] (95);*
Mokymosi būdų raiška	○ [<...>stebėjimas] (3);* ○ [<...>lavinamas pastabumas<...>] (14);* ○ [Lavinasi mąstymas<...>] (44);*
Ekologinė elgsena ir orientacija	[Nepasimesti miške, orientacija] (6);* [Saugus elgesys miške] (11);* [Globa] (25);*

Priežiūros ir tvarkos lavinimas	[<...>požiūris į miško švarą, gamtos globojimas] (90);* [<...>darbo įgūdžiai] (1);* [<...>tvarkingumas] (19);*
Fizinio aktyvumo lavinimas	[<...>judėsiai, judrumas<...>] (44);* [<...>aktyvumas, judrumas] (95);*

---

*Citata iš diskurso (žr.6 priedą), kalba netaisyta.

4.3.VAIKŲ MIKROMOKYMO SI PATIRTIS NAMŲ APLINKOJE

Kaip minėjau, tyrimą sudaro dvi dalys. Dabar analizuojama tyrimo dalis yra kokybinė. Sekančioje lentelėje pateikiu tyrimo imties charakteristiką.

Kokybinio tyrimo imties charakteristika (n = 45)

15 lentelė

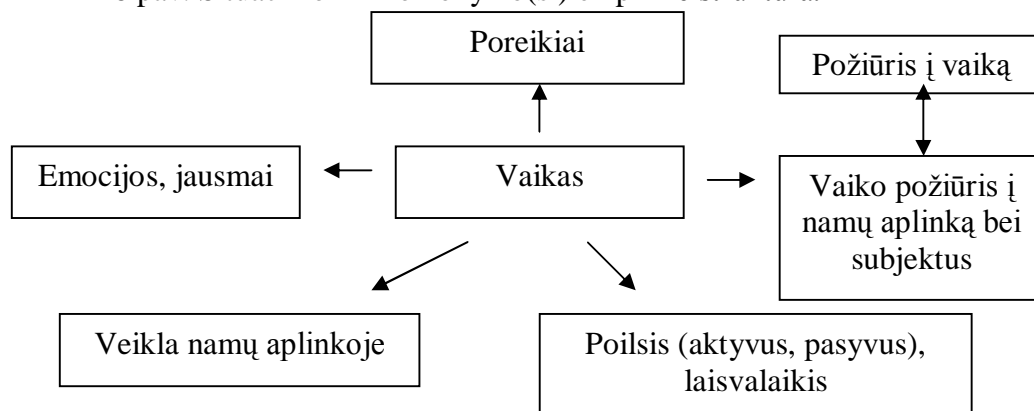
Lytis											
Mergaitė						Berniukas					
Skaičius (n)			Procentai (%)			Skaičius (n)			Procentai (%)		
32			71			13			29		
Gimimo metai											
1993		1994		1995		1996		1997		1998	
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
18	40	6	13	8	18	4	9	7	16	2	4
Gyvenamoji vieta											
Miestas		Nedidelis miestelis		Kaimas		Nenurodyta					
Skaičius (n)	Procentai (%)	Skaičius (n)	Procentai (%)	Skaičius (n)	Procentai (%)	Skaičius (n)	Procentai (%)				
32	71	8	18	4	9	2	4				

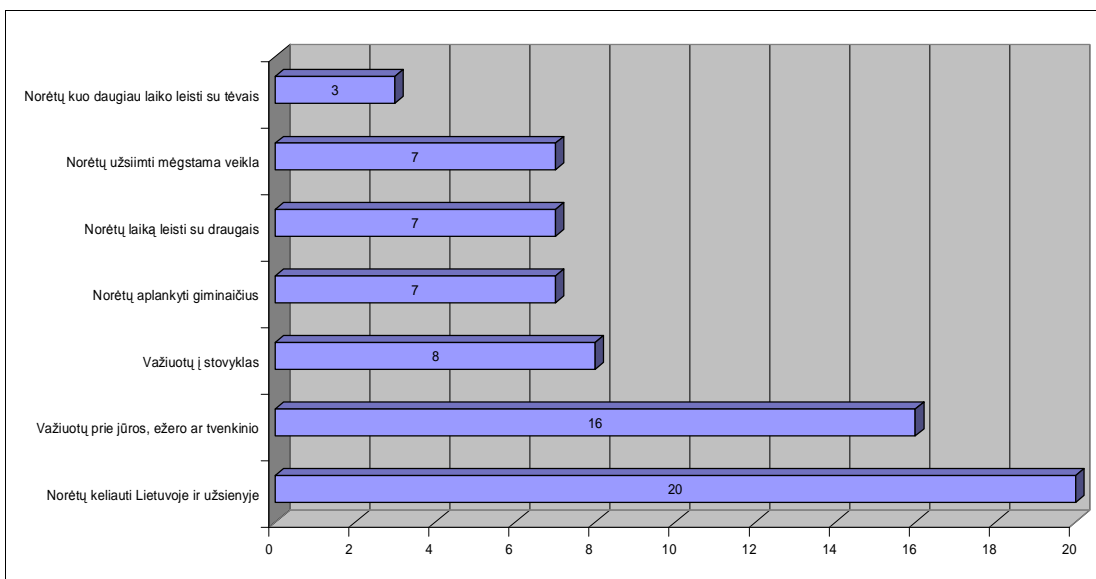
Duomenys demonstruoja, kad kokybiniame tyrime dalyvavo daugiau mergaičių (71%) nei berniukų (29%). Galima daryti prielaidą, kad tyrime vyrauja mergaičių nuomonės, kadangi jų, naudojant socialinę-pedagoginę studiją, buvo apklausta daugiau.

Iš lentelės matyti, kad apklaustieji vaikai yra 1993-1998 metų gimimo. Daugiausiai apklausta 1993 metų gimimo vaikų (40%) ir gyvenančių miestuose, t.y. vyrauja miesto tipo šeimos (71%).

Tyriau vaikų mikromokymąsi namų aplinkoje, naudodama pokalbio- interviu metodiką. Pateikiu operacionalizacijos schemą, kuria vadovavausi, pagal kurią išskyriau pagrindinius tiriamuosius blokus.

6 pav. Situacinio mikromokymo(si) empirinė struktūra.

7 pav. **Vaikų vasaros atostogų planavimo galimybės (n=45)**

Iš pokalbių su vaikais apie tai, kaip jie norėtų praleisti vasaros atostogas, paaiškėjo, kad:

- *norėtų keliauti Lietuvoje ir užsienyje, važiuotų prie jūros, ežero ar tvenkinio:*

[Norėtų keliauti po pasaulį, aplankyti Ispaniją, Egiptą<...>] (6);*

[Važiuoti į ekskursijas<...>] (9);*

[Važiuoti į Prancūziją prie vandenyno, aplankyti „Akropolį“, ten žiūrėti kiną, skaniai valgyti] (14);*

[Norėtų nuvažiuoti į Kiniją ar Japoniją<...>] (15);*

[<...>ilgiau atostogauti prie jūros] (1);*

[Maudytis jūroje, poilsiauti Palangoje<...>] (4);*

[<...>daug maudytis, išskylauti gamtoje] (8);*

[Būti prie jūros ir nuolat plaukioti laivu] (10);*

- *važiuotų į stovyklas:*

[Norėtų išvykti pailsėti į stovyklą, kur susirastų daug draugų, išmoktų ką nors naujo] (7);*

[Visą vasarą praleisti stovyklose<...>] (8);*

- *norėtų aplankyti giminaičius, daugiau laiko praleisti su draugais, užsiimti mėgstama veikla:*

[<...>važiuotų į kaimą pas giminaičius](20);*

[Norėtų būti pas močiutę visą vasarą] (28);*

[<...>važiuoti pas senelius] (31);*

[Važiuotų pas senelius į kaimą, nė dienos nebūtų mieste<...>] (39);*

[Maudytis baseine, važinėti dviračiu, šokinėti per virvutę, sukti lanką](18);*

[Statytų palapinę balkone, prisineštų daug valgyti ir miegotų ten, pasikvietus daug draugų] (3);*

[<...>paišdykauti, pažaisiti su draugais] (11);*

[<...>ištisas valandas žaistų lauke] (26);*

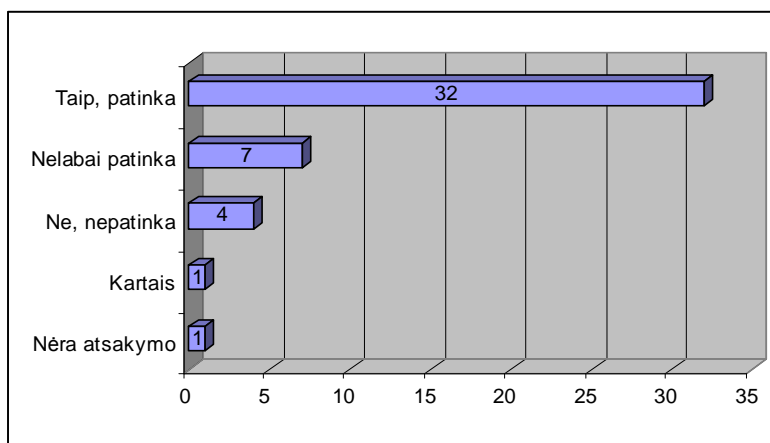
* Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

Tik keletas vaikų norėtų nieko neveikti, tik ilsėtis, atostogauti:

[Visiškai nieko] (13);*

[Vasarą nori ilsėtis] (25);*

[Tiesiog atostogauti] (33);*

8 pav. **Vaičių vasaros atostogų leidimas tėvų namuose (n=45)**

Daugumai vaikų patinka atostogas leisti savo tėvų namuose (dažnis atsakymų-32), bet buvo ir tokių, kuriems vasarą tėvų namuose nelabai patinka (atsakymų dažnis-7) ar nepatinka (atsakymų dažnis-4):

[Nelabai patinka. Paprasčiausiai nusibosta. Nuolatos ta pati rutina] (22);*

[Nelabai patinka, nes išvažiuoja visi draugai-pasidaro nuobodu] (28);*

[Nuobodu, ištuštėjęs nuo draugų kiemas, nelabai mėgiama stovykla] (30);*

[Nelabai, nes nesugalvoja ką veikti] (35);*

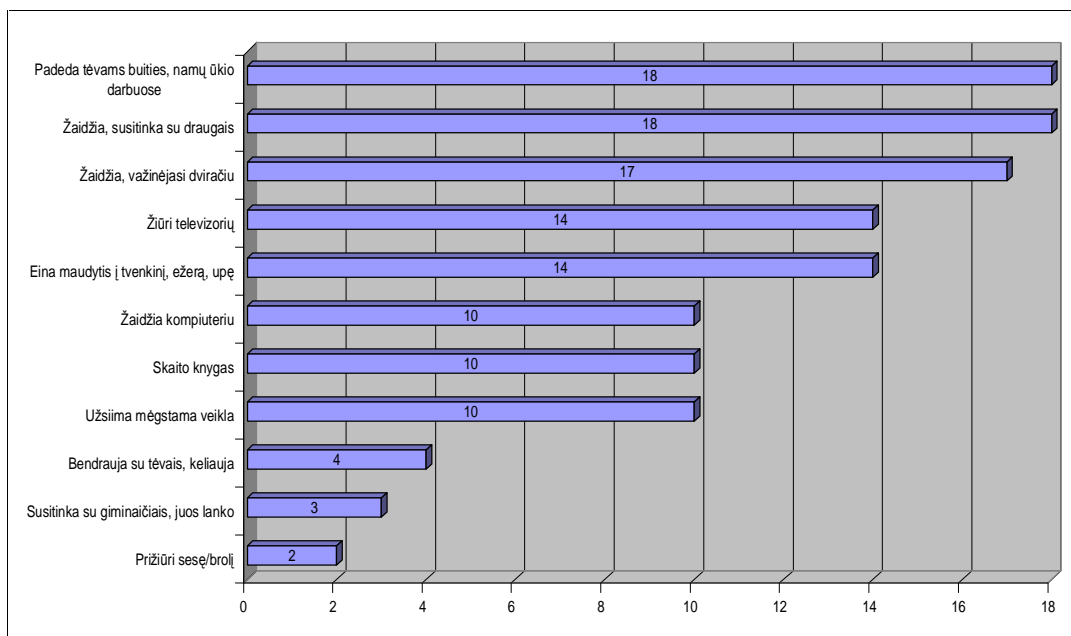
[Tiesiog atostogauti] (33);*

Kartais leisti atostogas namuose patinka vienam vaikui:

[Kartais, nes tėvai sugalvoja kur nors išvykti] (40);*

---

* Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

9 pav. **Vaikų veikla vasarą tėvų namuose (n=45)**

Iš gautų rezultatų matyti, kad vaikai atostogų metu:

○ *padeda tėvams buities ir ūkio darbuose:*

[<...>padeda tėvams namuose] (6);*

[Tvarko kambarius<...>] (7);*

[Tvarko kambarius, šluosto dulkes, laisto gėles, šluoja kiemą, kartais nueina į parduotuvę] (14);*

[Padeda tvarkytis namuose, kas liepiama daryti<...>] (20);*

○ *žaidžia, susitinka su draugais, važinėjasi dviračiu:*

[<...> žaidžia su draugėmis<...>] (22);*

[<...>kieme arba namuose žaidžia su draugais] (24);*

[<...>susitinka su draugais] (25);*

Žaidžia daug laiko su draugais<...>] (37);*

[<...>žaidžiu įvairius žaidimus] (26);*

[<...>važinėjasi su dviračiu<...>] (29);*

[Žaidžia namie ir lauke<...>važinėja dviračiu] (32);*

[Žaidžia su lėlėmis] (34);*

○ *žiūri televizorių, žaidžia kompiuteriu:*

[<...>žiūri televizorių<...>] (6);*

[Žiūri animacinius filmukus<...>] (11);*

[<...>eina į interneto svetaines<...>] (6);*

[<...>sėdi prie kompiuterio<...>] (15);*

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

○ *eina maudytis į ežerą, upę, tvenkinį:*

[<...> maudosi<...>] (36);*

[<...>eina su mama maudytis prie tvenkinio<...>] (37);*

[Maudosi ežere<...>] (42);*

○ *užsiima mėgstama veikla:*

[<...> klausosi muzikos, mokosi geografijos<...>] (6);*

[<...>piešia] (13);*

[<...>spalvinu, rašau, dedu dėlionės, karpau, klijuoju, pasportuoju, šokinėju per virvutę<...>] (18);*

[<...>lėles puošia vis naujais drabuželiais. Patinka<...>eiti pasivaikščioti] (22);*

[Piešia, kuria eilėraščius] (28);*

○ *skaito knygas:*

[<...>skaito knygas] (4);*

[Dažniausiai skaito knygas<...>] (6);*

○ *bendrauja su tėvais, keliauja, susitinka su giminaičiais:*

[<...>bendrauja su tėvais<...>] (1);*

[Patinka pasikalbėti su mama<...>] (22);*

[Kelauja kartu su tėvais] (27);*

[Retkarčiais su mama aplanko gimines, su kurių vaikais smagu žaisti] (30);*

[<...>taip pat daug laiko praleidžia su močiute] (37);*

[Praleidžia kaime, į namus grįžta tik kelioms dienoms ir vėl pas seneliu] (38);*

Yra keletas vaikų, kurie nieko įdomaus neveikia, tik poilsiauja, tinginiauja:

[Nieko įdomaus<...>] (12)

[<...>eina į kiemą<...>] (19)

[Poilsiauja<...>] (21)

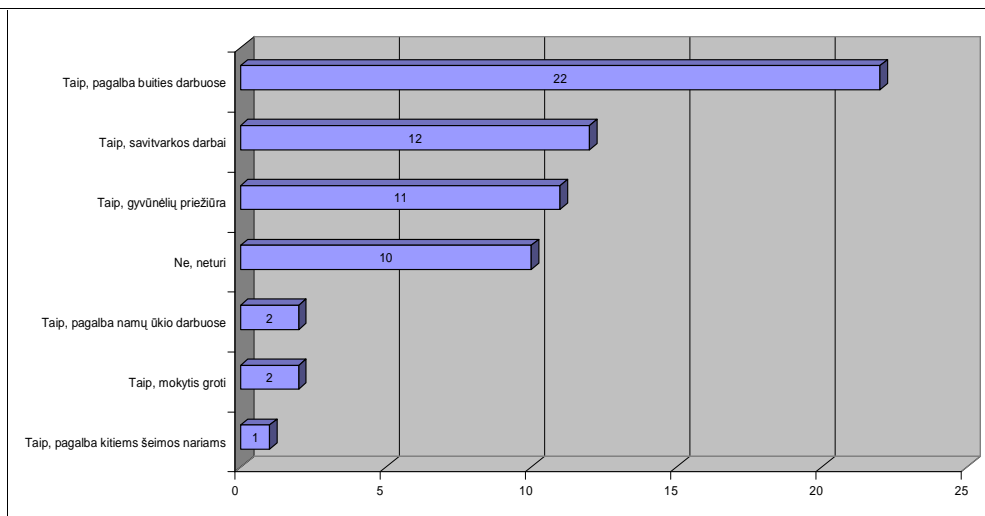
[<...>nuobodžiauja] (23)

[<...> eina į lauką<...>] (31)

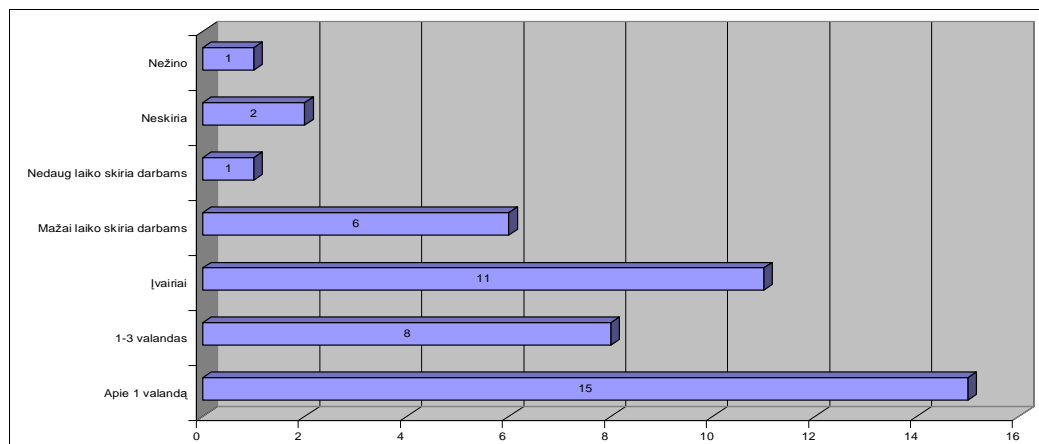
[<...>tinginiauja] (42)

---

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

Vaikų darbai vasarą (n=45)

Buities ir ūkio darbams vaikai skiria... (n=45)

10 pav. Vaikų darbinė veikla vasarą

Vaikai vasarą savo tėvų namuose užsiima darbine veikla:

[Kaime- daržo darbai, kūlimas, gyvulių šėrimas] (31);*

[Tvarko kambarius, šluosto dulkes, laisto gėles, šluoja kiemą, kartais eina į parduotuvę<...>] (14);*

[<...>išnešti šiukšles, nuvalyti dulkes, išsiurbti kilimą, nueiti į parduotuvę] (45);*

[Privalo susitvarkyti savo daiktus, kambarį] (9);*

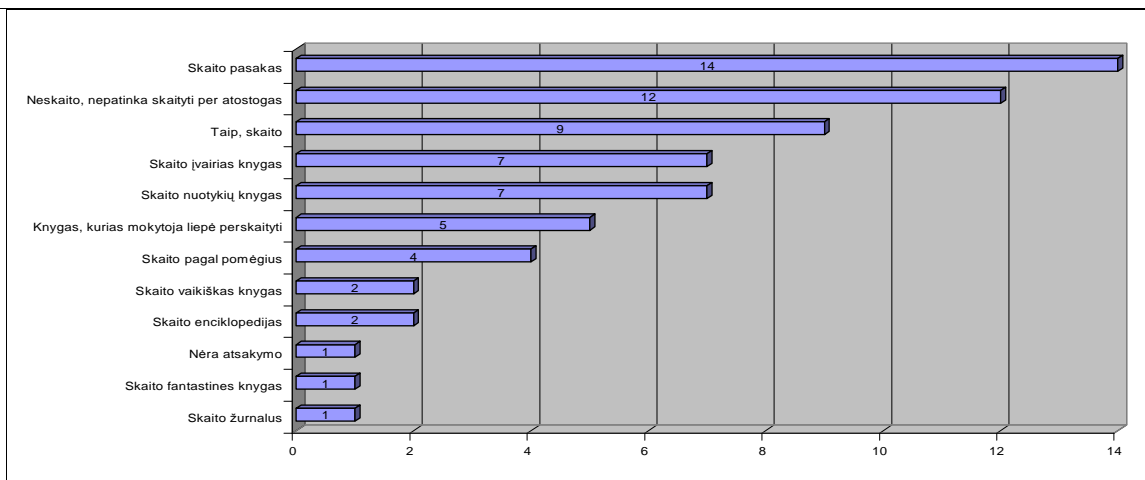
[Žiurkėno priežiūra, rūpestis dėl jo mastelio, švaros narvely] (28);*

[Nuvesti ir parvesti brolių iš darželio<...>] (2);*

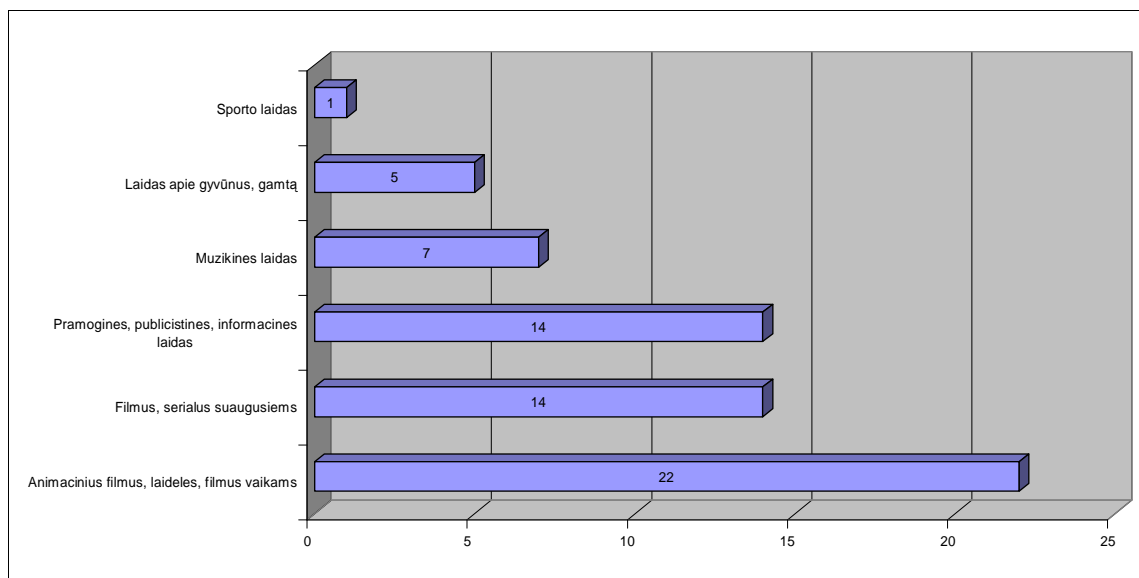
[Groju saksofonu] (42);*

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

Vaikų knygų skaitymas vasaros metu (n=45)

Vaikų žiūrimos TV laidos vasaros metu (n=45)

11 pav. Vaikų edukacinė veikla vasarą

Vaikai vasaros metu užsiima edukacine veikla (knygų skaitymas, televizijos žiūrėjimas):

[Skaito tai, ką turi namuose<...>] (3);*

[Mėgsta skaityti. Pernai iš klasės perskaitė daugiausiai knygų] (9);*

[<...>vaikų enciklopedines knygas<...>] (45);*

[Labiausiai skaito pasakas(Eglė žalčių karalienė, Gulbė-karaliaus pati, Snieguolė ir septyni nykštukai)] (2);*

[Skaito vaikiškas knygeles<...>] (13);*

[Skaito įvairiausių nuotykinę literatūrą] (7);*

[<...>kelionės, senovė, tai labai įdomu] (4);*

[Įdomias ir linksmas knygas: „Geri draugai“, „Šokolado juokdarys“] (41);*

[<...>„mokyklinės“, mokytojo nurodytas knygas] (28);*

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

[Žiūri, „Senąją animaciją“, laidą vaikams, „Mėta Meškinija“] (16);*

[Žiūri „Tele-bim-bam“, „Ryto karuselę“, filmukus] (11);*

[<...>kartais pasižiūri serialus „kur mamytė žiūri“] (36);*

[Mėgsta žiūrėti įvairius žaidimus<...>, laidas apie žmonių gyvenimus, kompiuterius, įvairius realybės šou] (6);*

[Labiausiai patinka „Nacionalinė geografija“, nes įdomu apie gamtą] (24);*

[<...>muzikines laidas<...>] (45);*

Tačiau buvo ir tokių vaikų (atsakymų dažnis-12), kurie vasarą:

○ *neskaito, nepatinka skaityti per atostogas:*

[Per atostogas visai neskaito knygų] (8);*

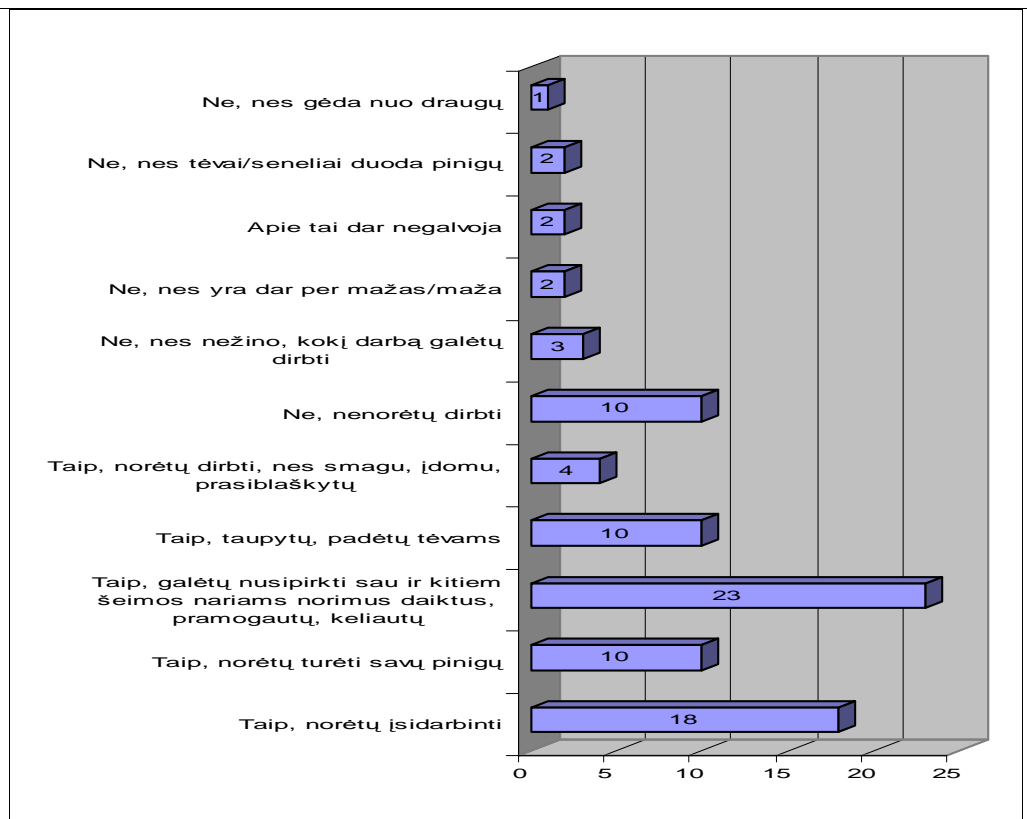
[Nenori skaityti] (22);*

[Knygų beveik neskaito, nes mergaitė neturi laiko ir noro] (27);*

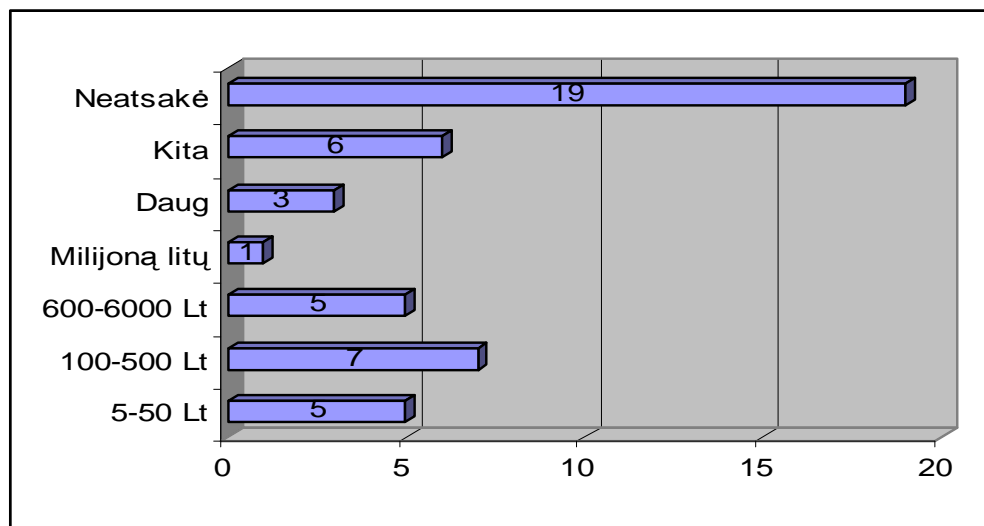
[Knygas mieliau pavarto, nes skaityti pritingi] (36);*

---

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

Vaikų norai įsidarbinti vasarą (n=45)

Pinigų suma, kurią nori vaikai uždirbti vasarą (n=45)

12 pav. **Vaikų asmeninių finansų kaupimas ir panaudojimas**

Vasaros atostogų metu vaikai norėtų įsidarbinti, nes:

- galėtų nusipirkti sau ir kitiems šeimos nariams norimus daiktus, pramogautų, keliautų:
[<...>norėtų įsigyti personalinį kompiuterį] (1);*
- [Pirmiausiai nusipirktų didelį dviratį] (2);*
- [Pavažinėti po Lietuvą, nusipirktų daug ledų] (3);*

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

[<...>nupirkti gerą mašiną visai šeimai] (4);*

[Pinigus išleistų drabužiams, mokyklinėms reikmėms, skanumynams. Norėtų su draugėmis eiti į kavines] (8);*

[Pirktų drabužius, praleistų laisvalaikį su draugais mieste, eitų į kiną] (15);*

[<...>nusipirkti parduotuvę, pakeliauti] (32);*

[Pinigus skirtų tik sau<...>išleistų kelionei] (34);*

○ *galėtų taupyti, turėtų savų pinigų:*

[<...>taupyti, kad galėtų kompiuterį nusipirkti] (6);*

[<...>taupyti tam, kad nusipirktų dviratį] (7);*

[Turi taupyklę- taupo, taip susitaupe triušiu] (36);*

[<...>kitą dalį padėtų į taupyklę-kompiuteriu] (39);*

[<...>kad turėtų pragyvenimui] (2);*

[<...>nereikėtų iš tėvų prašyti] (6);*

Nenorėtų dirbti, nes:

[<...>noro įsidarbinti neturi] (16);*

[Nenorėčiau, nes nepatinka dirbti, pinigai nebūtini] (45);*

[Neįsivaizduoja, kokį darbą galėtų dirbti<...>] (37);*

[<...>apmokamam darbui ji dar per maža] (37);*

[<...>tėvukai „palepina“ pinigėliais] (36);*

[Dirbti nenorėtų, nes gėda nuo draugų, kurie gali pasityčioti ir pavadinti vargše] (12);*

Vaikų pasisakymai apie norimą uždirbti pinigų sumą:

[Mėnesiui užtektų uždirbti 20-30 Lt] (39);*

[Norėtų užsidirbti 300-400Lt] (15);*

[Užtektų uždirbti 100 Lt per mėnesį] (23);*

[<...>kokius 2000 Lt ar bent 1000-1500Lt] (3);*

[Norėtų užsidirbti dešimtis šimtų] (4);*

[<...>norėtų turėti milijoną] (11);*

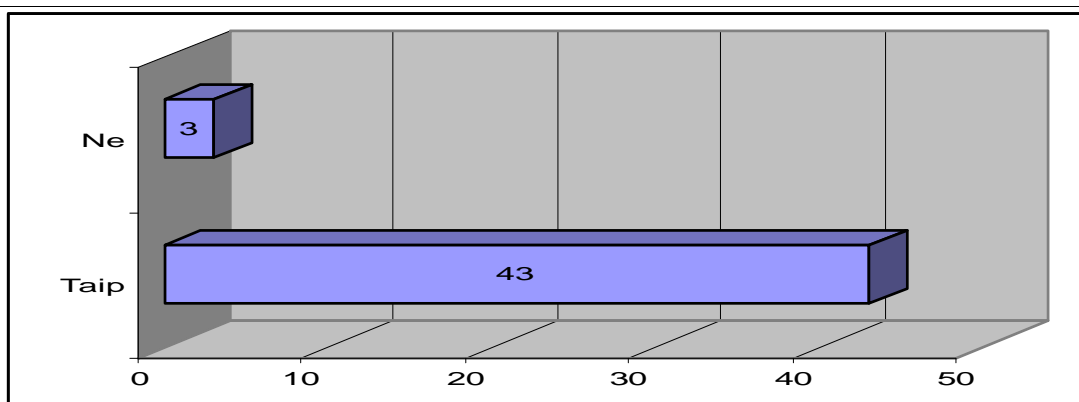
[Uždirbti tik daug<...>] (32);*

[Norėtų uždirbti tiek, kad užtektų: žaislams, suvenyrams, parfumerijai] (22);*

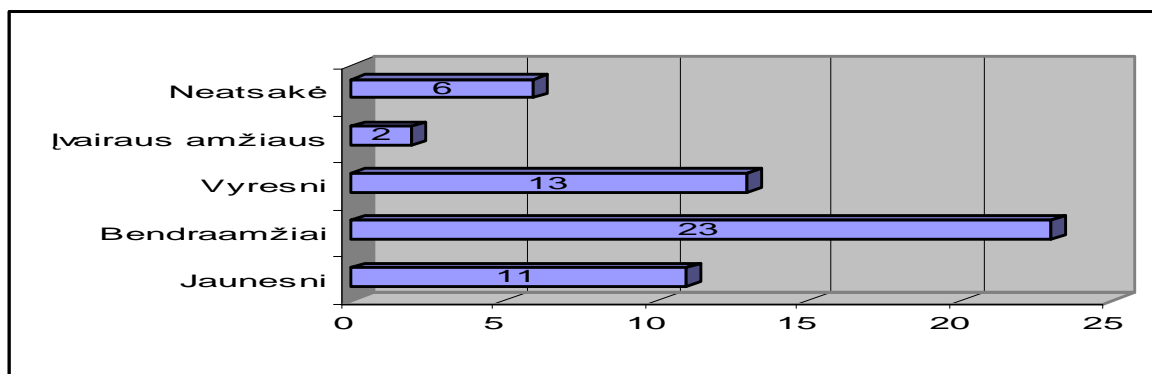
[Kiek duotų, tiek būtų gerai] (31);*

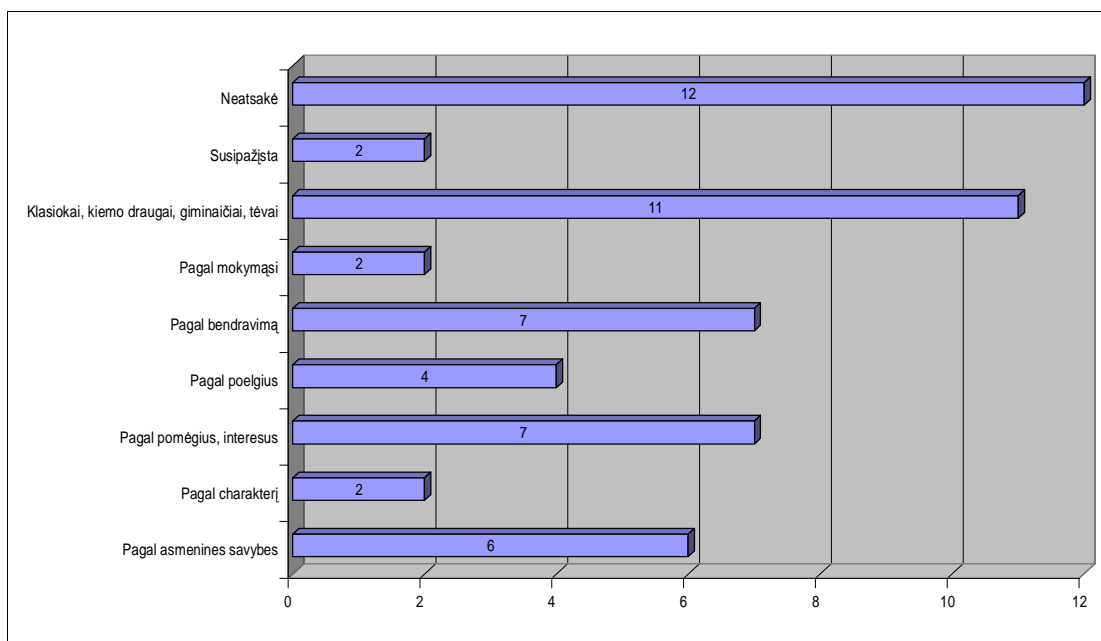
*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

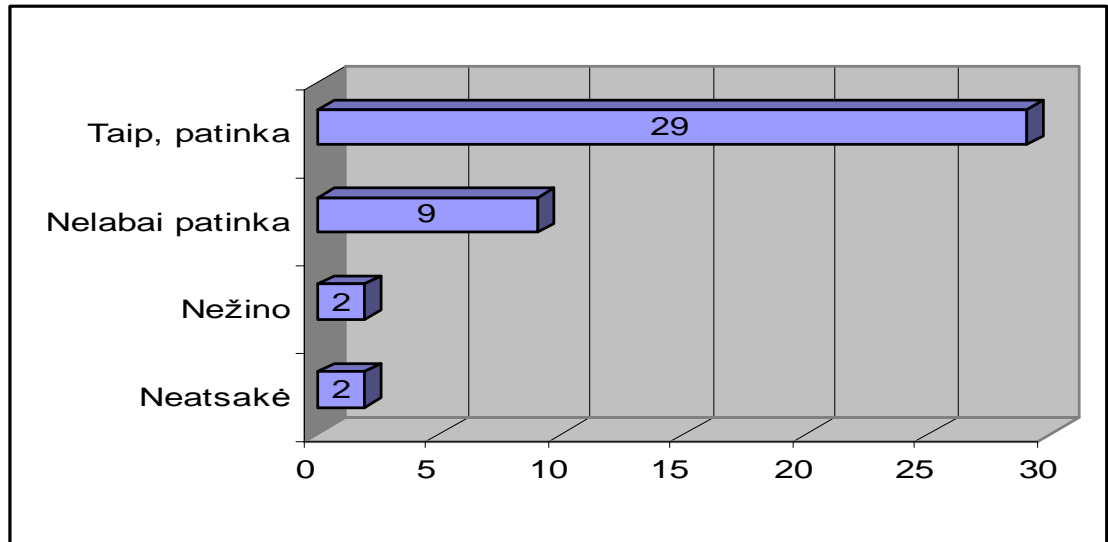
Vaikų gerų draugų turėjimas (n=45)

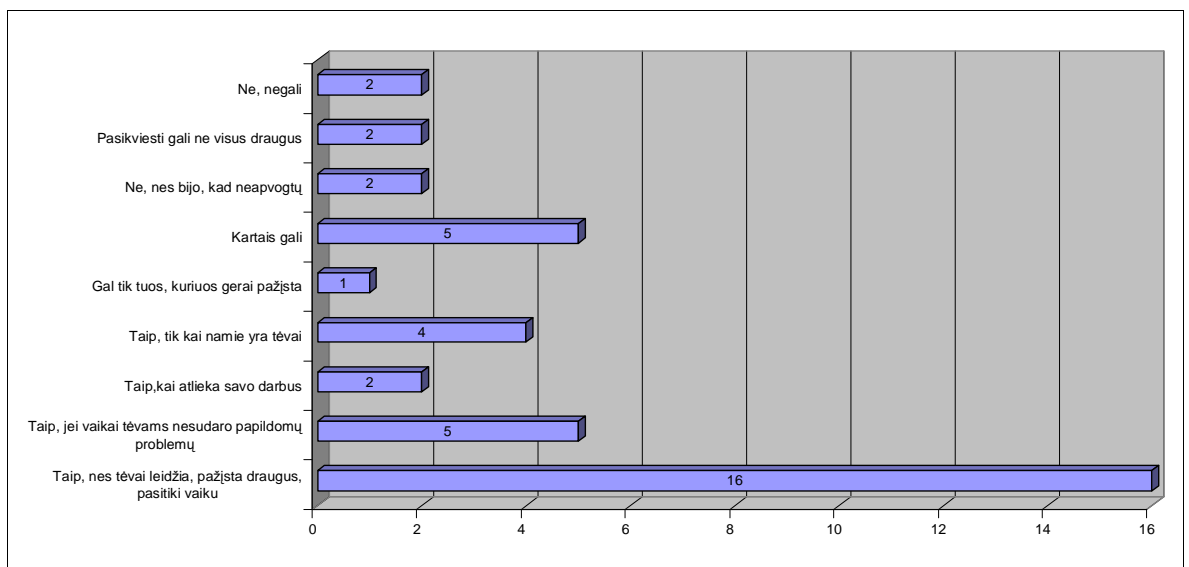
Vaikų draugų amžius (n=45)

Savybės, pagal kurias vaikai renkasi draugus (n=45)

Tėvų nuomonė apie vaikų draugus (n=45)

Vaikų galimybės pasikviesti draugus į namus (n=45)

13 pav. Vaikų draugystės su bendraamžiais socialinis-educacinis reikšmingumas

13 pav. matyti, kad tik *trys vaikai neturi gerų draugų*:

[Dabar neturi, bet turėjo] (27);*

[Gerų-ne. Geriausias išvyko gyventi į Ameriką] (42);*

[Turėjau, bet susipykom. Mokykloje neturiu geros draugės] (45);*

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

Dauguma draugų yra bendraamžiai (atsakymų dažnis- 23), taip pat ir vyresni (atsakymų dažnis-13). Vaikai draugus pasirenka pagal:

○ *bendravimą:*

[<...>tarpusavy pykstasi dėl apkalbų] (8);*

[Pagal nuotaiką, pagal bendravimą<...>] (35);*

[<...>pasiduoda jos įtakai] (36);*

[<...>svarbu nesipykti, tai ilgiau draugaus] (44);*

○ *pomėgius, interesus:*

[Susipažįsta interneto pagalba] (20);*

[Sieja bendri interesai<...>] (33);*

[<...>jų pomėgius] (35);*

[<...>draugų iš sporto mokyklos] (39);*

[Turi mėgti skaityti knygas, gyvūnus] (45);*

○ *asmenines savybes, charakterį:*

[<...>jie yra draugiški, nuoširdūs, linksmi] (17);*

[<...>geri<...>mandagūs] (18);*

[Sieja<...>panašūs charakterio bruožai] (33);*

[<...>jos neišduotų, išklaustyti] (40);*

[Turi būti neįkyrūs ir mėgstami kitų] (41);*

[<...>pagal jų savybes. Jie turi būti mieli, nuoširdūs, užjaučiantys, draugiški] (43);*

○ *tai klasiokai, kiemo draugai, giminaičiai, tėvai, tėvų draugai:*

[<...>tai mamos brolio draugai, nes mamos brolis mokosi 7 kl] (2);*

[<...>gerų draugų-tėtė, mama, teta] (3);*

[draugai-tėvų draugų vaikai. Bendrauja ir su klasiokais, su kaimynais] (10);*

[<...>draugauja su daugeliu kiemo vaikų](24);*

[<...>jos kaimynai](37);*

[<...>klasiokai, su kuriais bendrauja ir kieme. Turi draugų iš sporto mokyklos] (39);*

Dauguma vaikų į klausimą „Ar tėvams patinka jų draugai“ atsakė teigiamai (atsakymų dažnis-29):

[Tėvams draugai patinka, nes jie patys su jais bendrauja] (3);*

[Draugauja su vaikais, kurie patinka tėvams] (12);*

[Patinka, jei draugai neatrodo iššaukiančiai] (27);*

9 tėvams vaikų draugai nelabai patinka:

[Patinka kai kurie, kitų nepatinka elgesys, trūksta mandagumo<...>] (6);*

[<...>mano, kad jos draugai ne visada patinka tėvams<...>] (8);*

[Ne visi draugai patinka tėvams, ypač išdykę, agresyvūs] (11);*

---

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

Yra tėvų, kurie didelės reikšmės vaiko draugų pasirinkimui nesuteikia:

[Tėvai žino su kuo draugauja jų dukra] (10);*

[Leidžia tėvai bendrauti su pasirinktais draugais] (23);*

[Tėvai vaiko pasirinktų draugų draugystei neprieštarauja] (42);*

Dauguma tėvų leidžia vaikams pasikviesti draugus į namus:

[<...>gali į namus pasikviesti draugų, nes tėvai toleruoja vaiko draugus ir leidžia bendrauti] (1);*

[Leidžia draugus pasikviesti į svečius, net neatsiklausus<...>] (3);*

[<...>pasikviesti į namus leidžia, taip pat leidžia nakvoti] (8);*

[Tėvai pažįsta mergaitės draugus ir leidžia lankytis namuos] (9);*

[<...>nes su jais žaidžia įvairiausių žaidimus, pasidaro linksmesnis gyvenimas] (12);*

[<...>tėvai leidžia ir pats to nori] (20);*

[Eina vieni pas kitus į namus, kalbasi telefonu, susitikinėja prieš renginius] (22);*

[Pasikviesti leidžia, nes nori, kad vaikas daugiau bendrautų su bendraamžiais] (23);*

[<...>jei būna sutvarkytas kambarys ir jeigu nėra svečių] (3);*

[<...>leidžia su draugais kartu žaisti, tėvams ramiau, kai mato vaiko veiklą namuose] (6);*

[Svarbu, kad būtų atlikti namų darbai<...>] (6);*

Tėvai neleidžia darugų vaikui pasikviesti į namus, nes:

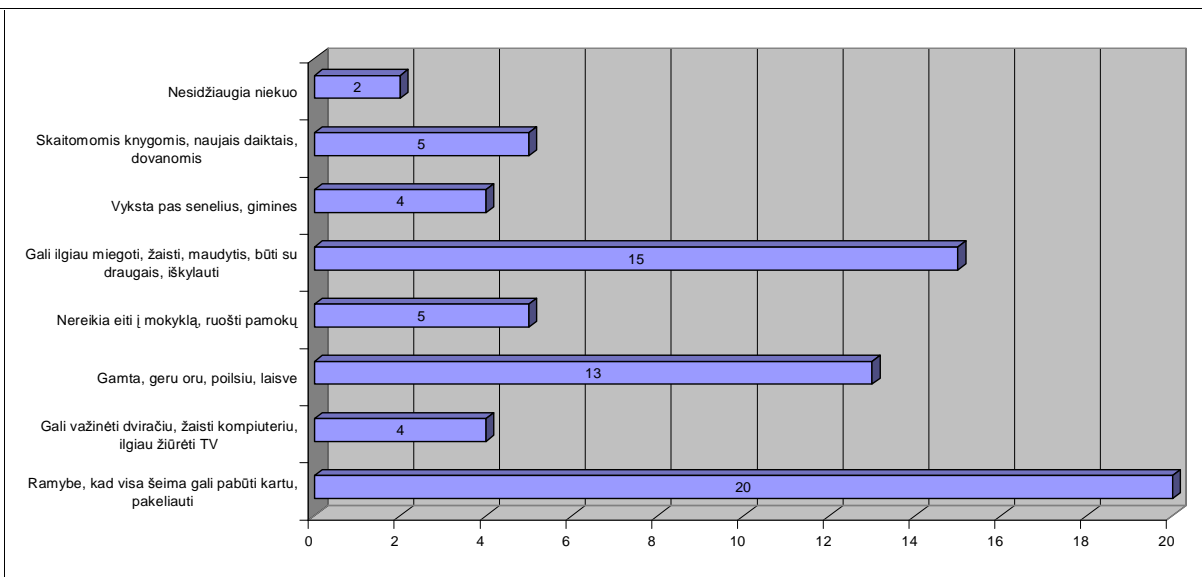
[<...>bijo, kad kas nedingtų iš namų] (2);*

[<...>negali pasikviesti į namus<...>kad mažas butas] (38);*

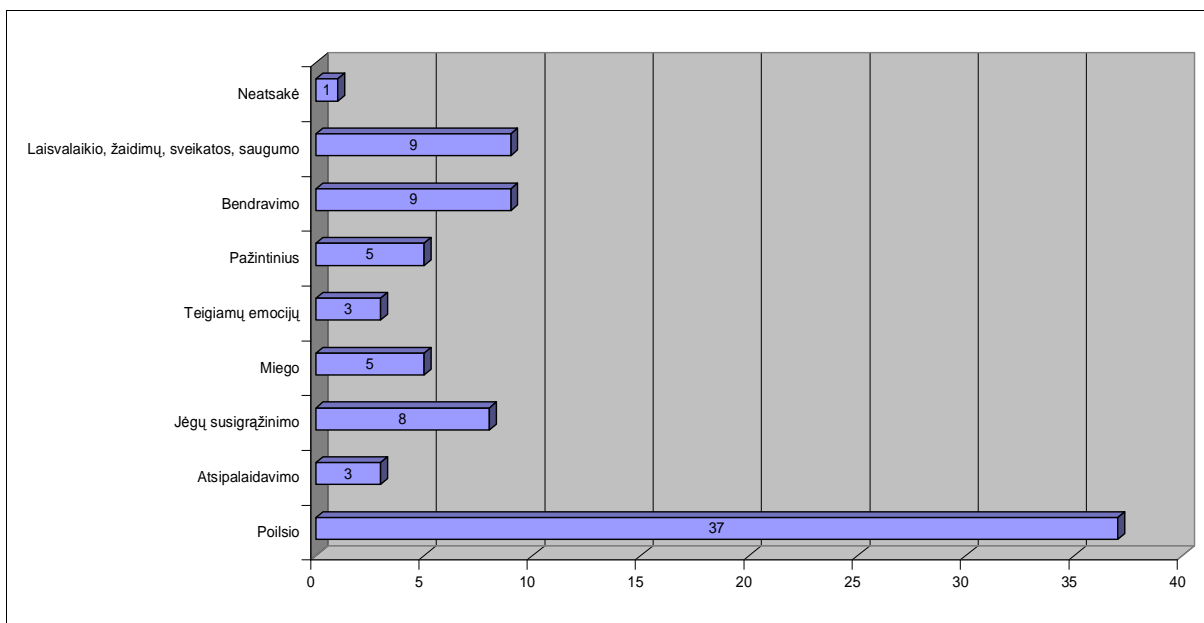
---

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

Labiausiai vaikai džiaugiasi vasarą savo tėvų namuose (n=45)

Vaikai vasarą patenkina šiuos poreikius (n=45)

14 pav. Vaikų vasarą tėvų namuose edukacinis reikšmingumas

Dauguma vaikų vasarą tėvų namuose labiausiai džiaugiasi:

- *Ramybe, kad visa šeima gali pabūti ilgiau kartu, pakeliauti:*

[<...>kai mamai atostogos, tada būna labai smagu su mama, galima visur eiti, kartu pažaisti] (2);*

[Mėgsta laiką praleisti su tėvais] (9);*

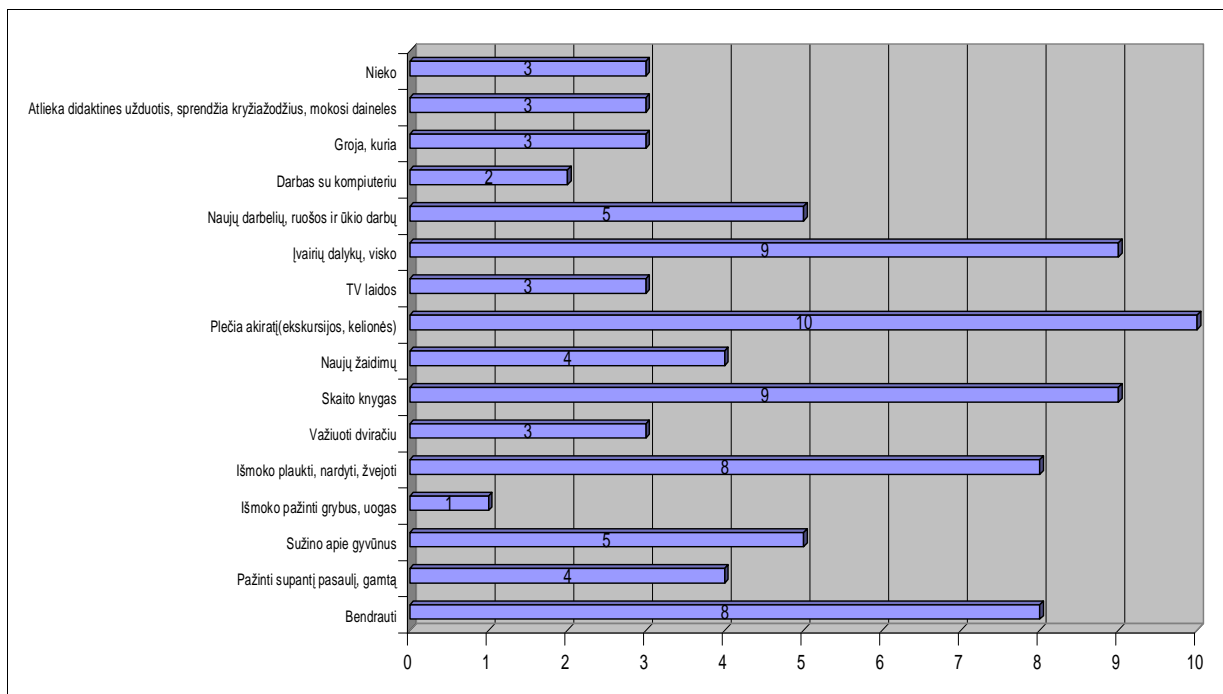
[<...>kai abu tėvai yra gerai nusiteikę ir būna visi kartu] (12);*

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

- [Kai namuose tylą ir ramybę, kai niekas nepyksta] (18);*
- [Dėl išvažiavimo kartu su šeima] (19);*
- [<...>kelionėmis] (27);*
- [<...>buvimu su artimaisiais ir jų meile] (29);*
- [Galimybė pabūti visiems kartu, puoselėti namus<...>] (33);*
- [Tėvai stengiasi su vaiku keliauti po Lietuvą] (36);*
- *Gali ilgiau miegoti, žaisti, maudytis, būti su draugais, iškylauti:*
- [<...>gali ilgai miegoti, žaisti su draugais, maudytis<...>] (5);*
- [<...>žaidimais su draugais, išvykomis] (14);*
- [<...>patinka rytais išsimiegoti. Dažnai su draugais ilsisi prie vandens telkinių] (20);*
- [<...>gali išsimiegoti, lakstyti kieme su vaikais] (39);*
- [Kokia nauja išvyka<...>] (40);*
- *Gamta, geru oru, poilsiu, laisve:*
- [Labiausiai džiaugiasi laisve, šiltu oru, vandeniui, kai visi išvažiuoja, kai būna viena] (3);*
- [<...>šiltas oras, uogos<...>] (4);*
- [<...>kad turi daugiau laisvesnio laiko<...>] (6);*
- [<...>laisvu laiku, kai gali planuoti savo veiklą] (17);*
- *Svarbu vaikams ir tai, kad vasaros atostogų metu:*
- [<...>nereikia eiti į mokyklą<...>] (5);*
- [<...>nuvažiuoti ir ilgai pabūti pas senelius] (6);*
- [<...>svarbiausia, kad nereikia ruošti namų darbų] (24);*
- *Du vaikai vasarą savo tėvų namuose nesidžiaugia niekuo:*
- [Niekuo] (34);*
- *Išnagrinėjus vaikų vasaros tėvų namuose edukacinį reikšmingumą, galima teigti, kad dauguma vaikų patenkina:*
- *Rekreacinius poreikius:*
- [<...>patiria malonumą būdama gamtoje, ypač maudydamasi<...>] (8);*
  - [<...>atgauna jėgas<...>] (39);*
  - [Vasarą išsimiega už visus mokslo metus<...>] (2);*
  - [<...>prisipildo teigiamų emocijų, kurių patiria būnant šeimos rate] (4);*
  - [<...>džiaugsmo] (5);*
  - [Pasisemia daug gerų emocijų] (25);*
  - *pažinimo:*
- [<...>skaito daug knygų] (9);*
- [<...>daugiau keliauja] (16);*
- [<...>savišvietos poreikius bekeldamas ar skaitydamas] (17);*

---

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

15 pav. Vasarą vaikai sužino ir išmoksta...(n=45)

15 pav. matyti, kad vaikai vasaros atostogų metu:

- plečia akiratį (ekskursijos, kelionės):

[Ką pamato, kur nuvažiuoja, tą ir sužino, išmoksta] (15);*

[Važiuoja su teta į ekskursijas po Vilnių, buvo Klaipėdoje delfinariume, lankosi teatre, kino filmuose] (16);*

[Pamato naujas vietas<...>] (19);*

[<...>praplečia savo akiratį] (21);*

[<...>sužinojo apie Trakų pilį ir Gedimino bokštą] (29);*

[<...>kelionės po įvairias šalis] (33);*

- skaito knygas, sužino įvairių dalykų:

[<...>sužino naujų dalykų] (1);*

[Išmoksta vis geriau savimi pasirūpinti] (28);*

[Kai atsitinka nelaimė, tai suvokia, kad to daryti nereikia] (40);*

[Išmoko gerai skaityti] (37);*

[Skaitydama susipažįsta su naujomis šalimis, kaimeliais, kokie žmonės rudi ir balti] (41);*

[Perskaitau daug knygų, tai pasakos, enciklopedijos<...>] (45);*

- išmoko plaukti, nardyti, žvejoti:

[<...>išmoko plaukti, nardyti] (3);*

[Išmoko žvejoti, plaukti<...>] (44);*

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

○ *Sužino apie gamtą, gyvūnus, supantį pasaulį:*

[<...>stengiasi labiau pažinti jį supantį pasaulį, gamtą] (1);*

[Daug sužino apie gamtą, apie vandenį<...>] (3);*

[Sužino, kas aplinkui vyksta, juda] (11);*

[<...>sužino apie gyvūnus, nes jai patinka įvairūs gyvūneliai] (2);*

[<...>domiuosi gyvūnų gyvenimu, jų savybėmis<...>] (45);*

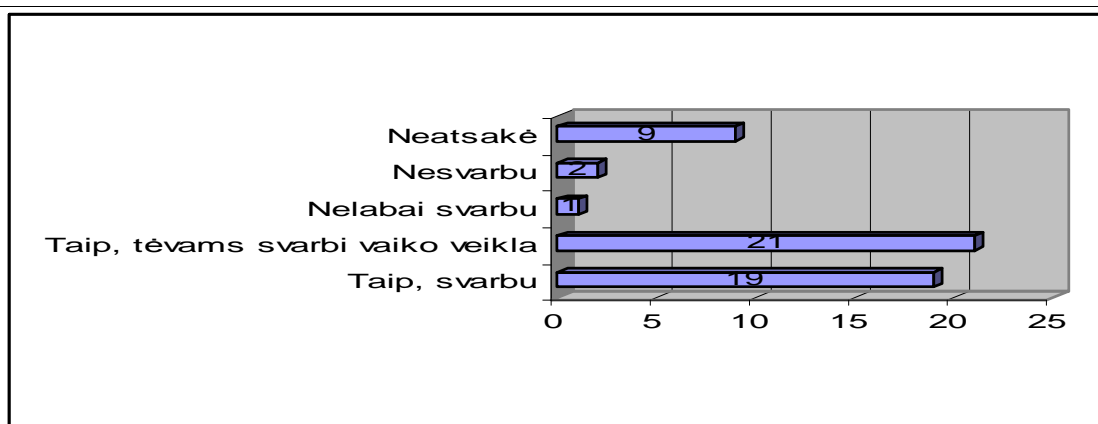
Keli vaikai vasarą nesužino ir neišmoksta nieko:

[Mano, kad nieko naujo neišmoksta](23);*

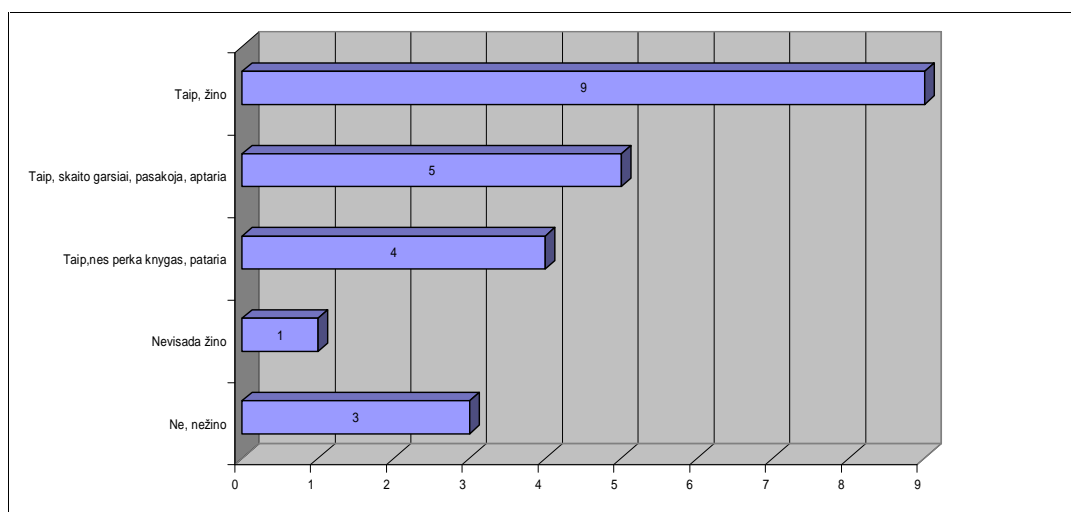
[Nieko] (32);*

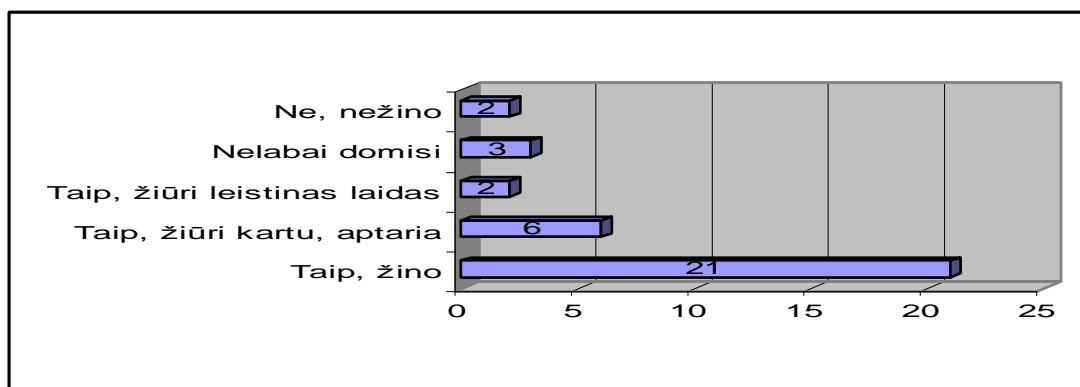
*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

Tēvams svarbi vaiko veikla (n=45)

Tēvų žinios apie vaikų skaitomas knygas (n=45)

Tēvų žinios apie vaikų žiūrimas TV laidas (n=45)

16 pav. Tėvų domėjimasis vaikų edukacine veikla

Į klausimą, ar tėvams svarbu, kaip vaikai išnaudoja vasaros atostogas savo akiračiui plėsti, dauguma vaikų (atsakymų dažnis-40) atsakė teigiamai, tačiau buvo ir tokių, kurie atsakė, kad tėvams vaikų akiračio plėtimas yra nelabai svarbu (atsakymų dažnis-1) ar nesvarbu (atsakymų dažnis-2):

[Tėvai nelabai domisi mergaitės interesais] (30);*

[<...>atrodo, kad tėveliai nesidomi jos užsiėmimais<...>] (8);*

[Nemano, kad tėvams svarbu, kuo ji užsiima<...>yra pakankamai savarankiška ir pasirenka ką veikti pati] (21);*

Dauguma tėvų žino, kokias knygas vaikai skaito:

○ *skaito garsiai, pasakoja, aptaria:*

[<...>dažnai pati garsiai paskaito sesei] (4);*

[Žino, nes dažnai pasakoja apie perskaitytas knygas tėvams] (6);*

[<...>prašo papasakoti<...>] (18);*

[Aptariame perskaitytas knygas<...>] (26);*

[<...>skaito jai patys ir ji skaito tėvams] (37);*

○ *perka knygas, pataria:*

[<...>perka knygas<...>] (18);*

[<...>rekomenduoja perskaityti<...>] (26);*

[<...>pataria kokias knygas skaityti] (29);*

Tik vienas vaikas mano, kad nevisada žino tėvai apie jo skaitomas knygas:

[Tėvai nevisada žino, kokias knygas skaito vaikas] (43);*

Tėvai žino (atsakymų dažnis-29) kokias televizijos laidas žiūri vaikai:

[<...>stengiasi kartu pažiūrėti TV] (1);*

[Kartu su tėvais žiūri TV laidas, jas aptaria<...>] (12);*

[Aptariame<...>peržiūrėtus filmus] (26);*

[Žiūri tai, kas su ženklu N-7] (11);*

[Tėvai nedraudžia žiūrėti laidų apie gamtą, gyvūnus<...>] (45);*

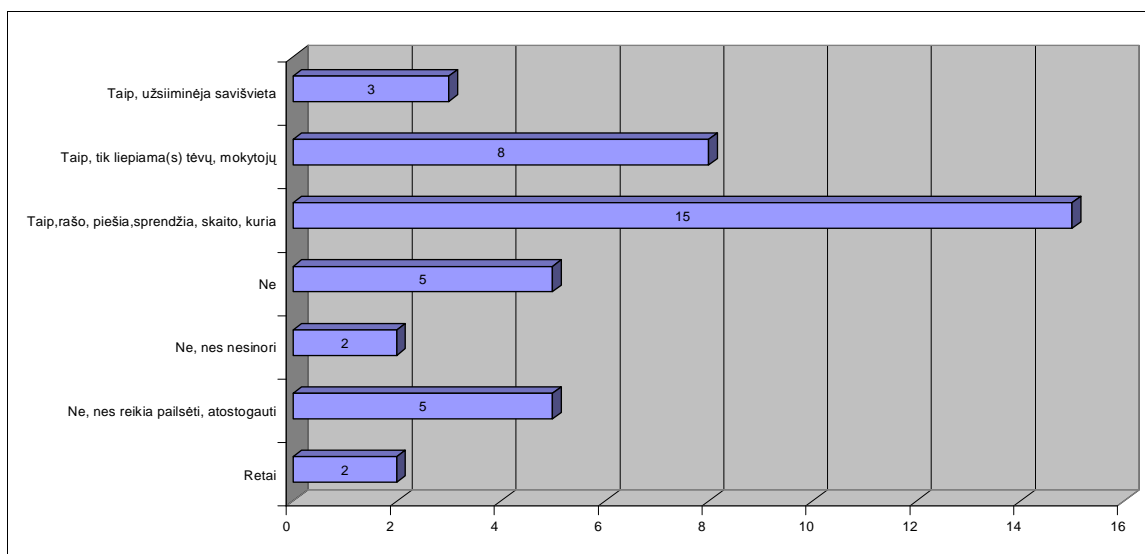
Du vaikai atsakė, kad tėvai nežino jų žiūrimų laidų:

[<...>nežino, kokias laidas ji žiūri<...>] (8);*

[<...>apie žiūrimas laidas nieko nežino] (34);*

---

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

17 pav. Vaikai užsiiminėja savišvieta (n=45)

Vasaros atostogų metu vaikai užsiiminėja savišvieta (atsakymų dažnis-26):

○ *rašo, piešia, sprendžia, skaito, kuria:*

[<...> rašo nuo knygos apie šunis ir jų veisles, šią knygą ir skaito<...> Skaito eilėraščius, kuria, sąsiuvinuose pasidaro pratybas, sprendžia kryžiažodžius] (3);*

[Mergaitė daug skaito] (10);*

[<...>išsirenka knygeles bibliotekoje<...>jai labai patinka skaityti, sužinoti kažką naujo(16);*

[<...>piešti jau išmokau, daug skaitau] (18);*

[<...>skaitydama knygas ir žiūrėdama dokumentines laidas, ji praturtina savo žinias] (24);*

[Kad nepamirštų gramatikos taisyklių, kas savaitę atostogų metu parašė po diktantėlį, pasprendė matematikos uždavinių, galvosūkių](29);*

[Daug skaito, daro papildomų užduočių knygelėse, pratybose<...>] (37);*

[<...>išsprendžia kryžiažodžius] (39);*

○ *tik liepiama(s) tėvų, mokytojų:*

[Ne, užduočių savarankiškai neieško ir neatlikinėja, tai daro mamai paskatinus] (4);*

[Kartais paskaito, bet tik tėvų paragintas] (5);*

[Skaito mergaitė tas knygas, kurias buvo uždavusi mokytoja] (7);*

[Tik knygų skaitymas, nes mokytoja primygtinai reikalauja] (33);*

[<...> nėra stipri mokinė, todėl tėvai nori, kad truputį padirbėtų<...>] (37);*

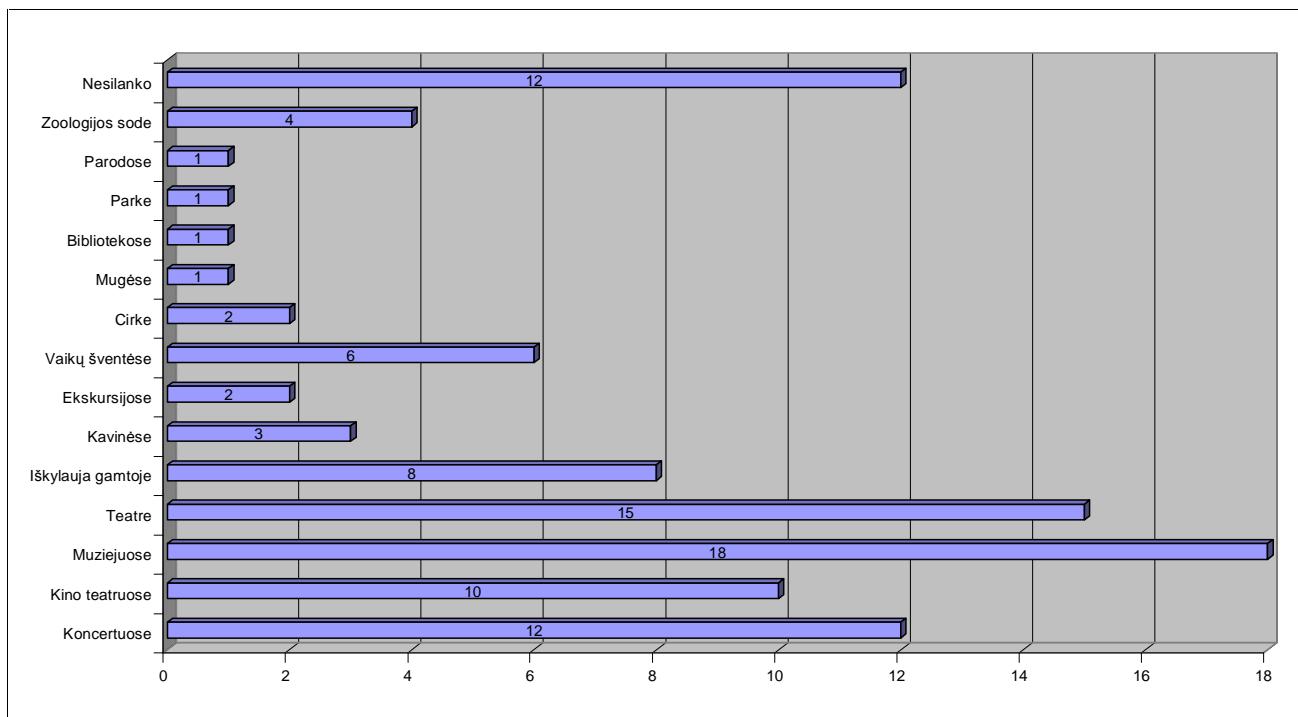
Savišvieta užsiiminėja retai (atsakymų dažnis-2) arba neužsiiminėja, nes:

[<...>reikia atostogauti, o ne mokytis] (19);*

[Nori nuo visko atsiriboti, pailsėti] (20);*

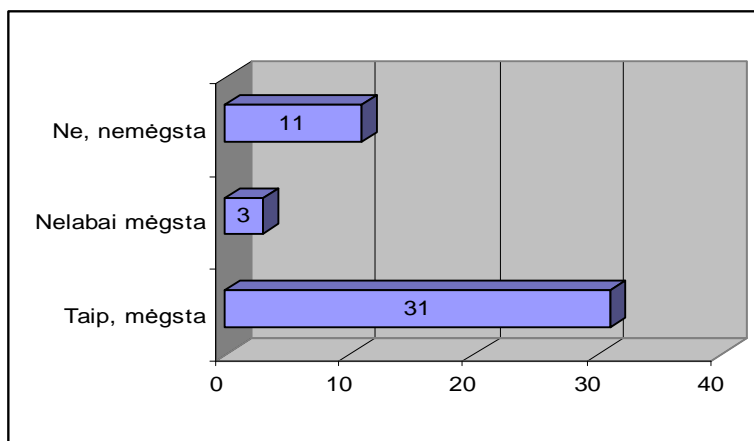
[<...>nenori, nes jai poilsio metas] (22);*

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

18 pav. Tėvai su vaikais lankosi... (n=45)

Vasaros atostogų metu, tėvai su vaikais dažniausiai lankosi muziejuose (atsakymų dažnis-18), teatre (atsakymų dažnis-15), koncertuose (atsakymų dažnis-12), kino teatruose (atsakymų dažnis-10). Taip pat išskylauja gamtoje, aplanko zoologijos sodą, parodas, mugės.

19 pav. Vaikai mėgsta kurti, išradinėti (n=45)

19 paveiksle matyti, kad vaikai vasarą mėgsta kurti ir išradinėti (atsakymų dažnis-31):
 [<...>kūryba pasireiškia žaidimuose] (4);*
 [<...>kuria tik pieštuku, teptuku] (12);*

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

[<...>kurti puokštes, paveikslėlius, eilėraščius] (15);*

[Mergaitė labai mėgsta lankstyti iš popieriaus, lipdyti iš molio, piešti] (16);*

[<...>patinka išradinėti ir kurti ar kokius bandymus, aprašytus knygoje, atlikinėti] (23);*

Tačiau yra vaikų, kurie nelabai mėgsta (atsakymų dažnis-3) ir nemėgsta (atsakymų dažnis-11) kurti ir išradinėti:

[<...>nelabai mėgsta kurti ir išradinėti, kartais jis žaidžia su konstruktoriumi] (1);*

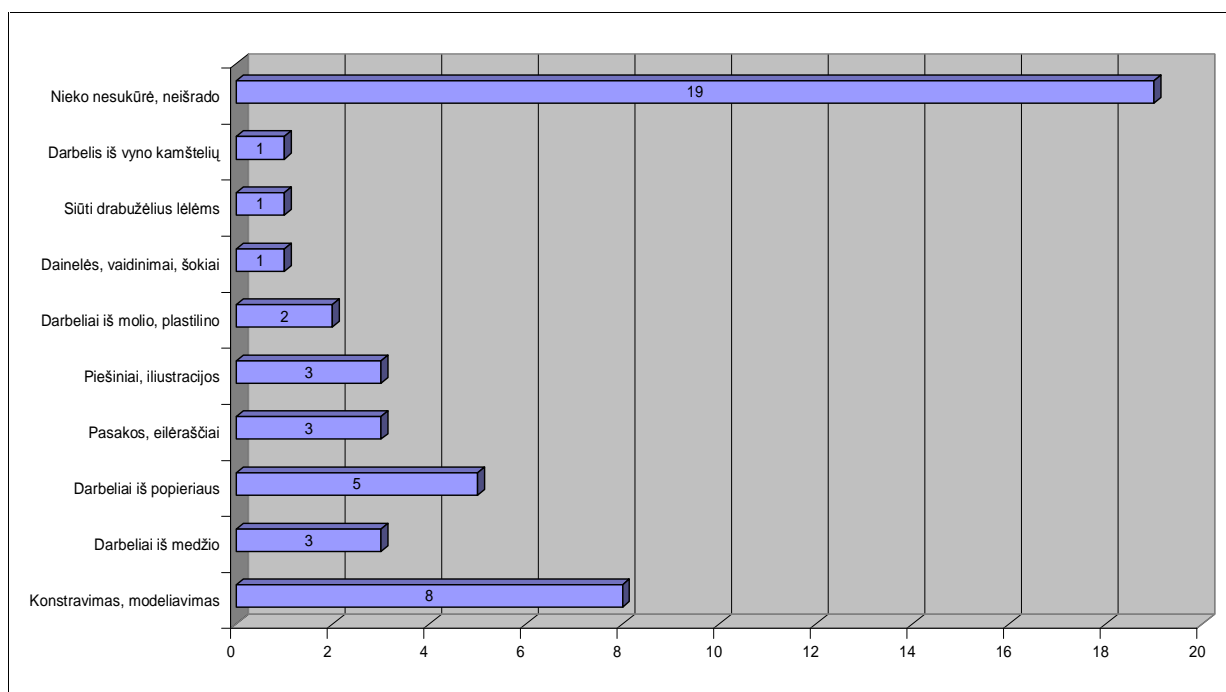
[<...>mieliau skaito apie tai, kas išrasta] (6);*

[Nemėgsta kurti] (7);*

[Nemėgsta išradinėti] (9);*

[<...>mieliau žaidžia, išdykauja, nei kuria] (11);*

[<...>nes tai jai neįdomu] (20);*

20 pav. Vaikų kūryba ir išradimai vasarą (n=45)

Vasarą vaikai mėgsta:

○ *konstruoti, modeliuoti:*

[<...>konstruoti naujas mašinėles] (19);*

[<...>sukonstravo įdomių lego mašinėlių] (21);*

[<...>bandė iš įvairių dalių pagaminti tikrą laivą] (32);*

[Modeliavimas(valčių, laivų, mašinų, lėktuvų)] (33);*

[Iš pirktinių šiaudelių pasidarė labai ilgą šiaudelį<...>] (40);*

[<...>iš lego<...>įvairius statinius] (44);*

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

○ *daryti darbelius iš popieriaus:*

[<...>paveikslėlių, rėmelių nuotraukoms<...>] (8);*

[<...>atvirukus<...>] (16);*

[<...>gėles] (27);*

[<...>popierinį namą savo lėlėms ir jame įrengiau liftą] (45);*

○ *kurti pasakas, eilėraščius:*

[Per vasarą sukūrė du eilėraščius] (15);*

[<...>kelis eilėraščius, pasakų] (18);*

[Parašė savo pasakų knygele] (35);*

○ *piešti, iliustruoti:*

[<...>kuria tik pieštuku, teptuku] (12);*

[<...>savo mėgstamiausių pasakų iliustracijų albumą] (16);*

[<...>daug piešinių nupiešiau<...>] (18);*

○ *kurti daineles, vaidinimus, šokius:*

[<...>dešimt vaikiškų dainelių<...>kuriu vaidinimus<...>dainas<...>šokius] (45);*

○ *daryti darbelius iš molio, plastilino:*

[<...>vazelių<...>] (8);*

[<...>mamai ir močiutei dovanuoja savo lipdinius] (16);*

Vienas vaikas sukūrė darbelį iš vyno kamščių:

[<...>padarė arklį iš vyno kamštelių<...>] (40);*

Tačiau devyniolika vaikų nieko nesukūrė ir neišrado.

---

*Citata iš diskurso (žr. 4 priedą), kalba netaisyta.

IŠVADOS

- Ugdymo įstaigose kryptingai plėtojami pagrindiniai situacinio mikromokymosi aspektai, tačiau ne visuomet sėkmingai, kaip tikimasi ar stengiamasi.
- Pedagogai domisi situacinio mikromokymosi esme ir plėtojimosi galimybėmis pradinėje mokykloje bei namų aplinkoje.
- Dauguma vaikų tėvelių domisi situaciniu mikromokymusi ir plėtojimosi galimybėmis namų aplinkoje vasaros metu.
- Atskleistas situacinio mikromokymosi prasmingumas įvairiose terpėse.
- Ištirtas mikromokymo(si) būdų panaudojimas mokykloje bei namų aplinkoje, ištirtas efektyvumas.
- Vaikų patirties, įgytos socializavimo(si) procesuose, analizė atskleidė susidarymo šaltinius ir padėjo apibūdinti bendruosius vaikams ankstyvosios vaikystės periodu būdingos socialinės ir kognityvinės patirties bruožus.
- Socializacijos procesų pažinimas ankstyvoje vaikystėje padėjo pedagogams procesus suvokti kaip tikrovės pažinimą, turintį įtakos vaikų patyrimui, nuostatoms, siekiams, veiklai.
- Reikia siekti, kad žinios, kurias dar reikia skleisti pedagogams apie situacinį mikromokymąsi, taptų mąstymo dalimi, kad pedagogai sugebėtų remtis vaikų įgytu ir nuolat įgyjamu patyrimu ugdymo procese.
- Į vaikų ugdymą žiūrėti per jų patyrimą, tą patyrimą sieti su ugdymo tendencijomis, kur vaikas yra aktyvus dalyvis.
- Tyrimo rezultatai atskleidė vaikų socialinės patirties turinį bei struktūrą.
- Išryškėjo vaikų sąveikos su situacijomis.
- Nustatyta, kad vaiko patyrimas yra ne tik į mokomąjį dalyką orientuotas ugdymas.
- Situacijos suteikia vaikams galimybę įgyti socialinę kompetenciją.
- Situacinis mikromokymas(sis) aktyvina vaikų įgytą patyrimą, suteikia skirtingas mokymo(si) ir patirties įgijimo sąlygas.
- Situacijos yra tarpininkai tiek vaikui, tiek pedagogui, nes tai padeda suvokti gyvenimo įvairovę ir santykius su ta įvairove, galimybes veikti joje.
- Situacinis mokymasis orientuoja vaiką į natūralią sąveiką su aplinka ir stiprina mokymosi galimybes.

- Didžioji dalis mokytojų, analizuojanti vaiko patirties suvokimą mokytojų akimis, sutinka su pateiktais teiginiais. Daugiausia mokytojų sutinka, kad sparčiai besikeičiantis visuomenės gyvenimas turi įtakos vaiko socialinei patirčiai.
- Mokytojai sutinka, kad vaiko gyvenimo situacija yra ugdymą keičiantis socialinis – didaktinis veiksnys ir kad vaiko gyvenimo situacijos, patirtos transporte, padeda jam įgyti naujų socialinių žinių, patirties.
- Sąveikaudamas su vaiku pedagogas priartėja prie vaikystės pasaulio, išmoksta juo nuolat domėtis, plėtoja neformalius kontaktus su vaikais jiems reikšmingoje aplinkoje, kreipia dėmesį į vaikų ankstyvąją domėjimąsi aplinka, pasitikėjimą suaugusiu žmogumi
- Dauguma mokytojų sutinka, kad negali būti efektyvaus mokymo, kai nėra vaiko sąsajų su ta gyvenimo tikrove, kurioje jis gyvena jau dabar. Situacija yra patogi priemonė dalykiniam turiniui sėkmingiau perimti.
- Individualus vaikų patyrimas skiriasi, bet turi ir bendrumo. Mokytojai teigia, kad ne visada vaikų turima informacija domina tėvus, pedagogus.
- Mokymo(si) situacijoje būtina atkreipti dėmesį į vaiko patyrimą, kuris sudaro galimybę analizuoti situaciją „dabar“
- Tyrimu buvo siekta patikrinti hipotezę, kad vaikų situacinio mikromokymo(si) esmė yra gerai žinoma visiems pedagogams ir ugdymo įstaigose kryptingai plėtojami pagrindiniai pastarojo aspektai. Tvirtinama, jog nebėra sąlygų ir galimybių diegti situacinio mokymosi, todėl nesigiliname į jo esmę. Hipotezė pasitvirtino, tyrimo analizė padėjo suvokti, kad norint diegti situacinį mikromokymąsi pradinėje mokykloje ir namų aplinkoje, būtina išsiaiškinti mokytojų reprezentacijas situacinio mikromokymosi atžvilgiu ir skatinti domėtis situacinio mikromokymosi esme ir plėtojimosi galimybėmis pradinėje mokykloje.

REKOMENDACIJOS VAIKŲ SITUACINIO MIKROMOKYMO(SI) SĄLYGŲ IR GALIMYBIŲ MOKYKLOJE IR NAMUOSE EMPIRINIAM TYRIMUI

Rekomendacijos pedagogams

- Leisti vaikams žinias atrasti patiems, jas apibendrinti.
- Suteikti galimybę laisvai išreikšti savo poreikius, patirti įspūdžius kartu su vaikais.
- Didesnį dėmesį kreipti į vaikų aktyvumą, domėjimąsi vienas kitu, pasitikėjimą suaugusiais.
- Skatinti vaikų savarankiškumą, gebėjimą kurti, tyrinėti, eksperimentuoti.
- Derinti tarpusavyje formalius ir neformalius užsiėmimus.
- Domėtis vaikų vasaros atostogomis, kalbėtis su jais šia tema.
- Orientuotis į natūralią vaiko raišką per sąveiką su aplinka.
- Patarti tėvams, kur ir kaip vaikai galėtų praleisti vasaros atostogas.

Rekomendacijos tėvams

- Stebėti, klausinėti vaiką apie jo pomėgius, norus, kad vasarą galėtų pasiūlyti jam priimtina laisvalaikio praleidimą.
- Daugiau domėtis įvairių organizacijų, būrelių veikla, leisti vaikui išbandyti savo jėgas juose.
- Savo laisvalaikį derinti su vaiko, daugiau būti kartu.
- Suvokti, kad ir vasarą yra svarbi vaiko veikla, skatinanti jo tobulėjimą.
- Leisti vaikams kurti, išradinėti, užsiimti mėgiama veikla, susitikti su savo draugais vasaros atostogų metu.
- Glaudžiau bendradarbiauti su pedagogais, dalyvauti situacinio mikromokymosi projektuose, siūlyti savo idėjas, pageidavimus.
- Suvokti, kad vaikų laisvalaikis yra toks pat reikšmingas kaip suaugusiųjų, kad vaikų vasaros atostogos- tai ne tik buities tvarkymas, neatliktų užduočių pratęsimo laikas.

LITERATŪRA

1. *Amonašvilis Š.* Sveiki, vaikai. Kaunas. 1986. P. 37, 123.
2. Aktyvaus mokymosi metodai. Mokytojo knyga. Vilnius. 1999. P. 7.
3. *Appleberry J. B. And Hoy W. K.* „The Pupil Control Ideology of Professional Personnel in Open and Closed Elementary Schools. Education Administration Quarterly 3.1969. PP. 74 - 85.
4. *Bakūnaitė J.* Auginu gyvybės medį. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Vilnius. 1998. P. 15.
5. *Belickienė R., Ambrozevičienė R.* Šeimos įtaka priešmokyklinio ir pradinio ugdymo procese//Pradinė mokykla nuolatinės kaitos sąlygomis. Šiauliai. Liucilijus. 2005. P. 15.
6. *Berger P., Luckmann T.* Socialinės tikrovės konstatavimas. Žinojimo sociologijos traktatai. Vilnius. 1999.
7. *Bitinas B.* Ugdymo filosofija. Vilnius. 2000. P. 48 – 49.
8. *Bižys N., Linkaitytė G., Valiukevičiūtė A.* Pamokos mokytojui. Vilnius. 1996. P. 23 - 27.
9. *Bydam J.* Pedagogika (vadovėlis slaugos studentams). Charibdė. Vilnius. 2000.
10. *Charles C. M.* Pedagoginio tyrimo įvadas. Vilnius. 1999.
11. *Colle M.* Cultural psychology. A once and future discipline. The Belknap Press of Harward University Press. Cambridge. England. 1996. PP. 213.
12. *Coughlin P. A., Hansen A. K., Heller D.* Į vaikų orientuotų grupių kūrimas. Knyga auklėtojai. Vilnius. 1997. P. 29, 37.
13. *Černius V. J.* Mokytojo pagalbininkas. Kaunas. 1992. P. 54 - 57).
14. *Day Ch., Hall C., Gammage P., Coles M.* Pradinės mokyklos ugdymo turinio vadyba. Vilnius. 1998. P. 86-88.
15. *Dalin P., Rolff H. G., Kleekamp B.* Mokyklos kultūros kaita. Vilnius. 1999.
16. *Dapkienė S.* Klasės auklėtojas ir auklėtinio šeima. Šiauliai. 1997. P. 4-5.
17. *Dapkienė S.* Klasės auklėtojas ir tėvai-partneriai. Šiauliai. 2003. P. 64-65.
18. *Daujotytė V.* Apie artimuosius//Gairės mokytojams ir moksleiviams. Kaunas. 1993. P. 14.
19. *Dovidaitienė R.* Mokinių pažinimas, poreikiai ir interesai//Ugdymo proceso įvairovė. Patirtis, idėjos. Liucilijus. 2004. P. 4.
20. *Erlebnispädagogik* // <http://www.bmfsfj.de/RedaktionBMFSFJ/Abteilung5/Pdf-Anlagen/PRM-18311-Erlebnispadagogik---die-Schnit,property=pdf,bereich=rwb=true.pdf> (2006-03-21. S. 5, 74-75.).

21. *Feuser G.* Integration die gemeinsame Tätigkeit (Spielen. Lernen. Arbeit). Behindertenpädagogik 2. 1982. S. 33.
22. *Fullan M.* Pokyčių jėgos. Skverbimasis į ugdymo reformos gelmes. Vilnius. 1998. P. 35.
23. *Fullan M. G., Bennett B., Rolheiser-Bennett C.* Linking classroom and school improvement. Educational Leadership. 47(8). 1990. PP.13 - 19.
24. *Gray J.* Vaikai kilę iš dangaus. Pozityvaus vaikų auklėjimo metodai. Vilnius. 2001. P. 56, 58, 60.
25. *Griniene E.* Vaiko adaptacija mokykloje. Kaunas. 1984. P. 52-55.
26. *Hansen K. A., Kaufmann R. K., Saifer S.* Ugdymas ir demokratijos kultūra. Vilnius. „Lietus“. 1997. P. 35.
27. *Hargreaves A.* Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai. Mokytojų darbas ir kultūra postmoderniajame amžiuje. Vilnius. 1999. P. 30.
28. *Hassenstein B.* Das spezifisch Menschliche nach den Resultaten der Verhaltensforschung.// Neue Anthropologie, hrsg. von Hans Georg Gadamer und P. Vogler. Bd. II: Biologische Anthropologie. 2. teil. Stuttgart. 1972. S. 66.
29. *Jensen E.* Tobulas mokymas. Vilnius. 1999. P. 2 - 5.
30. *Johansen B. A., Rathe A. L., Rathe J.* Vaiko galimybės ir mokykla. Pedagoginė apybraiža – nuo idėjos iki tikrovės. Vilnius. 1999. P. 101, 102-103.
31. *Johnston M.* Strategies for a successful parental involvement program. 1982, P. 51
32. *Jovaiša L.* Pedagogikos terminai. Kaunas. 1993. P. 217, 251.
33. *Juodaitytė A.* Moderniosios vaiko ir vaikystės sampratos ir edukacinės ideologijos paieškos (prielaidos ir kryptys)// Pedagogika 41. 2000. P. 37.
34. *Juodaitytė A.* Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Vilnius. 2003. P.237, 243, 248, 259, 262, 266, 267.
35. *Juodaitytė A.* Vaikystės ideologija: tradicinių ir modernių sampratų sankirtos//Tiltai. 3-4. 1999. P. 55.
36. *Juodaitytė A.* Vaikystės fenomenas: socialinis-edukacinis aspektas. ŠU. 2003. P.179, 265-267.
37. *Kukulas V.* Apie meilę//Gairės mokytojams ir moksleiviams. Kaunas. 1993. P. 180.
38. *Lassahn R.* Bendrosios pedagogikos pagrindai. Vilnius. 1999. P. 132.
39. *Lepškienė V.* Humanistinis ugdymas mokykloje. Vilnius. 1996. P.12 – 13.
40. *Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos. Švietimo gairės.* Projektas. 2003-2012. P. 10.
41. *Lukšienė M.* Pradinė. Žvirblių takas. Nr. 1. 1995. P. 2.
42. *Marcinkevičius J.* Apie šeimą//Gairės mokytojams ir moksleiviams. Kaunas. 1993. P. 50.

43. *Marcon R.* Early Learning and Early Identification: Final Report of the Three Year Longitudinal Study. Washington. 1990. PP.37-39.
44. *Maslow A.* The Farther Reaches of Human Nature. New York: Penguin Books. 1979. PP. 164.
45. *Mieliauskienė A. J. S.* Vaikeli, būk geras!.. (pradinuko mamos patarėjas). Kaunas. 1998. P. 5.
46. *Monkevičiene O.* Priešmokyklinukas ir pradinukas//Tėvų ir pedagogų knyga. Mano vaikai. Priešmokyklinis vaiko ugdymas. Kaunas. 2003. P. 7-17.
47. *Navaitis G.* Šeimos konsultavimas//Vaikų psichologinis konsultavimas. Vilnius. 1999. P. 61 -62.
48. *Pascal B.* Mintys. Aidai. 1997. P.112.
49. *Petrauskienė I.* Akcentuotų pradinių klasių mokinių elgsenos sutrikimai//Vaikų psichologinis konsultavimas. Vilnius. 1999. P. 97.
50. *Petrikaitienė L.* Vaikų bendrija šeimoje: socialiniai vaidmenys ir jų transformavimasis//Vaikų psichologinis konsultavimas. Vilnius. 1999. P. 86.
51. *Piaget J.* The child's conception of the world. New Jersey. 1983.
52. *Preuss-Läusitz U.* Die Kinder des Jahrhunderts. Zur Pädagogik der Vielfalt im Jahr 2000, Weinheim und Basel. 1993.
53. *Rabe – Kleberg U.* Modernisierung von Kindheit? Oder Zur Rolle von Schule, Sozialpädagogik und Schulsozialarbeit bei der Veränderung von Kindheit in den letzten zehn Jahren. Bielefeld. 1991. S.37, 67.
54. *Rimm S. B.* Sumažėjusio pažangumo sindromas. Priežastys ir gydymas. Vilnius. 1998. P. 95.
55. *Schein E.* Process Consultation. 2 vols. Reading, MA: Addison-Wesley. 1990.
56. Sociologija. Sudarė V. Leonavičius. VDU. 2003. P. 57.
57. *Stoll L., Fink D.* Keičiame mokyklą. Vilnius. 1998. P. 36-37.
58. *Šliogeris A.* Apie laisvę//Gairės mokytojams ir moksleiviams. Kaunas. 1993. P. 118 -119.
59. *Vilkelienė A.* Gabus vaikas: laimėjimai ir problemos//Tėvų ir pedagogų knyga. Mano vaikai. Priešmokyklinis vaiko ugdymas. Kaunas. 2003. P. 36.
60. *Walsh. K. B.* Į vaiką orientuotų klasių kūrimas. Vilnius. „Lietus“. 2001. P. 127.

PRIEDAI